

TÜRK
İŞÇİSİ
ARTIK
YETER
DIYOR

YÖN
HAFTALIK GAZETE

OKUYUCUDAN YÖNDE

«YÖNCÜLER»

YÖN Yaz İşleri Müdürlüğü
ileyle

Sayın Nîmet Arzık

YÖN'ün 24 cü sayısında
«Haftanın Portresi» başlığı
altında (İsmet İnönü: Dev-
rinin tamamı bir insan) adlı yazınızı okudum. Önce,
İtiraf etmeliyim ki yazınızı
büyük bir dikkate okudu-
ğum halde, ne demek iste-
diginizi anlayamadım.

Yazınızın türünden, in-
sanın hatırında, bir «İnönü
dişmanlığı» değil de, bez-
ginliği, tortusu kahyorum.

İnönü'yu su buharını
çığında yine başa geçtiğim için
anglandırtıyorum; yani sah-
siyetlerin yetişmelerine en-
gel olmakla sorumludur-
yorsunuz.

Büyük Millet adamları,
bir başka adam, ya da adam-
lar elinden tutarak toplum
hayatına sunmaz, Nîmet
Hanım.

Sizin yazınızda hâlâ «tek
insan» ifadesi başta gel-
yor. Bu, çağımızın gerçekî
değildir. «Tanrı insanlar
devrinde nice kurbanlar
vererek ikinci Dünya Savaşı
ile ertek çektik, gitmişiz...»

Bunun için, sizin hâlâ
İnönü, ya da su bu kişilerle
büyük sosyal olayları yorum-
lamız, hele bütün olup bi-
tenlerin sorumluluğunu hem
de gümahların, haksızlıkların
sorumluluğunu İnönü'ye yük-
lemeğe çalışmanız, insanı
kışkırttıktan sonra ettiyor Nîmet
Hanım...

Öğütleriniz de bugünkü
Türkiye isterlerine uygun
değil.

Yazınızda ne diyeğini:

«Aşk vermiyen bir ses...
Topluma yalnızlığı hisset-
tiren bir ses... Fevri bir
memlekette neden en olumsu-
zak kişiler bize kim edilir
bilir misiniz?» diye soruyor-
sunuz, İnönü'ye de, bize de.
Sonra yine siz cevaplandır-
yorsunuz:

«— Ellerini vatandaş o-
muzuna koymuyardır: «Sen
benim kardeşim», diye... Bu
kardeşliğin defferini bicek
değilim, sunmamışım bir ya-
trum olsa bile, istir) diye-
sunuz. Sonra da tamamıyo-
sunuz: — İşte bugün, baş-
ka ne versa millet yalnız
İnönü hissediyor, İnönü'nün
«Aşk vermeyen» sesinde...

Yani ne demek istiyor-
sunuz Nîmet Hanım?

İnönü de geçmişin sah-
tecileri gibi, kendisideleri
gibi bütün gerçeklerin, bü-
tün tyllerin, gizellerin kay-
nakları olan halkı, kandıra-
mı, deha iyi yapmış olur-
du?

Siz «YÖNCÜ» olarak
bunu mu öğüt veriyorsu-
nuz?

— «Bir YÖNCÜler alyatık
böyle düşmanlıklara...» diye
de «YÖNCÜ» ya da «YÖNCÜM-
Lİ» nice insan adına «YÖNCÜ-
İN» hâl te düşmanı olmayan-
olmayaç olan, sizin kendi
kişisel düşmanlarına mey-
dan okuyorsunuz.

Nîmet Hanım, «YÖNCÜ-
Lİ» ne sizin, ne de onu şı-
karaların, hâlâ ne de orada
yazı yazarların tekelindedir.
YÖN'ün bildirisini samimi-
ylete benimsenmiş herkes
«YÖNCÜ»dür.

Eğer sizin gibi her
«YÖN» yazarları sırıldı-
ğınızı, hele tarihsel
kişiler ve olaylar üzerine
hissi yargular için «YÖNCÜ-
LERIN» temsilciliğine kalk-
mışsa, ortada ne «YÖN» ka-
kır, ne de «YÖNCÜ»...

Bana gelince, Nîmet
Hanım, bir «YÖNCÜ» olarak
bu türki hadis tutup, düşün-
ve yargular, Türkîyenin bü-
yîk dâvâşlarının gözlemleri
tizerde bilimsel ve düşü-
nel çabalarla dolu «YÖN»ün
ciddi tutumlu ile bağdastra-
mıyorum. Saygularıma
Engin Eyüpoglu

Ağalar ve

Silifke kaymakamı

Kaymakam Saffet Kibar
Bekaroğlu 1961 senesinin
Mart ayı içerisinde Silifke-
de görevi başladı.

Trabzonluyu, gençti,
Doğu hizmetini yaptığı Beşinci
İçesinden gelyordu. Yilla-
rin ihmâline ugramış Silifke-
nin meselelerini ve bun-
ların çözüm yolunu kavramış.
En güzelinde düşündük-
leverini gerçekleştirebilecek ak-
siyona sahipti. Belediye baş-
kanlığı görevini de üzerinde
taşması yetkililerini çögtü-
yor, alanlarını genişletiyor-
du.

1962 yılının Nisan ayında
oldu bittiye bağlanan
nakline kadar geçen bir yıl
ikerisindeki çalışmalarını
söylence özetleyebiliriz:

İşe başladığında andan elinde
bulunan Belediye Bütçe-
sinin gelir tahmini ancak
650.000 lira civarındaydı. Bu
mobilîğin önemli bir kumu-
da Belediyesinin özel mülki-
yetinde bulunan gayrimen-
kullerin satılması suretiyle
sağlandı. Öncesi yıllarda
belediyevicilik; memurlar-
ma aylık demekten ileri gide-
mediği için bütçe gelirlerini
çözmek diye bir mesele
söz konusu olmuyordu. Ek
büyük Silifke Elektrik İş-
letmesi ise her yıl zarar
ediyordu.

Kendisinden evvel yapılmış
bulunmuş ve ilerde bir
milyonun üzerinde gitaracığı
(Halen 1 milyon 40 bin lira-
dır) gâlüng sayılabilenek bu
büyük ile dahi nelez yapıla-
bileceğini göstermek istiyor-
du sanki...

Emri altındaki memurların
başbozuk gidişine son ver-
mekle işe başladı. Projelerin

Şehir İmar Planına uygun-

luğunu sağlamak için bizzat
inceleyirdi projeleri. Bu
yüzden, usulsiz harekelleri-
ni teşit ettiği Belediye Fen
memurunun görevine son verdi.
Hiç şakaya gelir tarafsız
yoktu.

Şehrin en güzel ye-
rinde yillardır sırttan bir
yıkıntıyı onbir bin lira gibi
okuyorsunuz.

az bir parayla modern bir
Halk Eğitim Merkezi du-
rumuna getirdi. Böylelikle
Silifke Folklor Derneği
de güzel bir yuvaya kavu-
turulmuş oluyordu. Ay-
rica, kasabanın ortasından
gegen Göksu Irmağının bir
yakasına iki yüz metre
uzunluğunda muazzam bir
set yaptırdı. Otuz se-
kiz bin liraya mal olan
bu set hem şehrin güzelli-
ğini artırmış hem de arka
kısı doldurularak Çeşit
bahçesi ve park yeri
yapılmak üzere hazırlanı-
yordu. Her iki yapının
kirkdokuz bin lira gibi az
bir paraya mal olmuş, işin
mitâhâhîde verilmeye

ve Kaymakam Bekaroğlu-
nun işi başından sonuna
kadar büyük bir dikkatle
hattâ bedenen çalışarak en
ince detayına kadar izle-
memesiyle sağlanmıştı.

Turistik değerdeki Silifke
kalesine (Büyük bir
tepenin üzerine kuruldu)
yol çıkarılması, su
göltürülmesi, eteklerinin
teraslandırılarak ağaçlan-
dırılması ve buralarda tu-
ristik dinlenme yerleri
yapılması ilerideki tur-
istik gelişmeler için ger-
ekli sayıydı. İlk plâne
bunlardan yol ve bü-
yük bir kışın teras ve
ağaçlandırma işini bitirdi.

Silifke Elektrik İşlet-
mesinin elinde altı sene-
dir hiçbir işe kullanılmamış
bir elektrik motoru vardı.
Silifke'nin işe bulanık
esnafı, Kaymakamın nak-
linin sağlanacağı hususunda
gerekli sözler vermişler-
di. C.H.P. bu yanıtta
geri mi kalındı hiç? Der-
hal bir broşür bastırıldı.
Bu broşürde; Kaymakam
ın çalışmalarıyla parti-
lerin hiçbir ilişiği bulunmadı
ğibi, özellikle belirtildi.
(Ne gibi bir ilişiği olabilirdi acaba). Bu
broşürün dağıtılması tesa-
düfen önlendi ama iş ist-
ten geçti. «Bakım CHP de
Kaymakamı istemiyor,
propagandası yukarıya çok
tan ulaşmıştır. Sanki A.P.
ve C.H.P.'nin bir me-
selede ağız birliği etmesi
(hem de toplumun çıkarına
aykırı olarak) kanun-
suz davranışları örtüş-
edermi gibii...

27 Mayıs Devrimi ol-
muş fakat değişen bir sey-
olmamıştı. Kurulu düzen-
yine bir kaç kişinin eka-
ri için işliyor ve işletili-
yordu.

«Mallı inhidam» kâ-
rarı alınmış bir binanın
yıkırılması dolayısıyla sa-
yısı on'u bulmayan esnafın
yakınmasını mesele haline
getirerek kendi senator
ve milletvekillerine o-
layı yastan A.P. li partizan-
ları Kaymakamdan asıl gocundukları nokta
başkadı:

Bunlar aynı zamanda,
çetnik ekimi başta olmak
üzere Silifkenin aracılık
tekelini elinde tutan Silifke
Ağalarıydı. Verimli Silifke
Ovasında her yıl
binlerce dönem çeltik
ekerler, yüzbinlerce ceplerine
indirirler, kış günlerinde ise
Kızılay'ın klüp olarak
iletilen ve kendilerinden
başka kimse giremediği
solonda kumar oynayıp
bol bol nargile içerek sâmîrûn
paraları yerlerdi. Silifkeller ise
yaz günlerini zehir eden
sivrisineklerin vizitîsına
simdi sokaklarında alı-
ştırmaya başlamışlardır.

Yillarca evvel «maili
inhidam» kararı alınmış
olmasına rağmen oy avgâ-
lılığı düşüncesiyle bir târ-
îf yâkirîlânıyan mülkiye-
ti Belediyeye ait büyük
bir bina vardı. Sözde oylar-
ından faydalananlar binanın
altındaki dükkânlarda
oturan on kadar es-
nafta. Ufak hesaplar peş-
deydi, gâlüng sayılan
yakunuya görünü: «Millî
gelir, sözî hemen bir sâ-

kiralarla oturuyorlardı gün
kü. Binanın her an yıkılıp
büyük bir faciaya sebep
olabileceğî viz geliyordu
onlara. Esasen Kaymakam
ın yüküm işine başlaya-
bileceğini düşünmüyordu
bile... Eksik olmasın
partiler vardı, parti baş-
kanları; bu gibi işleri pek
içli bilen bir senator bile
vardı.

«Sizdeniz biz, su halime
bakın» dedi mi akan
sular durdu. Kaymakam
ın ise alındığı yoktu.
Bu bina benim buradan
başka yere nakledilmeme
sebep olabilir fakat bu bî-
nayı yıkmadan buradan git
miyeceğim» diyor.

O avcılığı meselesinde
ustalıkla öteden beri
billinen A.P. li partizan-
lar sayısı on'u bulmayan
esnafa; Kaymakamın nak-
linin sağlanacağı hususunda
gerekli sözler vermişler-
di.

Turistik değerdeki Silifke
kalesine (Büyük bir
tepenin üzerine kuruldu)
yol çıkarılması, su
göltürülmesi, eteklerinin
teraslandırılarak ağaçlan-
dırılması ve buralarda tu-
ristik dinlenme yerleri
yapılması ilerideki tur-
istik gelişmeler için ger-
ekli sayıydı. İlk plâne
bunlardan yol ve bü-
yük bir kışın teras ve
ağaçlandırma işini bitirdi.

27 Mayıs Devrimi ol-
muş fakat değişen bir sey-
olmamıştı. Kurulu düzen-
yine bir kaç kişinin eka-
ri için işliyor ve işletili-
yordu.

«Mallı inhidam» kâ-
rarı alınmış bir binanın
yıkırılması dolayısıyla sa-
yısı on'u bulmayan esnafın
yakınmasını mesele haline
getirerek kendi senator
ve milletvekillerine o-
layı yastan A.P. li partizan-
ları Kaymakamdan asıl gocundukları nokta
başkadı:

Bunlar aynı zamanda,
çetnik ekimi başta olmak
üzere Silifkenin aracılık
tekelini elinde tutan Silifke
Ağalarıydı. Verimli Silifke
Ovasında her yıl
binlerce dönem çeltik
ekerler, yüzbinlerce ceplerine
indirirler, kış günlerinde ise
Kızılay'ın klüp olarak
iletilen ve kendilerinden
başka kimse giremediği
solonda kumar oynayıp
bol bol nargile içerek sâmîrûn
paraları yerlerdi. Silifkeller ise
yaz günlerini zehir eden
sivrisineklerin vizitîsına
simdi sokaklarında alı-
ştırmaya başlamışlardır.

Yillarca evvel «maili
inhidam» kararı alınmış
olmasına rağmen oy avgâ-
lılığı düşüncesiyle bir târ-
îf yâkirîlânıyan mülkiye-
ti Belediyeye ait büyük
bir bina vardı. Sözde oylar-
ından faydalananlar binanın
altındaki dükkânlarda
oturan on kadar es-
nafta. Ufak hesaplar peş-
deydi, gâlüng sayılan
yakunuya görünü: «Millî
gelir, sözî hemen bir sâ-

mar gibi suratınıza çar-
pılır. «İyi ama nimet kül-
fete göredir, hem siz bu
kazancınızdan vergi bile
ödemiyorsunuz, diyecek
olursunuz, diyemeysiniz.
Günün ağzda sakız duru-
muna getirilen lekesi ha-
tırınızda gelir. Artık ko-
nustığınız seyler en yak-
ınınıza bile dînetemezsiniz.
Cüzzamî görünü gibi
kaçarlar sizden.

Neyse gelemî asıl
meseleye... Kaymakam
ağaları hiç sevmiyordu.
Halkın ağalar tarafından
nasıl sömürülüğüne Do-
ğuda çok yakından görmüs,
bütün güelyeyle savâşmış
onlarla. Gerçekten, Silifke-
ye gelişinde ilk ele aldığı
meselelerden birisi de
yoksul kimselere Belediye
Bütçesinden bütün ilaçları
parasız olarak alabile-
melerini sağlamış olmu-
tu. Çeltik Komisyonundan
kendisine verilen ödeneği
de alımırdı Belediye Baş-
kanlığından aldığı parayı
ise Belediyyenin aylığı az
memurlarına dağıtıyordu.
Bunları kimseye açıklamayı
kadar da alek gö-
nullüdü. Fakir babası ol-
muştu kisa zamanda.

Celtik ekimi ve sulan-
masıyle ilgili anlaşmazlıklar
ağaların meydana
getirdiği konfînezonlara
boyun eğmiyordu. Baş-
kanının tarlasına oldu bitti-
ye getirerek rızası hilâfi-
na kanal açmağa çalışan
Silifkenin en ünlü ağaları
birinin oğlu ile odasında
kavga etti bu yüzden. Tarla sahibi sık-
yetçi olmuş, Kaymakam
ağa oğlunun oynadığı oyu-
nu kavramış, ağa oğlunu
cağırarak kanal inşasını
durdurmasın emretti. Ağa oğlu ise:

«Ben bu kanal yapımı-
nı durdurmayacağım, sen
de durduramazsan, ceva-
bin vermişim.

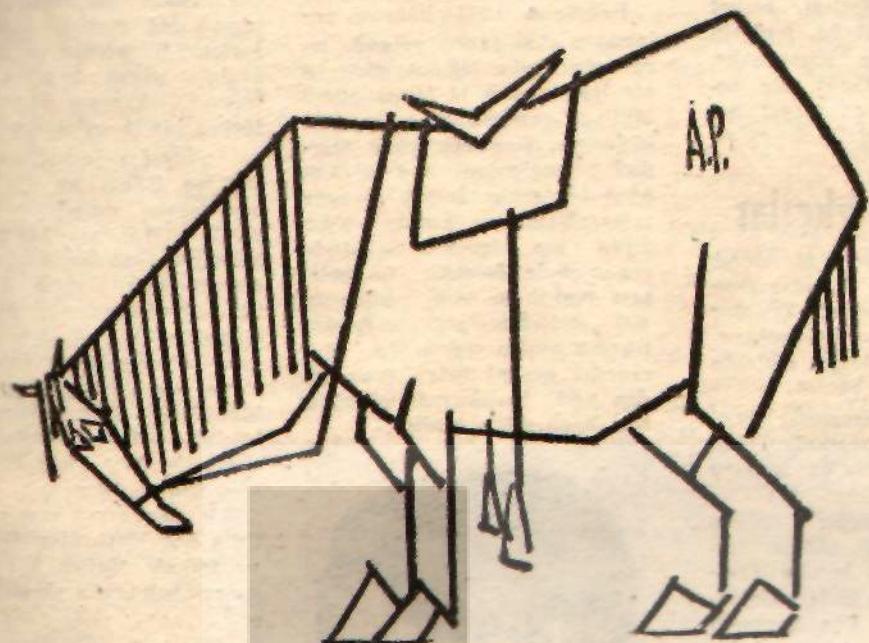
Nereden bulurlar bu
ehr'eti demeyiniz. Eskiden
öyledi de ondan. Ahşâ-
lardır! Kaymakamlarla bu
bicimde konuşma... Sav-
cının yakın ilgisile is-
mahkemeye intikal ettiril-
di. Samî derhal tevkif
ettiler. Silifkenin ünlü
ağasının oğlunun bir erpi-
da tevkif edilmiş giñler-
ce silren bir sâskinkı yâ-
yandı Silifke. Samî mahkeme
savunayı avukat Celâl Kılıç
bilâhâre işel A.P. Milletvekilli-
zine seçildi. Silifkenin ünlü
ağasının oğlunun küçük (bir
bir dileğini yerine getir-
mek için elinden geleni
yatmasının mydi yanı?»

Hazine arazilerinin ekine
mengel olmak ve kül-
fik arazi sahiplerinin
arazilerini kendileri için
ekmeğe tevkif etmek ama-
ciyla çeltik ekilerinden
taptı veya vergi kayıtları
istemesi ve anek bu ko-
sullar yerine getirildikten
sonra çeltik ekim izi ve-
rebleceğini bildirmesi a-
ğaları iyiden iyiye sınırlen-
di. Eskî Halkevi Bina-

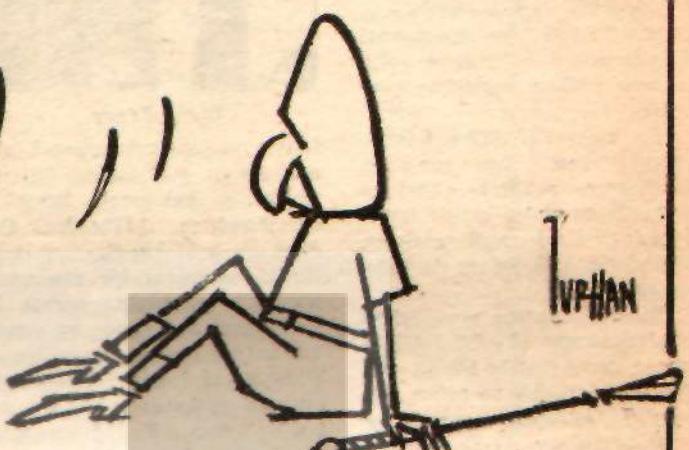
simin yıkırılması dolay-
yla koparılmak istenile-
bilin A.P. nin ünlü ağa-
ları, Senâtor Tevfik Cavit
Okyayuz (Ahmet Topalog-
lun arkası) ve ünlü
Milletvekilli Celâl Kılıç
varsayıyla Kaymakamın
naklini kolaylıkla sağla-
dilar. Resmi nakil haberî
gelmeden bir ay kadar
evvel Senâtor Okyayuz Si-
lifkeye gelip, ağalarдан ve
cemezlerinden kuruşu râki
sofrasında buna göğüs-
nere gire müjdelemi.

Gündün günâne duyu-
muştı bu haber Silifkede.
Ama kim inanırdu buna?
27 Mayıs Devrimi olmu-
tu: Politikacılar geçen
devirden ders almışlardı,
üstelik İsmet Pasa Basba-
kârı Üç bes kişînin özel
erkekleri için bu derece ya-
rarlı olan tarafsız ve dili-
rist bir kaymakam yerinden
oynatılmak istenir miydi?

Kurulan hayallerin
gerçekle ilgili olmadığı
Senâtor Okyayuz'un verdi-
ği tarihte ortaya çıktı.
Kaymakamın Sarayköy ka-
zâsına nakline dair ka-
râname çıktı.

Inonu, koalisyon için A.P.yi denemekten vazgeçti.

(Gazetelerden)

BAKİS**MİLLİ TEMAYA**

Bir tek adamın «belki tuttururum» umuduyle göle maya atışını, milletçe bir kenara çekilmiş, seyretiliyor. Bakışlarımızda öylesine bir süpheçilik, hâlimizde öylesine bir umutsuzluk var ki, bütün bu genel durgunluk ortasında, tek adam, bazlarına, ters suratlı blipleri karşı vuruşan bir efsane kahraman gibi görünüyor. Bazan da, tek adam, gözümüzde hemen küçüllüveriyor: Sırf kişiliğindeki bütünlüğün korumak, giriştiği bir davayı her ne pahasına olsun ispat etmek gayreti içinde, geriliken ortasında çırınan bir milletin değerli yollarını bencice harcamakta midir, diye soruyoruz kendi kendimize.

Bütün bu hengâmenin «nasıl» kopuşu biliniyor ama, «neden» kopuşunu bile de yok. Herkeste, bir deney gâyesi içinde oradan buraya koşulan, kenarla ve birbirine çarpan kişiçilik yaratıkların telâsi var. Millet, bu birkaç yüz politikacının neler etrafında birleşip nelerden dolayı dağlıklarını, birbirleriyle neden kılışüp neden barışıklarını bile bilmiyor. Belki de, politikacılara göre, «politika» devlet yönetmek değil, bütün bu birleşip dağılmaları ustalıkla başarmaktan ibaretir. Türk demokrasisi gibi, Türkiye'deki hükümet buharları da başka yerlerde görülmeyen şekiller alıyor. Koalisyonların iktisadi ve sosyal konularındaki belki programlar etrafında kurulması, buharların da bu programlardaki anlaşmazlıklar yüzünden çıkması gerekmek miydi?

MİLLİ TAKIM

Yeni hükümet kurmak görevini, hiç tereddüt geçirmeden, tekrar fizerine alan Sayın İnönü'ün bu defa çok daha elverişli şartlar içindeydi. Geçen Ekim ve Kasım aylarından farklı olarak, artık her ne şekilde olursa olsun hükümet kurma ve bu uğurda, önceden hazırlanmış ve

hic de bakan olamayacak adımları doldurulmuş listeleri bile kabul etmek zorunda değildir. Siyasi partiler, bu defa hükümetin, bir takım halinde çalışabilme imkanları, kabiliyetleri ve görüşleri ölçülerek, Başbakanca seçilmiş kimselerden kurulmasına imkân veriyor. Karşındaki iktisadi ve sosyal davranışlar gibi aşılırlar olduğuna göre, meydana getirilecek hükümetin de bu davranışlara en kestirme gücümüz yolları bulacak dinamik unsurlardan kurulması kadar tabii birsey olamaz. Fakat Türkiye'nin, Parlamento içindeki veya dışındaki siyasi kadrosu bellidir. Bu siyasi kadro, çok büyük yoğunluğuya, Türkîyenin muhtaç olduğu dinamizmden, radikal görüştür ve hâfci tutumdan mahrum. Yıllar yılı hep aynı sosyal tabakalar içinde, aynı klişe fikirler etrafında dönüp durnuşumuz yüzünden siyasi hayatımız kısırlaşmış, körelmiş ve uyuşup kalmıştır. Ortada görülen kalabalık aldatıcıdır ve temelsizdir. Bu bakımdan, en dinamik ve en kabiliyetli unsurları seçebilme konusunda Sayın İnönü'nün tam bir imkân bolluğu içinde bulunduğu da söylenenmez. En iyilerin bula bile, böyle bir takıma geniş siyasi kadro tarafından nasıl karyerleneceği ayrı mesele. İşçiye biraz daha söz hakkı verilmesini savunduğu için bir Büyüllü Ecevit'e «kollektivist» damgasını yapıştıran, servet beyanının kalmasını istediği için liberal Şefik İnan'ın özel teşebbüs dılgınlığıyla ifham eden zihniyet, bu hayatı dinamik kadro için kimbilir neler uyduracaktır?

Sistem

Cok kimsenin gözünden kaçan bir başka nokta daha var. 1961 Anayasasıyla ortaya konan devlet sisteminde, hükümet çalışmalarını parlamento çalışmalarından ayrı düşülmeye imkân yoktur. Basta bir deyimle, Türkîyede iş görevinin sınırlarını tayin eden, yalnız hükümetteki kadro değil, parlamentodaki kadrodur da. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında her yerde yürüttüre organına tanınan hareket serbestliğini yenî Türk sistemiyle tanımak mümkün olmuştu. Hükümet, yapabileceklerinin çoğunu, kanunu yapabilecek, iktisadi ve sosyal hayatı düzenlemeye yetilerini ancak parlamentonun lütfedip

verdiği çerçeveler içinde başarabilecektir. Yürütmeye organının imkânları bakımından, Türk Anayasası, Fransa, Almanya ve İtalya Anayasalarından da geridir; hem de Türkiye'de gözülmesi gereken meseleler oradakillerden çok daha köklü ve hızlı hamlelere ihtiyaç gösterdiği hâlde... Menderes devrinin, bilim ve siyaset çevrelerince yanlış yorumlanan, «kuvvetli yürütme organı» formülünün yeni sisteme sokulmasına imkân vermemiştir. Demek ki, özellikle başlangıç devresinde, en iyi unsurlardan kurulmuş bir hükümetin bile, parlamentonun genel tutumundan farklı olarak çalışabileceğini sanmak yanlış olur. Önümüzdeki aylar, beş yıllık planın yürürlüğe konabilmesi, gerekli zeminin hazırlanabilmesi ve dış yardımların alınabilmesi için bazı «çerçeve — kanunlar» in Parlamentodan geçmesini gerektirecektir. Meselâ, bir «ekümlü iktisadi» teşebbüslerinin reorganizasyonu davası vardır ki, dış yardımların istenen ölçüde verilmesi için ileri sürülen şartlardan biri de budur. Fakat Parlamentonun şimdilik kadarki davranışı, hükümeti bu komuda bir tasarı getirmeye sevkedecek derecede cesaret verici olmadı. Hattâ, yapılan sondajlar Parlamentoya getirilecek bir reorganizasyon tasarrusunun istenendenambaşa sonuçlar doğurabileceğini ortaya koymuyor. Parlamentodaki çögülük, yerli ve yabancı bültün uzmanlarca ileri sürülen tasvilerin aksine, iktisadi devlet teşkilatlarında idare meclislerinin tekrar kurulmasını istemektedirler; çönlük böylece siyasi ganimetleri dağıtmak ve adam memnun etmek kolaylaşacaktır.

Örnekleri daha da artırmak mümkün. Hattâ, aynı sonuca, Parlamentonun geride bıraktığınız yedi aylık çalışmasına bakarak da varılabilir. En iyi unsurlardan kurulacak bir hükümetin tek başı kazanma ihtiyaci, kuvvetli parti disiplinin uygulanabilmesiyle ortaya çıkacaktır. Hükümete alınacak kararların parti gruplarına kabul ettirilmesi ve böylece, istenen bütün tasarıların çıkarılabilmesi. Ama bu da bir şartı zorunlu kılmak: Hükümete görev alanları, aynı zamanda partilerine söz seçirebilecek bir kuvvetli lider olmaları. Geçen koalisyonun çöküşü, biraz da, A.P.'nin, hükümet içindeki kadrosuna karşı, hükümet dışında başka ağırlık noktalarının belirlemesiydı.

Ama Türkiye'de bugün esen kötlilik havasının başlica sebebi, partilerin durumu değil, Sayın Aren'in belirttiği gibi, hemen tutulabilecek bir başka alternatifin kesin ve teşkilâtlı olarak ortaya konaması olmalıdır. Halk, Parlamentodaki çok gruplu «muhabazâkâr parti» den bezginliğini açığa ifade etmektedir, fakat yerine neyi koymayıcağını iyice görmüş değildir. Bu bakımından, yeni fikirlerin yayılması, sosyalist görüşlerin ortaya konması konusunda son bir iki yılın, hattâ birkaç ayın çalışmaları asla yeter bulunmamak, daha geniş faaliyetlere ve teşkilâtlanmaya doğru gitmek gereklidir. Türkiye için, bugünkü çıkmazlarından kurtuluşun tek yolu sosyalizm olduğunu, sosyalizme inanalar bu finânların kütüllerdeki özlemlerle birleştirmelidirler.

Sağاقıklar

Sosyalizmin yayılması, yalnız çıkmazdan kurtulmak ve bireyler yapabilmek için şart değil, aynı zamanda Türkiye'yi bekleyen bir başka tehlikedden kurtulmanın da tek yolu. Türkiye'de faşizm tekrar ortaya çıkmıştır. Irkçılık ve totaliter muhabazâkârların şimdi Parlamentoda epeyce temsilcileri, sayıca hayli kabarık gazeteleri, dergileri var. Buna göre, göl kiyısındaki davranışları çok daha romantik: Lamartine gibi, «zamanın uçuşunu» durdurmağa çalışıyorlar. Dâlyaları hâlâ Oria Asya ve Viyana kapıları dünyasındır; nüfus artışı, iktisadi yoksulluk ve sosyal gerilik onlara mesele değil hâla,

Sosyalistler, memleketi tek adamın umutsuz çırpmalarına veya saçı hayalserilerin maceralarına terk etmek için çalışmak, kuvvetlenmek ve genişlemek zorundadırlar. Koalisyon eğlencelerinin gerisinde yatan boşluğu ancak sosyalist düşüncenin getireceği gerçek çözümler doldurabilir. Gerisi, bugün dikilse bile yarın yine sökülecek olan bir yamalı boğdan ibaret.

Mümtaz Soysal

REJİM

Tevetoğlu sahnede

Hükümet bozrum, -Bakalı A.P. ne doğuracak- diye beklemekle gidiyor. A.P. ordunun müdahalede inançlı inanınlar ile mücadelede dayanınlar arasında böflünmüştür. Bu işler arasında bir sürü mütereddit varır.

Ordı müdahalesine ihtimal vermiyor, her başında Irkçı ve Turancı azınlık vardır. Tevetoğlu'nun sürüklendiği irkçılar, bu bakımdan kendilerini İnönü'nde de avantajlı sayıyorlar ve rejimin çökmesinden kارlı olacaklarına inanıyorlar. Tevetoğlu'lara göre, rejim yıpranmaktadır. Rejimin yıpranması İnönü'nün yıpranmadır. Bu durumda İnönü'ye karşı bir tutum ise onlara dayanmak zorundadır. Nureu Saadettin Bilgiçten destek bulan Tevetoğlu, bu mantıkla, adet bir grubun sözleşisi gibi davranışmaktadır.

Atatürk aleyhisi Tevetoğlu'nun Atatürk'ü zinde kuvvetlerin hislerini hice sayan bu Makyaveli hesapları, elbette boşu çıkaaktır.

Fakat bu hesaplar, Irkçı, Turancı ve Nureuların bugün fütursuz davranışarak, şuan toplamasına yol açmaktadır. Nitelik İrkçılar, teşkilatın, Milletvekilli ve Senatörlerin İnönü aleyhisi hislerini istismar ederek partinin yetkili organlarını ele geçiriyorlardır. Ordı müdahalesinden endişe eden mutediller grup, hezimete uğramıştır. Bunlara ya partiden istifa edip İnönü'ye veya Y.T.P. ye sığınmak ya da parti içində sızıp oturmak kalmuştur.

Menderesin Adana Valiliğinden İnönü'ye taşkınlarda gelen Turhan Kapanlı, bu durumu söyle değerlendirdi: «Bir partide içinde faaliyetler hâkimdir. Milliyetçi-

lerin maskeini takıp partide istedikleri gibi at oynuyorlar. Bu partiden hayır gelmez. Ayrılmaktan başka çıkar yol yok». Fakat Irkçı ve Nureu azınlığın «Ordı bize kargo değil», propagandası ve kendilerinden emin tavrılar, partiden ayrılmaktan sorumluluk alındırmakta, aynı zamanda artırmaktadır. Irkçılar şimdilik kurvevellişir. Sera pek yarında Gümüşpala da seçecek, onun yarını helki de kabiliyetlerini israf eden gibi DSİ genel müdürü Süleyman Demirel alıcıktır.

Bu durum yeni Hükümetin teşkilini gideyimekte, sibur İnönü'yu beklemeye devam etmektedir.

İnönü görüşmeden sonra Bülükbaş'ı ugurluyor

İNÖNÜ BEKLİYOR

Başbakan adayının, kenardan politika alanını seyrettiği günlerde yaptığı hesap suydur: Birinci koalisyonun müzikçi ve hırçın ortağı AP de oldukça geniş bir huzursuzluk ortaya çıkmıştı. AP sıratla bölünmeye gidiyordu. Bu partinin içindeki mutediller Gümüşpala ve sürekli olarak idareyi ele alırlar ne de olsa, yok ele alamazlar ise, daha önce kendisine vaadettikleri gibi AP den koparlar, peşlerinden de 70-80 kişiyi sürüklüyorlar gene ne de olsa. Her iki şakta da, ikinci koalisyonu AP ile kurmakta fayda vardır.

İnönü, mutedillerin AP içinde idareyi ele geçireceklerinden, hiç değilse idareyi ele geçiremedikleri takdirde başta AP kadrosundan bakanların fidarısında bu partiden kopup geniş bir grup kuracaklarından emin bulunuyordu. Kâmurân Eviyaoğlu, Ahmet Topaloğlu, Cavit Oral, Necmi Ökten, Turhan Kapanlı, Cevdet Perin gibilerin bu konuda verdikleri garanti kendisini tatmin etti.

Gelgelelim, hafta içinde hesap hiç de evdeki uygun bir şekilde çekmedi. Ortalık tozdan dumandan birbirini görmez bir hale geldi ve AP mutedilleri, bir iki istisnası dışında yeteri kadar enerji sarfedemediler, sözlerinde durup durmama konusunda dahi tereddüt geçirdiler.

Mutedillerin, biraz da bakanlıklar elden gidiyor endisesi ile, kendi gruplarındaki arkadaşları ile birlikte yaptıkları ilk çıkış, AP Grubunu toplantıya çağırırmak oldu. Aslında AP Parlamento Grupları normal olarak salı günleri toplanır ama, mutediller, Grup Başkanı ve Grup Yönetim Kurulundan pek emin olmadıklarından, Grubun mutlaka toplantı yapılması zeminde bir de Önerge hazırladılar. 46 kişinin imzaladığı Önerge, Grubun mutlaka toplantımasını sağlamak üzere sayıda hizaya sabıdı. Aneş, Önergeyi hazırlayanlar, biraz işgûzarlıklarından, biraz da aseclilik ve acemiliklerinden Önergelerinde

Grubun toplantıya çağırılma gereklisi olarak, «Partinin politikasını görlüştirmek ve tesbit etmek üzere» diye bir kayıt koydular.

Halbuki AP tüzüğünde göre bu yetki Merkez Yönetim Kurulundan geliyor.

Bu yüzden Önerge, hiç yokmuş gibi muamele gördü ve Grup toplanmadı.

Gerçi salı günü, Önergeye imza koyanlar bir araya geldi.

Ama bu mutedillerin AP içinde sadece

bir avuç insan olduğunu göstermekten

başa bir şeye yaramadı. Grup Yönetim Kurulundan Hâkim Aras Fıstıklı, «Grubu

toplamanı kararlıyız» dedi. Saadettin Bilgi ise, daha yüksek perdeden, «CHP bizimle koalisyonu gitmek istiyorsa şartlarını kabul etsin» diye konuştu.

O gün, İnönü'nün bel bağladığı mutedillerden bir kişi, AP kurucularından Devlet Bakalı Necmi Ökten partiden istifa etti. Mutedillerin başarı sağlayamamasından dolayı süngüslü düşen CHP yöneticileri bu istifa üzerine bir yeni umuda kapıldı. Tamam, işte Necmi Ökten, AP nin iki numaralı kurucusu istifa etti bu nedenle yeni ve kütle halinde istifalar takip edecek diye düşünüldü. Ama Ökten'in istifası, bir zamanlar DP den istifa eden Prof. Fuat Köprülü'nün istifası kadar bile yanık uyandırmadı.

Yeni istifiler

Inönü, AP grubunun toplanamamasına rağmen, Necmi Ökten'le başlayan istifalar zincirinin devam edeceğini inandırdı. Çarşamba sabahı Devlet Başkanına gidip, Kabineyi kurmak için temaslara başlayacağını, ancak kendisine bir hafta mühlét verilmesini isted. Kendisini lince ağırdan aşıyor, Devlet Başkanı Gürsel de zaten bir gece önce Çankaya'da parkta halkla yaptığı bir sohbette, «Kabineyi İnönü'nden başkası kuramaz» diye bir çıkış yapmış.

Inönü Çankaya'da Gürsel'i ziyaret etti, sonra Başbakanlığa gelecek, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunayla biri ögleye doğru, diğer akşam üzeri iki görüşme yaptı.

Inönü aynı gün, Başbakanlık içindeki Devlet Bakanlığı odalarından birinde emaneten oturan AP den müstafi, kabineden müstafi Necmi Ökteni ziyaret etti. Ökten niye tek başına istifa ettiğini ve AP içindeki muhtemel gelişmeleri sordu. Ökten oldukça umutsuzdu. Kendi bakan arkadaşları bile istifaya yanaşmıyordu. Ökten'in eski bir asker olarak olayları olanač aksaklı ile ortaya koyması İnönü'nün keyfini kaçırdı, ama gene renk vermemeyi tercih etti.

Başbakanlık odasına döndüğünde, Özel Kalem Müdürüne, bir başka müstafi ile, Osman Bülükbaşı ile görüşmek istedğini söyledi. Ama Bülükbaşı, ile yapılan görüşme müsibet sonu varmamış bir sohbet ve dertleşmeden öteye gitmedi. İnönü bu görüşmede, ancak Bülükbaşından CKMP'den ayrılmazı sebeplerini dinledi ve ögrenindi.

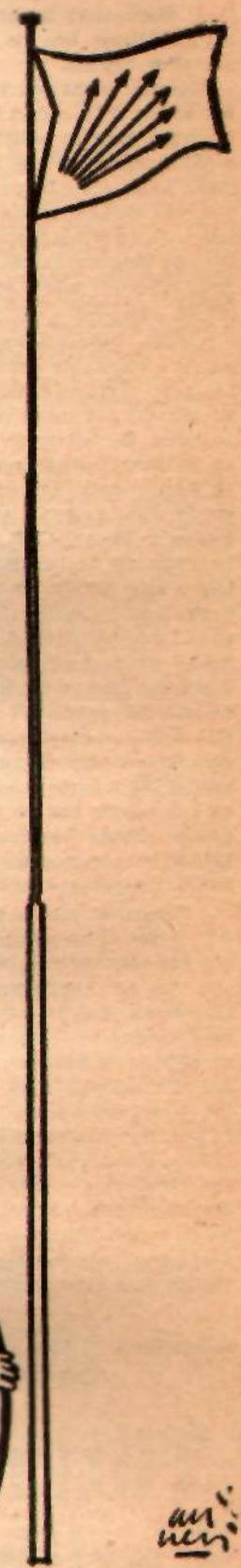
Inönü, Bülükbaşından sonra CHMP mutedillerinin lideri durumunda olan Hüseyin Ataman ile görüştü. Ataman, durumu İnönü'ye askerce ve açıkça anlattı, «21 milletvekili ve 9 senatör. Bir koalisyonu katılmak için dermanımız yok. Yapıçı muhalefet yapar ve tarsusundan bir hükümet kurulmasını destekleriz» dedi.

Bundan sonra İnönü'nün görüştüğü CKMP Genel Başkanı Hasan Dincer ise milli koalisyon üzerinde israr etti ve ikili veya üçlü koalisyon konusundaki teklife «Grup kararımız var, katılamayız. Ancak kursağınız hükümeti destekleriz» cevabı verdi.

Gün, AP nin bölüneceği ihtimaline bâyîk Ümit başkanı İnönü'yi müşbütün hâsal kırıklığını uğratmak içinmiş gibi yeni bir istifa ile kapadı AP li mutedillerden Kadri Özak o gün Meclis koridorlarında avazı çıktıktan sonra, «Koca bir siyasi teşekkülün kaderi birkaç Irkçının elinde mi kalacak» diye bağırarak istifasını Genel Merkeze gönderdi.

El eden üstündür

AP Grup Yönetim Kuruluna dış geçiren mutediller, Necmi Öktenin gemiyle terketmesi ile, Merkez Yönetim Kurulunda da bir darbe yemişlerdi. Mutedillere göre daha kurnazca bir politika takip eden müfrîtlar, Merkez Yönetim Kurulunun yeniden tescill için istifa etmişlerdi. Tevetoğlu ile Gökhân Eviyaoğlu'nun hazırladığı söylemen liste, Kurecular tarafından hemen olduğu gibi yeni Merkez Yönetim Kurulu seçildi. Bu seçim sırasında mutedil Kâmurân Eviyaoğlu oturumu terk zorunda kaldı. Cevdet Perin de kendisini takip etti. Irkçılar, Grup Yönetim Kurulundan sonra Merkez Yönetim Kurulunda da hâkimiyeti ele geçirmiştir. Artık aynı oyunu Grup Yönetim Kurulunda da denemek için hiç bir engel yoktu. Sadettin Bilgiçin başkanlığındaki Grup Yönetim

Kurulu, resmen bir hafta sonra açıklanmak üzere istifeleri.

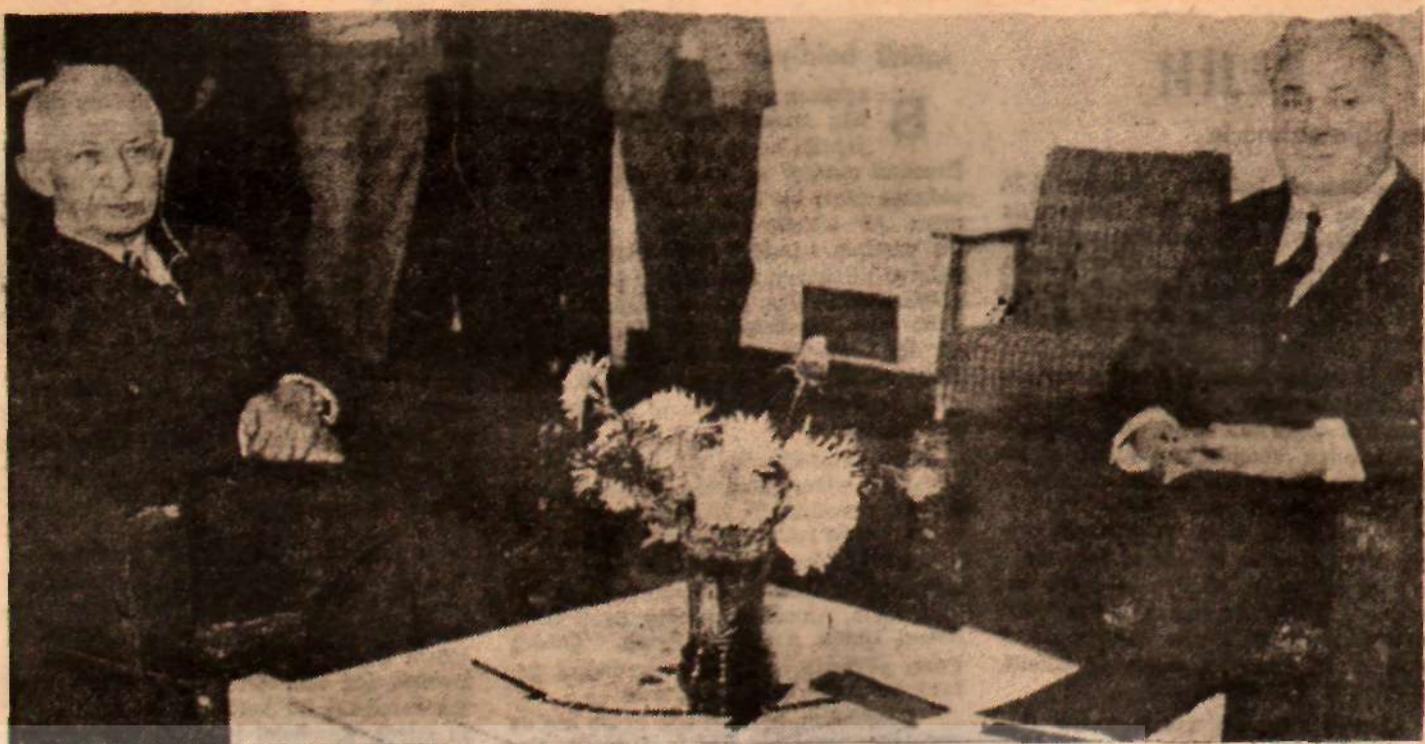
Persembe günü, İnönü'nün umudunu bâsâtı yitirmemesi için AP mutedillerinden biri daha, Ticaret Bakanı İhsan Gürsan partisinden istifa etti. Bağımsız grubu katıldı. Bağımsız grubu, damlaya damlaya göl olacağının benziyordu ama, göl olması için beklemek gerekecekti. AP nin irke, yobaz ve kincilerle dolu yeni Merkez Yönetim Kurulu yasını aldığı bir hâlde, AP ileri aynı ideal için çalışmaya, derlenip toparlanmaya davet etti. Aynı sırada AP mutedilleri de, Gümüşpala'ya verilmek üzere bir muhîra hazırlayıp girmişlerdi. Ne var ki muhîranın tonunun ne olacağı mutedilleri ikiye bölmekte geçikmedi. Haluk Nurbâki, Cevdet Perin, Kâmurân Eviyaoğlu, Turan Kapanlı zâbîler; muhîrada ileri sürecek şartların tahakkuk etmediği takdirde muhîraya tahakkuk etmediği takdirde muhîraya verenlerin istifa edeceklerinin bildirilmesini istiyor, buna karşılık teşkilatsız bir bağımsız grubun köksüz açıca benzeceğini her sürenler, «daha istifanın zamanı değil, mücadeleye üzerinden devam edelim» diyenler ise İhsan Sabri Çağlayanın etrafında toplanıyorlardı. Nitelik onların dediği oldu. Oldu ama, bu sefer de muhîranın altın konacık imzaları toplanmak bir dert oldu. İlk gün toplanabilen imza sayısı 52 de kaldı.

Ertesi gün İnönü, CKMP İideri Hasan Dinçerle bir kere daha konuştu. CKMP Milli Koalisyon fikrine israr etti. AP mutedilleri 72 ye çıktı ve muhtura açıklandı. Havadan sudan bir muhitiraydı ve İnönü'nün omuzları daha çok kırıldı. Nitelik A. P. İl Başkanları toplantımda Gümüşpala, «muhtırayı ben de inzalardım» diyecek alkış topladı.

Ancak, cuma günü Başbakanlığa davet edilen YTP İideri Alican, buhranın bir reşim buhran halini almasından endişe ettiğini CHP ile bir koalisyon'a gitmeye hazır olduklarını açıkladı. Gerci Y. T.P. nin de koalisyon'a katılmak için bir takım şartları vardı ama, şartlar açıklanlığında bunların şarttan çok maliyeti ilan kabiliinden bir takım laflardan öteye gitmediği anlaşıldı.

Inönü İiderinin grup üyeleri üzerinde tam anlamıyla otorite kuramayacağı bir parti olan YTP ile ikili bir koalisyon'a gitmeyecek yol olacak kabul etmemiyoordu. Bu bakundan Alcancı koalisyon'a katılmaya pek fazla önemsememiyoordu. İşler sırasıyla bir çıkmaza doğru gidiyordu. Partilerde ve işin garibi daha önceki aksine CHP içinde garip bir huzursuzluk başlıdı. Süleyman Ulay gibi bir takım eski iktidarcılar partileri falan kapatmaktan bahsediyorlardı. Birden bazı yörenlerde bir panik havası başlıdı. Yeni Sabah gazetesi çift sütün üzerine yayınladığı bir basyzında, İnönü'ye bir yıl için diktatörlük yetkileri verilmesini teklif etti. Sağda solda ise, şimdide kadar hep demokratik rejimi savunmuş olan İnönü'nün böyle birşeyi kabul edemeyeceği, ama İnönü'nün kenara çekilmesi ve askeri destek altında kurulacak bir Feyzioğlu kabinesinin memleketti idare etmesi söyleşileri yayılmaya başladı.

Cumartesi sabahı ise Ümitsizlik orhangı iyiden iyiye yarındı. CHP, iler son bir gayrette haftanın son günü toplantıacak olan AP, Küçük Kurultayma da baskı olur böylece belki AP, bülbülün niyetine, bazı gazetelere el altından. İnönü, YTP ve CKMP, şe ücisli bir koalisyon'a gitmek haberini uçurdu. Ama, Kemal Satıcı yakını çevrelerden cıkan bir haber, Feyzioğlu yalanladı. Dolayısı ile de haberin gazetelerin bazısı yazdı, bazısı yazmadı. Bugün fiyatlar tesbit için son bir toplantı çağrılan müstafı Bakanlar Kuru lunda İnönü, fiyat meselesi halledildikten sonra, yeni kabineyi kurabilmek için yaptığı temasları anlatı Carsambaya ka-

Inönü, YTP Genel Başkanı Alican'la

dar bir sonuç alamaz ise Başbakanlık adayılarından vaz geçeceğini Cumhurbakanına bildireceğini söyledi. O gün AP, İl mutediller son bir çıkış daha yapmış, Ömer Eken, Burhan Apaydın ve Enis Kanlısu bir ekip, yaptıkları bir basın toplantısında açıkladıkları yeni bir muhtura ile, AP, müfritlerine «diktat isteyen müfritlerin hakim olduğunu» bildirdi. Ayrıca gazetecilere de AP, müfritleri içinde, gerici ve Nurcu Saadettin Bülge ile ırkı — Turancı Tahsin Demiray arasında post kapma yüzünden Philiip çıraklı yolunda haberler uçuruldu.

Inönü akşam üzeri, CHP Grup Başkanı vekilleri İbrahim Üktem ve Şevket Raşit Hatipoğlu ile görüştü. Grupun başkanı ise İsmail Küçük Kurultayda, işler sabah bir hayli sakin gitti. Mutediller bu toplantıya gelmemiyoordu. Ama öğleden sonra, kah 72 ler; kah 65 ler kah 12 ler diye adlandırılan ashında da yirmi yirmibes kişiyi geçmeyen mutediller grubunun da toplantıya katılması ve hepsi kendilerine karşı yapılan hücum ve hakareti cevaplandırmak için söz istemeleri Başkanlık divanının da binalarına ısrarla söz vermeme ortaüğü bir hayli karıştırdı. Karşılıklı bağırmalar satışmalardı; hatta hafiften itişip kavşamalar oldu.

CHP, hilerin bütün tır hafı boyunca bekledikleri AP, deki kitle halindeki bölünme ihtimali, Pazar günü akşamı birden arttı. Artık ama, bu sefer de örtaya başka bir gerçek çıktı. AP, den istifaya cesaret edebileceğe benzeyenlerin sayısı ülkeyi bulduğu gibi yetmiş seksen kişi değildi. Bu rakkam çok daha aşağıda görüntüyordu. Bakanların içinde bile, AP, de kalmayı düşünenlerin mutedilleri vardı.

Son Ümit

Pazar günü Hergel Meydanında bir düğün salonunda toplanan AP, Küçük Kurultayında, işler sabah bir hayli sakin gitti. Mutediller bu toplantıya gelmemiyoordu. Ama öğleden sonra, kah 72 ler; kah 65 ler kah 12 ler diye adlandırılan ashında da yirmi yirmibes kişiyi geçmeyen mutediller grubunun da toplantıya katılması ve hepsi kendilerine karşı yapılan hücum ve hakareti cevaplandırmak için söz istemeleri Başkanlık divanının da binalarına ısrarla söz vermeme ortaüğü bir hayli karıştırdı. Karşılıklı bağırmalar satışmalardı; hatta hafiften itişip kavşamalar oldu.

Mutedillerden Kâmurân Evliyaoglu yahanda mutediller adına sadece iki üç gün genel sekreterlik yapan İsmet Sezgin bütüngür hüngrü ağladı. İlerden gelen temsilciler müfritleri savunarak; mutedilleri CHP, nin oyununa gelmiş insanlar olarak vasıflandırdı. Hatta içlerinden bir tanesi açıkça; bakanlarım İnönü taraftarı olmakla itham edip; «gavurun ekmeğini yiye onun Jähemî da kullanır» dedi. Toplantı başkanlığı eden Gümüşpala; once oyununu yarı saat taşlı etmek, daha sonra da toplantıyı ertesi sabaha bırakmak zorunda kaldı. Koridorda Turhan Kapaklı, Gümüşpala, partinin sevgili idaresini ele geçiren faşistlerin oyununa gelmekle itham etti. Ama, İlerden gelmiş delegeler, aftan başka hiç bir şey düşülmeydi. İnönü'nün kendilerine oyun oynamak istedigine lütfen inanmışlardır. Birleşelim. İnönü'nün ve CHP, nin oyununa düşmeyeceğim, gerekirse mutedilleri atalım diyorlardı.

Mutediller, Küçük Kurultayın ilk gününe sevindirilenlerin ağır hezimetten sonra, Balınlı oteli salonlarında toplantıda çekildiler. Taktiklerini yeniden gözden geçirerek istiyorlardı. İşte niyabet karar saatı gelip çatıyordu. AP den istifa etmemiydi yoksa herseye boyun eğip AP, de mi kalmayıdalar. Yendumlanan viskilerin verdiği mahmurluk altında bu kom geç saatlere kadar tartıştı. Ama o akşam da kesin bir sonuca varmak mümkün olmadı.

Ertesi günde İl Başkanları toplantı, ırkı ve nurcu grubun zaferiyle sonuçlandı. İl Başkanları, Temsilciler Meclisine üye seçme işini, müfritlerin hakim olduğu Kurucular Heyetine bıraktı. Gümüşpala ise partiden ayrılmayı düşününenleri ayırmak ımidile, üzüntüsüz ve yarıştırıcı konuşmalar yaparak alkış topladı. Bu arada Gümüşpala'nın «Arkadaşlar, rica ederim, AP'yi mutediller ve faşistler diye ikiye bölmeyin» demesi fili durum bir itirafı olarak manidardı.

CHP Grubu

Kabine buhranının düşümü, İnönü'nün hafta başında pazartesi günü CHP grubunda yaptığı konuşmada da çözülemedi. İnönü, kendi grubuna son durumu ve kararını Çarşamba günü açıklayabileceğini, şimdilik olayların gelişmesini bekledi. İnönü, Pazartesi günü CHP Grubundan temaslarını açıktadır ve DÜLÜKBUŞU, Ataman ve Dincer ile olan görüşmelerini noktaladı. Buna göre CKMP'nin dörtlü koalisyonu isradan ayrılmışla ikili veya üçlü bir koalisyon umudu göçürüyordu.

Sözlerine, durumdan grubu daima haberde edeceğe vadini yerine getirdiğini belirtmekle başlayan İnönü, YTP Genel Başkanı Alican'a yaptığı koalisyon teklifi müspet cevap aldığı ve YTP'nin her türlü koalisyonuna hazır olduğunu bildirdiği söyledi.

Alican, İnönü'nün «63 milletvekilinin hepsine hakim misin? Duyduğuma göre bazı başına buyruklar yar» sorusuna «Hepsine hakimim» cevabını verdi.

Alican, görüşmede İnönü'ye servet be-

İlhan Selçuk

Türkiyede Demokrasi Geriliyor mu?..

Türkiyede demokrasiyi istiyoruz. Türkiye demokrasiyi gerçekleştirmek istiyoruz.

Yalnız biz mi istiyoruz? Taa Meşrutiyet, lerdan beri nice nice kimse demokratik düzenin gerçekleştirmesini içinigne kuyu kazarcasına emek vermişlerdir.

Ama gelmemiştir demokrasi, gelip oturup yerleşmemiştir.

Şu içinde bulunduğumuz acayıp rejime demokrasi adını verebilmek cesaretini hangi aydın kendinde bulabilir? Eğer su içinde bulunduğumuz düzen gerçekten demokrasi ise sıkayette hiç hakkımız olmamalıdır. Bugün oldukça ell yüzü düzgün bir Anayasamız, Anaya Mâlikemiz, bir çok partimiz, kanunlarımız, bu kanunlar çerçevesinde çalışan bir basımız, seçim müsesesemiz, sendikalarımız ve diğer meslek teşekküleriniz var.

Görünüşe göre böyledir. Ve Ceza Kanunu, öteden beri tenkidi yapılan Faşist Ceza Kanunuñ aktarına bir kaç madde de olmasa Türkiye demokrasının ayaklarını uzatıp enine boyuna yerlesmemesi için hukukça hiç bir engel yoktur.

Üstelik Ceza Kanunundaki engelleyici maddelerin ve diğerlerinin bilmem hangi komisyonlarda düzenlenmesi için su anda calışmalar devam etmektedir. Bunalı da kalkıktan sonra kanunlar açısından Türkiye demokrasi mücadelesi bitmiş sayı-

lacaktır. Buna rağmen Türkiye medeni anlamda gerçek demokrasi kurulmuş sayılışek midir?

Kanunlar çatısı ne olursa olsun, bir memlekette demokrasiyi yerleştiren ve yürüten insanlardır. Bu insanlar çok eski bir ekonomik düzen ve yüzüyıldan beri simsiyah örülmüş bir sosyal dokü içinde uyuşup kalmışlarsa, bütün yolları kesilmişse, kendi sosyal ve beşeri değerlerinin şururuna varamamışlarsa o memleketin kudretli ağa ve eşraf sınıfı iktidarı çok kesin bir şekilde ellerinde tutuyorsa en demokratik bir kanunlar çatısı ne işe yarayacaktır?

Daha açık konuşalım: Bugün Fransadaki, İngilteredeki veya Amerika'daki kanunlar çatısını az gelişmiş bir ilkeye olduğu gibi gidişerek o az gelişmiş ülkede demokrasi gerçekleştirebilir mi?

Demokrasının belli bir medeniyet savivesi, bir istihsal ve eğitim yeterliğine varabilmiş ülkelerde işliyebildiğini yeryüzündeki tecrübeler açıklamıştır. İspat edilmiştir ki en modern en ileri kanunlar eski ve ilkel bir sosyal düzen üzerinde şıklılık ve mânâsını bir örtü gibi kalmaktadır.

Türkiyede bugün şekli bir demokrasi mevcuttur. Bu şekli demokrasi ortamında iktisadi kalkınmanın çıkış yollarını arastırmak, reformların gerçekleşmesi

icin müsaade etmek, fertlere sosyal haklarının suurunu asılamaya çalışmak gerçek anlamda demokrasi mücadeleşinin tâ kendisidir.

1962 Türkiyede mücerret demokrasiyi savunmak, demokrasiyi savunmak mıdır?

Mücerret demokrasi mücadelelerinden bükünlüğe düşmüş inancını kaybetmiş insanlara bir çıkış yolunun istenin tutacık fikirleri öne sürmeden istediginiz kadar çok partili rejimin havariliğini yapın, peygamberlerin illâ ettiği yerlerde şâkirlerin iman tazelemesi çok güçtür.

Bunun içindir ki 1962 Türkiyede meselemizi şu biçimde ortaya koymakta büyük gerçek ve fayda var:

— 27 Mayıs'tan sonra Türkiye'de demokrasi gerilemiş midir?

— Bayar - Menderes demokrasisini demokrasi savıyorsak evet. Ama...

Demokrasiyi çalışanların uyanağına, haklarını aramağa, kendi güçlerin farkına varmağa başlamaları açısından değerlendiriliyorsak bugün dünden çok daha ilerideyiz.

Dikkat edelim: Karşımızda bugünkü çok partili rejimi istemiyen bir iktidar yok, bugünkü biçimde demokrasiyi istemiyen bir siyasi parti de yok.

Bilakis bugünkü demokrasi rejiminin bir tedbirler kanunu ile savunmağa hakan bir siyasi iktidar karşısındayız.

Peki demokrasının mücadeleşesi artık klimde karşı ve nasıl yapılacak?

İste bu hedefi arayınız. Bu hedefi bulduğunuz zaman gerçek demokrasi mücadeleşinin şekli ve muhtevası kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Kalkınma programı Devletçilik

Memleketimizde geniş bir devlet sektörü ve koyu bir devlet müdahaleciliği var. Fakat devletçilik yok.

İsveç'te ise lüzumsuz müdahaleden kaçınan bir devlet var. Devlet sektörünün alanı çok dar. Fakat orada iyi işlenen bir devletçilik var.

Bizim devletçiliğimiz, sadece olayların zorlamasıyla ortaya çıkan bir sistem. Özel teşebbüs mevcut olmadığı için devletçi olmuyor. Fakat Cumhuriyetin ilk yıllarında itibaren müteşebbis yaratmaya çalışmışız. Özellikle, son 15 yıldır, bir taraftan Sam Amca, öbür taraftan bizzat politikacılar bu yolda, çok büyük gayretler göstermişlerdir. Ama cihz özel sektör, bir türlü beklenen gelişmeye kavuşamamıştır. Büyüklük iş adamlarımız, devlet kapısında, rahat, yüksek ve garanti kazanç aratırın mutlu vatandaşlar topluluğu olmaktadır. Bu yüzden de gidenmişdir. Bu mutlu vatandaşlar, kendilerine hediye edilmek istenen ikisi devlet teşebbüslerini bile almaktan korkuyorlardı! Bu yüzende 50 milyarlık devlet teşebbüsleri yatırımları kayıtsızda, özel sektörün sanayi alanındaki yatırımları pek elice kalmaktadır.

Durum budur: Yatırımların 2/3'ü devlet tarafından gerçekleştirilmektedir. Özel sektör yarımı 1/3'tür. Buna da 2/3'ü yakını bir kısmı mesken gitmektedir. Demek oluyor ki, özel sektörün doğrudan doğruya verimli yatırımları, toplam yatırımların ancak 1/9'una erişmektedir. Bu yatırımlar da, çok kâr ve garanti mahmud sektörler ve bölgelere gitmektedir. Memleketin Doğusunda, özel sanayi diye bir şey mevcut değildir.

Bu durumda devlet, ister istemez başlica müteşebbis olarak ortaya çıkmıştır. Yalnız bizim devletçiliğimiz, özel sektörlerin yarına işlenen bir yağma sistemi haline gelmiştir. Devletçilik, devletçiliğe karşı olan, en azından ona inanmamış kimse inanmışdır. Devlet teşebbüsleri, bütün faydalı hizmetlerine rağmen, siyasi iktidardan nimet dağıtmaya vasıtalarıdır. Bu anlamba, Türkiye'de devletçilik yoktur. Bir kaçı örnek bunu kolayca gösterecektir:

1. Devlet teşebbüslerini, özel sektör'e devretmek mümkün olamamıştır. Fakat devlet teşebbüsleri, özel şirketler haline getirilmiştir. Mesela GİMA. Sermayenin yüzde 60 kadarı devletindir. Fakat devletin iktisadi mürakabesinin deında kalan ve son derece kötü işlenen bu zmoim şirket, idari bir çiftlik. Devletin sağladığı kredilerle kurulan Çukurova Elektrik İşletmesi, zora ve pek güllü şekilde kapitalist imal ederek, bir takım dostlara ikram olunmuştur. İktisadi Devlet Teşekkülü şeklinde işletilmesini engelliyecik hiç bir etki sebebi olmamakla beraber, Türk Hava Yolları ve Deniz İşletmeleri gibi devlet teşebbüsleri anonim şirketler haline getirilecek, lüzumsuz bir serbestiye kavutulmuştur. Bu serbesti on azından devlet parasını rahatça harcamaya, epe dosta çok yüksek ücretler ödemeye yarar. Önümüzdeki sayılarda ele alacağımız bir kaçı milyarlık Ereğli Çelik, teşebbüs devlet parasının ve devlet eliyle sağlanan dış kredilerin, özel sektörler uğrunda nasıl kullanıldığı gösteren iyi bir örnek olacaktır.

Kısaca, memleketimizde, özel sektör'e sunulmuş şekilde malesef geniş bir devlet sektörü mevcuttur.

2. Devlet işletmelerinin, özel sahibler ve şirketlerle birlikte, teşebbüsler kurması modadır. Yüksek Mıracıbe Heyeti Raporlarının ve İktisadi Devlet Teşebbüsleri üzerinde yerli ve yabancı uzmanlar tarafından yapılan son incelemenin açıkça gösterdiği gibi, iştirakler, devlet teşebbüslerinin özel sektörler uğrunda istismarının tipik bir tezahürürdür. Bu iştiraklerde, sermayeyi ve krediyi devlet sahibler, parsayı özel sahibler toplar. Mekanizma söyleyir: Farzedelim Sümerbank, özel sahiblerle birlikte bir dokuma şirketi kuruyor. Şirketin sermayesi, diylem ki, 100 milyon lira. Sümerbanka 4.9 milyon liralık bir hisse vererek, çoğunluğun özel sahibler elinde kalması sağlanır. Fakat Sümerbanka taahhüt ettiği sermayenin büyük kısmı hemen ödetilir. Halbuki özel sahibler, taahhüt ettikleri sermayenin pek az kısmını öderler. Böylece, şirket sermayesinin hukuken yüzde 51'ini ellerinde tutan özel sahibler, Sümerbankın parasıyla şirkete hâkim olurlar. İş bu kadar da bitmez. Sümerbank Şirkete çok geniş krediler açar. Bu suretle, özel sahibler bir kaçı bin liraya, 100 milyonlara oynayan büyük müteşebbisler haline gelir.

Iştirakler, devlet teşebbüsleri idarecilerine de, kurulan şirketlerin idare meclislerine üye olarak, açıktan para almak fırsatını sağlar. Bunun içindir ki D.P. devrinde bu tarz yüzlerce iştirak kurulmuştur.

3. Özel teşebbüs, devlet işletmelerinin sırtından gelir. Devlet teşebbüslerinin zarar etmesi, birçok halde, kötü idare edilmenin sonucu değildir. Devlet işletmeleri ucuz fiyatlarla özel sektörün finanse eder. Mesela elektrik ve kömür fiyatları, maliyetin çok altında tutmak suretiyle, özel sanayi milyonlarca lira sağlanır. 1958'de istikrar politikasının icası olarak, elektrik fiyatlarını yükseltmek zorunda kalan Menderes Hükümetinin özel sanayicilerin feryadı üzerine Etibankı ucuz satışa zorladığını hatırladır.

Doğan Avcıoğlu

Başa bir örnek, Sümerbankın Yıldız Porselen Fabrikasıdır. Aynı mahiyette imalat yapan özel firmalar, vergi içinde muaf tutulduğu halde, devlet fabrikası yüzde 40 vergi öder! Demiryollarında nakliye vergisi alınır, karayollarını kullananlar unutulur. Demiryollarının bugünkü perihan halinin temel sebebi, demiryolları aleyhine olarak karayolları nakliyesine sağlanan muazzam avantajlardır.

Herkesin bildiği taahhüt oyunları ve ithalatçılara sağlanan sıkıştırıcılar üzerinde ise durmuyoruz. Yukarıdaki birkaç örnek dahi, devlet teşebbüslerinin hangi zihniyetle işletildiğini göstermeye kâfidir. Sanayi bakanının da, ekseriya özel sektör çiftlikçileri arasında sevgili bir tesadüf olmasa gerektir.

4. Devlet teşebbüsleri, politik tâmin vâüstâsi olarak kullanılmaktadır. Siyasi yatırım yapına endişesiyle, kötü kuruluş yerleri seçildiği ve teknik bakımından gereklili büyütülmenin altında ufak işletmeler kurulduğu artık bilinmektedir. Devlet teşebbüslerinin, iktidar partilerinin çiftliği haline getirildiği de kimseyin meşhûlî değildir. Devlet teşebbüsleri, partizanlara iş sağlama büroları olmaktan hâlde kurtarılmış değildir.

Kısaçık, devlet teşebbüslerini yoketmek için hersey yapılmıştır. Bu kadar kötü şartlar altında da devlet teşebbüslerinin bir varlık olarak ayakta durması, osaların ne kadar sağlam kuruluşlarının olduğunu ortaya koymaktadır. İnanmamış politikacılar ve bir kısmı inanmamış idareciler, büyük sermayenin zorlamalarına rağmen, devlet teşebbüslerini yakamamışlardır. Bu durum, aynı zamanda büyük sermayenin teşebbüs rûhundan ne kadar mahrûm olduğunu ortaya koymaktadır.

Aşırı müdahalecılık

İşte, özel sektörlerin işlerine israf edilen Devlet Teşebbüsleri, bunun yanı sıra, bakanların keyfi müdahaleleri altında ezilmektedir. Bakanlar, günlük işletme kararlarına, ufak memurların tâyinine bile karışır. Buna karşılık, devlet teşebbüslerinin, başta yatırım kararları olmak üzere, merkezi müdahaleleri gerektiren önemli faaliyetleri başbos bırakmayı!

Eşasen olayların zorda kabul ettirdiği devlet müdahaleciliği, bilimsel temellere oturtulmamıştır. Devlet çok geçe karışır, ama çok defa ne maksatla karıştığı bile anlaşılamaz. Çelişik kararlar sık sık rastlanır. Mesela hayvancılığı gelişirmek için yüz milyonlarca lira harcanırken, et fiyatları çok düşük seviyede tutularak hayvanlığın gelişmesi önlenir. Demiryollarına milyonlarca lira yatırılır, fakat karayolu ve demiryolu nakliyatı koordine

edilmediği için, demiryollarının bugünkü felâ durumu düşmesine seyirci kalır. Devlet, bir çok ziral madde fiyatlarını, tesbit eder, fakat fiyat politikasını, ziral istihsal arzu edilen mahsullere yöneltmek maksadıyla kullanmayı aklına getirmez. Kredi politikası, dış ticaret politikası, basit ticari hesapların çerçevesini aşmaz. Bu yıldan koyu bir müdahaleciliğe ve ımitsızlık kaynağı bürokrasiye râjmen, Türk ekonomisi, Batının liberal ekonomilerinden çok daha büyük bir anarji içindedir.

Memleketimizde bugün, toplu bir kalkınma görülmüşen mahrum, özel sektörler için kullanılan anarzik bir devletçilik mevcuttur.

Devletçilik ortamının yaratılması

Devletçiliğin ilk meselesi, devletçiliğe inanmış bir siyasi kadronun ve ortamın yaratılmasıdır. Devletçiliğin temel gayesi, özel sektörlerin, halkın çıkarını gözlemektir. Bu sebeple, tam manasıyla halkın yararına yönelik bir devletçilik, halkın从中分离 cannot be separated from the people. Gerçekten halkın bir idare olsadıkça, devletçilikten beklenen faydalara çoğu sağlanamaz. O halde, Devleti özel sektörlerin elinden kurtarmak lâzımdır. Bu da özel sektörlerin güçlendirilmesi, topara dayanarak, devleti ele geçirmesini önlemekle gerçekleştirilir.

Özel sektörlerin büyük siyasi nüfuzunu kırmak için, banka, sigorta, dış ticaret gibi alanların devletleştirilmesi, iç ticaretin istismarci mutavassıtlarının elinden kurtarılması, ağaların siyasi güçlendirilmesi son verecek köklü bir toprak reformunun gerçekleştirilebilmesi ve geniş bir kooperatifçilik hareketine gidişmesi lâzımdır. Ayrıca, öğretim kurumları, her kademesinde, fakir çocukların için zengin çocukların eşit şans yaratarak, hâlk çocukların toplum hayatında en yüksek yerlere erişmesini sağlamak gerek. Eğitilmelidir. Demokrasi ve devletçilik, bu reformlar gerçekleştirdiği takdirde muhteva kazanacaktır.

Demokrasiyi gerçekleştirmeye vasıtasi olan devletçilik, aynı zamanda, rasyonel bir iktisadi kalkınma yoludur. Ciddî bir planlama, devletin ekonominin kilit noktalarını elinde tutmasını ve ekonominin rasyonelleştirilmesini gerektirir. Kredi ve dış ticaretin devletleştirilmesi bu açısından lâzımdır. Ayrıca, kara ve deniz nakliyatının disiplin altına alınması, yeraltı kaynaklarının kullanılmasında devletin hâkim durumunun tanınması, ağır sanayiin devlet elinde bulunması gereklidir.

Şuurlu müdahale

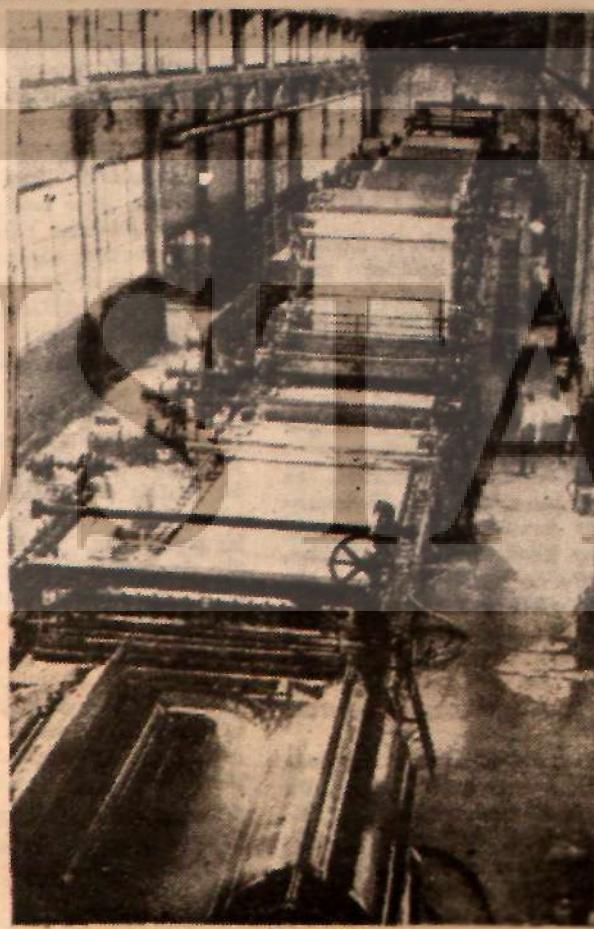
Devletçiliğin ikinci meselesi, onun bir kalkınma görüşüne oturtulmasıdır. Bütün iktisadi hayatın planlanması, devletçiliğin tabii bir sonucudur. Planlamaya ise, akıcı bir kalkınma doktrinine dayandırılmış olmalıdır. Sosyalizm, hâkıçılık ve akıcı bir kalkınma doktrini olarak, devletçilik ve planlama için en uygun ortamı yaratır.

Bunlarla birlikte, planlamaya ve sosyalizm bürokrasisi artırılır. Nazarî bakımına doğru sayınanın olsa bu iddia, memleketimiz için doğru degildir. Zira bugün her tarafa, tersesiz, fakat genel ve keyfi müdahaleye ve kırıstıracı hâkim olunmalıdır. Bu sebeple memleketimizde çok dana az karışarak; çok dana karışan sonuçlar alınır.

İkinci Devlet Teşebbüsleri, teferruatı ligili müdahaleler altında ezilmektedir. Bu teşebbüslerin yanında yatırım kararları ve fiyat politikaları yüzünden kaybolan milyonlarca liraya kimse alırsız etmeyecek müraciât etmektedir. Bu sebeple, devlet teşebbüsleri yatırım kararları gibi merkezi bir otoritenin koordinasyonuna ihtiyaç gösteren meselelerin başındabagimsizligi kavuşturulmalıdır. Dağıntısal ebatteki başlı başlıktır, kalkınma plan çerçevesinde serbest bırakmak; yıl sonunda teşebbüsün elde ettiği sonuçları bakarak onlardan hesap sormak şeklinde anlıyoruz. İşletmeler arasında imkânları el verdiği ölçüde mülayeseli malîyet sistemleri kurulabilir, işletmelerin normal olarak erişebileceğini sonuçları gösteren bütçeler hazırlanabilir. Yıl sonunda bu ölçütlerle göre başarılı sonuçları idareciler, otomatik olarak iktisadi yargıçlar önünde hesap vermeye çağrılabilir. Kusuru görülen idareciler cezalandırılır, baştaşalar mükâfatlanır.

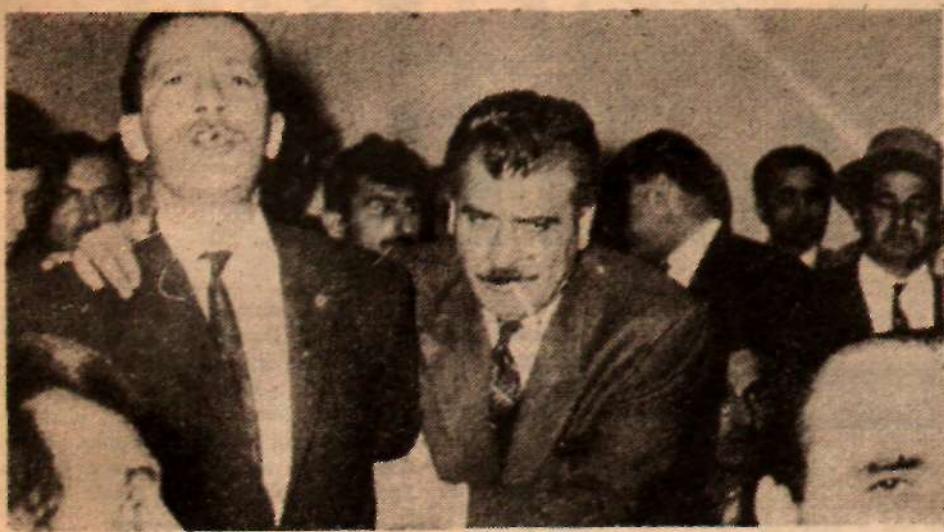
Daha başka metodlar da bulunmak mümkündür. Planlama ve işletmecilik alanında kazanılan tecrübeler, ciddî bir planlanmanın gerektirdiği merkeziyetçilikle müttefici birliği sağlayacaktır. Meselenin teknik tarafı fazla önemli değildir. Önemli olan, bugün Türkiye'de devletçiliğin rahatsız edici ve testisiz müdahaleleri artırmak yerine, iktisadi hayatı daha az rahatsız edici, fakat daha testisiz müdahalelerle yönetmek demek olduğunun anlaşılmasıdır. Mesele, daha fazla müdahale değil, daha rasyonel müdahaledir.

Devletçiliğin temel meselesi ise, onun özel sektörlerin hâkim olmasından kurtarılmasıdır. Yani devletçiliğin içindeki en büyük engel, iktisadi olmaktan çok, siyasi dir.

Devlet İşletmesi: Izmit Kägit Fabrikası

İÇ DURUM

Kâmurân Eviyaoğlu AP. I. Başkanları toplantısında tartışıyor

yannamelerinin kaldırılması ve 1963'te yeniden konulması teklif etmiş ve «Ben bu konuda israrlım» cevabını almıştı. Nitekim müteşkil görüşmede YTP'nin muhbirasını getiren Alican, «Şartlar arasında servet beyannı kaldırılması yok» demişti. Esasen muhbirada da işi güçlentirecek bir husus yer almıyordu. Bu, YTP'nin koalisyonu katılmadı ne derece istekli olduğunu gösteriyordu.

İnönü, Necmi Okten'in arkasında şimdilik 15 kişi olduğunu belirttiğini ve C KMP'nin dörtlü koalisyonu isradan vazgeçmek üzere olduğunu haber verdikten sonra, Üçlü koalisyon umudunu kırabilecek af konusunda da CKMP ile YTP'nin işi hükümete bırakacaklarını ve Hükümetin son teklifini kabullenecelerini bildirdi.

Carşamba günü grubu tekrar bilgi vereceğini söyleyen İnönü, o zamana kadar usul durulmasının istedi. Zira AP. deki son durum anlaşılmadan karar alınamazdı.

Sımdı son ümit YGN baskıya girerken yapılacak olan AP. grubu toplantıya kalmaktadır. Ümit, grup toplantı sonunda 70 - 80 milletvekilinin ayrılarak, kuvvetli bir bağımsız grup haline gelmesidir. Bu takdirde, İnönü başarısızlığa kılçaya rıza göstermeyeceğine göre, yeni Hükümeti kurmak mümkün olacaktır. Aksi halde İnönü için YTP. ye ve CKMP. ye dönmek gerecektir.

Hangi sık gerçekleşirse gerçekleşsin; ve disiplinli bir coğuluğa dayanan; reformlar; yürütümeye azimli bir hükümet kurmak mümkün gözükmemektedir. Yedi ay önce başlayan rejim buhranına çare bulmuş değildir.

İŞÇİLER

Sert tepkiler çoğalıyor

Gerde biraktığımız hafta, Türkiye'deki işçi sendikalarının siyasi olaylar sırasında haremetsiz kalanlarını sananın ne derece yanıldıklarını ortaya koydu. Hükümet buhranın süküp

Ziya Hepbir

İstanbul Tekstil, Örme ve Giyim Sanayil İşçileri Sendikası Başkanı Bahir Ersoy, 7 Haziran günü yaptığı basın toplantısında, koalisyon canbalzlarına şiddetle çıktı. «Siyasiler sen — ben derdine düşüller. Küçük polemiklerle günler geçiyor. Memleket meseleleri yüzüstü bırakılmıştır. Köylü köyünde, şehirli şehirde huzursuzdur. Geçim derdi hergün biraz daha ağırlaşmaktadır. Piyasa karmakarıştır. Basında hergün içtimai bir facayı okuyup, istirap duymak normal hale gelmiştir. Anayasamızın sosyal Devlet prensibi icabı yapılması gereken işlere el sürülmemektedir. Cemiyet nizamı arap saçına dönmüştür. İçtimai hayatı düzenleyici kanunların çıkartılması yönünde hiç bir davranış görülmemiştir. Bu halin sonu neye varacaktır?» diyen işçi lideri bütün bu karışıklığın sorumlularını

azıkça teşhis etmekten de geri kalmadı: «Halk oyu ile parlamentoya gidenlerin mes'aliyetlerini unuttularını görürüz. Milleti karantinaya kabile etmekle kim senin hakkı yoktur. Millet, kaderi ile rast gele kimseye oynamak fırsatı vermez, ilk sorumluluk mevcut siyasi partilerindir.»

Taviz politikası, bütünü zinde kuvvetler gibi, işçileri de çileden çıkarmaktadır. Bahir Ersoy, bu tavizlerin karmaşasını kimin çıkaracağını da heyecanlı bir şekilde ifade etti: «Artık bu memlekette yobaza taviz, vurguncuya taviz, cehalete taviz, istismarıya taviz, köy ve şehir ağalarına taviz, sosyal adaleten taviz, demokrasiden taviz, politikası yaşamamaz. Bu haretin karşısında Millet çıkaracaktır.»

Başka bir işçi kongresinde konuşan Petrol İşçileri Sendikası Başkanı Ziya Hepbir de, aynı sert ifadeyle konuştu ve böylesine sorumsuzca davranışın bir parlamenterin aynı davranışta devam ederse feshedilmeye layık olduğunu belirtti.

Cavit Oral'ın cevabı

Derginizin 6/6/1962 tarih ve 25 sayılı nüshasının 8. nci sahibesine Nîmet Arzik Hanım tarafından portresi adı altında aleyhinde cidden hazır ve haksız İslâmlarla dolu yazısı okudum. Bu yazımı gerek bir doktrin iddiası ile nesriyata bağlayan bir dergîn ve gerekse bu yazımı bizzat yazan Nîmet Arzik hanımın ciddiliği ile bir türlü bağıdatıramadım. Taviz mahiyetine de madde maddé vereceğim cevabın derginizin aynı sahibesinde, aynı başlıklı ve aynı punto ile negredilmesini basın kanunuverdi hakla talep ve rica ederim.

1 — Adana'nın Akdam köyünde de delerinden bana intikal eden arazinin miktarı beşbin dönüm değil binbesi yüz dönüm ibarettir. Ve içinde hazineye ait bir dönüm arazi yoktur.

Eski vaillerden Zihî Durukan'la da arasında geçmiş bir hâdisi mevcut değildir. Eğer Sayın yazara göre Ağa olarak wasıfı da kabul etmekte hiçbir tereddüt göstermem. Toprak ağılığı ve düzleni zirrat işletmesi sahibi anımlarını Sayın yazar bilinçebilir amma memleketin ekonomik hayatına verilecek düzlen hakkında iddialı bulunan sayın derginiz yazar ailesi içinde buna çok iyi bilen ve hâlâ okutanlar mevcuttur.

2 — Portremi çizmeye çalışan Sayın yazar beni kötülemek maksadıyla bu nesriyat yapmış olsaydı, önce benden, benim ve allemi kim olduğunu sorması ve öğrenmesi gerekiydi. Bunu yapmadığılığında ki büyük hâflâlara dâşmış ve böylesi acemi bir portreçi olmaktan ileri gitmemiştir.

Cünkkî benim ve allemi ne Kerkük'le bir ilgisi olduğu, ne ise gâlden etvel Adana'ya gelip yerleşmiş ve devlet arazisini ele geçirdiği, asla belli sürülemez. Böyle iddiya Adana'lı olmayıp bu yazımı okuyanları inandırılabilir, hiç olmazsa dîmaglarda istifhamlar yaratılabilir, amma bu yazımı Adana'da okuyanları ancak güldürdürecek.

Ben anne tarafından Adana'nın en eski ve geniş bir ailesi olan «Ramazanoğlu» ailesine mensubum. Babamı, Russar tarafından ailesi Batıdan sürülen, kendisi İstanbul'da doğan büyüğeni, Abdülhamit tarafından mektepten alınarak evvelâ Diyarbakır'a, sonra Payas Kalesine ve daha sonra Adana'ya sırgın edilen ve Adana'da o zaman çatardığı gazete ile meşrutiyetin öncülüğünü yapan merhum İhsan Fikri'dir.

3 — Beylik iddiası ne bende ve nede ailemize mensup kimselerde vardır. Bu aile Fransız işgâli esnasında en çok zulme maruz kalmış bir ailedir. Ben de şahsen Adana cephesinde 14 yaşında en genç bir geteci olarak bu mücadeleye katılmışım.

bir kimseyim.

Yazıda adı geçen merhum Kadri Ramazanoğlu da kayın babamdır. Altı eşiyle sahibi olan bu zatın sahip olduğu arazi miktarı da 10 bin dönüm değil 5.500 dönümür.

4 — 1953 de Halk Partisinden haklı istifamın sebeplerini derginizin sahiplerinden biri olan Sayın Cemal Reşit Eyüpoglu arkadaşım da pek iyi bilir. Ancak geçmiş bir hâdisenin burada tazelenmesinde bir fayda göremedigim için üzerinde durmam istemem.

Kemal Beyazıt'a müracaatım iddiası ise tamamıyla hakikatla ilişigi olmayan bir seydir.

5 — Ankara'da Hürses adlı bir gazete çıkardım. Doğrudur. Neşriyata başladığım zaman Halk Partisinde idim. O zaman Halk Evlerine, kültür sahnesinde yardımcı olmak maksadıyla bazı gazetelere yardımında bulunuldu. Bu arada 25 bin liralık bir yardım da Hürses'e yapıldı.

6 — İzmit Kağıt Fabrikasının boşaltma yeri Hürses olduğu yazılıyor. Hakikatla hiç bir ilgisi yoktur. Bu gün de, İzmit Kağıt Fabrikasından Hürses adına alınan kağıt miktarını öğrenmek mümkünündür ve bunun bir yekün tutmadığı görülecektir.

7 — Resmi ilân meselesine gelince, bu memlekette resmi ilân almayan, tanınmış bir kaç gazetemiz dâsında bu yardımı görmeden yaşayabilecek bir gazetemiz vardır denemez.

Resmi ilân Hürses'e de verilmiş, sonra kesilmiştir. Esasen gazeteyi kapamamak bir sebepte, o zamanlar bir çok büyük ve küçük gazete için ortaya atılan resmi ilân dedikodusu olmuştur.

Adana'daki, kardeşimle müşterek matbaamız, diğer matbasalarдан çok daha teskilatlı olmasına rağmen Çukobîrlîğe, diğer matbaalarla nazaran hiç denemez meşbede ve en az iş yapmış bir matbaadır. Bunu da Çukobîrlîğten kolayca öğrenmek mümkün olduğu gibi bu gerçek Adana'daki bütün matbaa sahiplerinin de malumudur.

8 — Benim anlayışuma göre siyasi hayatta partilerin ailemekte hizmetinde bir väsiyatçılığıdır. Bir insanın herhangi bir partide anlaşamadığı ve iyi hizmet edemediği takdirde ayrılmazı kadar tabii bir şey olamaz. Nitekim bu gibi olaylara dün de, bugün de şahit olmuş ve olmaktadır. Ancak benim siyasi mücadelem hiç bir zaman siyaset ahlâkını icabettirdiği nezaket ve nezahet ölçülerinin dışına çıkmamıştır. Gerek müstakîl aday olarak girdiğim 1954 seçimlerinde ve gerekse Demokrat Parti sınıfında katıldığım 1957 seçimlerinde konuşmalarını dinleyen hemşehrilerimin hepsi hatırlarları bana yapilan hücumlara rağmen damia şâhiyatı mücadalesinin ve Halk Partisi manevi şâhiyatine sataşmanın dışında kalmışlardır.

«Şayet bir gün ölürem mezarımdan Altık fışkıractır» sözleri de muarizaların tarafından uyduşturulmuş ve ispatla davet ettigim anda cevapsız kalmış sözlerden başka bir şey değildir. Kaldıki, benim gibi politikayı memleket hizmeti telâkki eden ve politikada temkinli ve ittidâlı olmasının daima bilen bir kimsenin dillinden buna benzer sözler ne giymiştir, ne de çırkacaktır.

9 — Gerek sade bir vatandaş olarak ve gerekse milletvekilligim ve Bakanlığım esnasında Adanaya gelip giden hiç bir vali ile muşeret ve nezaket kaidesini aşan bir hususiyetim olmamıştır. Hele emniyet müdürlülerinden bir çögünü tanımamışımdır.

10 — Toprak Reformum ciddilikle ele almış bir insanım. Aylardanberi arkadaşlarımla bu tasarı üzerinde çalışık ve emek verdik. Tasarı hazırlapmışızdır. Ve bugün de hükümete takdim edilmiştir. Memleket şartlarına uygun bir tasarı olduğunu kanaati ve huzuru içindeyim. Milletime hayatı olmasına dilerim.

11 — Yazda viskiye merakından ve Süreyya pavyonunun getirttiği yeni viskilerin bana haber verildiğinden bahsediyorum. Ne gariptirki çok ender viski iplerden birisiyim. Geçenlerde aynı pavyonda karşılaşduğumuz sayım portrecim de bonu fark etmemi olmaz imkânın değildir.

Son olarak portre adı altında tâmine... mis... mis... larla başlayan ve devam eden yazındaki iddialarını ve İslâmların birer dedikodundan ibaret olduğuna Sayın yazam da inanmış görülmemesine rağmen bu yazıya hangi maksatla kaleme almış olduğunu bir türlü manâ veremedimini ve Basın Ahlâk Yasasına uymağının teahhüt eden derginizde, bana hiç benzeyen böyle bir portre ni intîsar etmesini eskî bir meslektaş olarak sizintü ile karşıladığımı bildirmek isterim.

Saygılarımla
Târim Bakanı
Cavit Oral

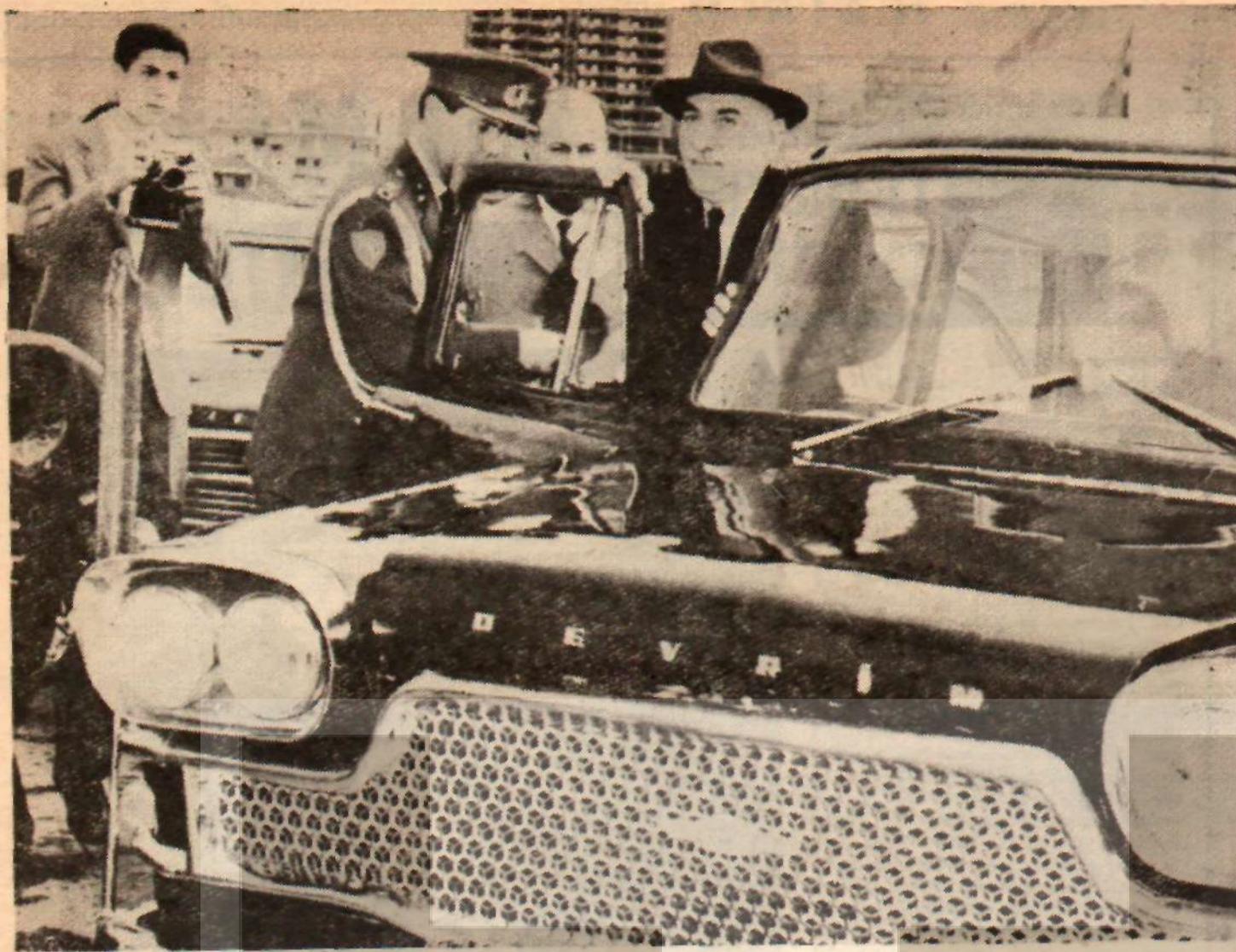
Nîmet Arzik'ın notu:

Cavit Oral'ın tekzibini addım tekzipten ayrıca bir sevinç pâsi çikarıyorum: YÖN'lu bu kadar dikkate izleyen okuyucular arasında Cavit Oral'ın adının da bidundiğini gördüğüm için... (YÖN çarşamba abahaları çikar tekzip bize cuma günü ulaşmıştır)

Cevabının sudan ve yuvarlak lâflardan ibaret olmasını istemem. Tekzib satır satır dikkâliyeceğim (Dikkâlemek ince elekten geçirerek manasındadır). Bana Cavit Oral Beyefendi 15 gün kadar mühlet lütfetsin... 15 gün sonra YÖN dergisinin süsunlarında görüşsürlü «dostane»... Kendisine bize bu açık tartışma imkânını verdiği için okuyucularımız huzurunda teşekkür ederim.

Nîmet Arzik

Türk otomobili «Devrim», 29 Ekim 1961 günü yapılan tecrübe

Plânsız Giriş: Otomobil sevdası

Çelikbaşın müjdesi

Müstafa İnönü Hükümetinin günlük işleri yürütmeyle görevli Sanayi Bakanı Fethi Çelikbas, müjdeyi verdi: Chrysler memleketimizde, otomobil sanayii kuracaktır. Fakat bu sevinçli haber ilgiliileri sevindirmemi. Habere en çok iceriyen, İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi hocaları olsa, Fakülte profesörlerinden biri, «Bu ne rezalat. Kararı protesto edeceğim» diyor. Profesör haklıydı. Zira Chrysler projesi, incelenmek üzere Makine Fakültesine gönderilmiştir. Fakülte, henüz incelemelerini bitirip, raporun hazırlamamıştı. Fakat yabancı sermaye teşvik komitesi, raporu bekleyeden Chrysler'in teklifini kabullenmişti.

Günlük işleri yürütmeyle görevli Bakanın müjdesini şaşkınlıkla karşıyan ikinci bir grup, plânsız oldu. Devlet Plânsama Teşkilâtı Uzmanları, Chrysler'in ilk teklifi incelemişlerdi. Devlet Başkanı Gürcel vasiatıyla, Plânsama Teşkilâtına intikal ettiğinde bu ilk raporda, Chrysler çok azı intiyazlar istiyordu. Plânsama bu yüzden, Başkan Gürcel kapalıyla göndertilen projeyi reddetmişti. Fakat şimdî, Chrysler'in teklifi, Plânsama Teşkilâtına sormadan kabul olunmuştu! 15 milyonluk yatırımlardan yukarısı için Teşkilâtın tasvibini almak gerekmek miydi? Chrysler'in ilk teklifini inceleyip hayır diyen Plânsamanın, yeni tekliflerden haberدار edilmesi normal değil miydi? Kaldı ki Chrysler'in ilk teklifini begetineyenler bundan ibaret degildir. Otomobil Sanayii kurulmasına hararetle taraftar olan Sanayi Bakanlığının bağlı Etüd ve Organizasyon Bürosu, Chrysler projesini menfi olarak değerlendirmiştir. Sanayi Bakanlığı Sanayi Dairesinin de aynı fikirde olduğu söylemektedir. Hattâ yabancı sermaye komitesi de Chrysler'in ilk teklifini caziip bulmamıştır. Sındı Chrysler ne yapmıştır da, ilgili direclere yeniden danışma ya lizum görmeden, teklifi kabul olunmuştur? Hem de bir hükümet buharanın bulunduğu bir strada?

Chrysler'in ilk teklifleri

Chrysler 1961 Temmuzunda, «Türkiyede Motörli Taşıt Endüstrisi kurulması hakkında program» adlı muhtesem görünüşlü bir etüd hazırlayıarak, otomobil sanayii ile yakından ilgilenen Devlet Başkanı Gürcel sunmuştu.

Başkan Gürcelin sözleriley süslenen programda, Chrysler, otomobil sanayinin kuruluş sebepleri arasında «milî bir yatırım yapmak suretiyle Türk ekonomisine ve bu ekonominin taşıt vasıtaları imâl kâbiliyetine inancımızın ispat edilmesi» rehbercesini de koymayı enotlamıştı.

Chrysler'in teklifi şudur:

1. Chrysler, 4 yıl sonunda 2500 orta siklette dizel kamyonu, 1000 kamyonet, 1000 küçük Amerikan otomobili, 500 Avrupa binek otomobili, 250 otobüs, 250 ağır kamyon ve 3000 dizel motorlu imâl edecek. Yalnız yerli imâlatın maliyeti yüksek olduğundan, iç imâlatın geliştirilmesine acele edilecektir. Mesela, 4 yıl sonunda, orta siklet kamyonunun dünya fiyatı 3028 dolar olduğu halde, bunun 1717 dolarlık kısmını ithal edilecektir. Hele binek arabaları parçalarının hemen tamamını dışarıdan gelecektir. Böyle ki dünya satış fiyatı 1382 dolar olan Amerikan tipi binek otomobilinin ithalat ihtiyacının 4 yıl sonunda da 1253 doları bulacaktır! Chrysler, esas itibarıyle memleketimizde dizel motörli imâlatı giymek niyetindedir.

2. Chrysler bu miktarda, 8,22 milyon dolar sermayeli ve Chrysler Türk adlı bir şirketin kurulmasını üzeri sürmektedir. Şirketin sermayesinin 4,1 milyon Chrysler, 900 bini başta Tatko olmak üzere Türk özel sermayesi tarafından karşılanacaktır. Geri kalan 3,22 milyon dolar ise, Amerikan yardımının Türk parası karşılıkların ve sağlanacaktır.

Sirketin hisselerinin yüzde 82'sini alacak olan Chrysler, demek ki asında sermayenin yüzde 50'sini getirmektedir. Bu sermayenin önemli kısmı da, kullanılmış makine ve teçhizat ithal şeklinde gelecek-

tir. (Chrysler'in yenilemek zorunda kaldığı eski makine ve teçhizatı Türkiye'ye getirmek istediği söylemektedir.)

3. 4,1 milyon dolar getiren Chrysler, şirket sermayesinin yüzde 35'i üzerinden yılda ortalama 2.877 milyon dolar kâr edecek! Yani yıllık ortalama kâr, yatanın sermayenin yüzde 70'ini bulacaktır! Ayrıca patent hakları, teknik yardım ve lisans ücretleri için, tâdîn artırlarak, mamûlün maliyet fiyatlarından yüzde 5 ücret alınacaktır. Şirket, dış rekabete karşı korunacak. Türkiedeki motörli taşıt imâlatı kümpanyası sayısı 3'ü aşamayacaktır. Şirkete asgari imâlat hacmi garanti edilecektir. Bu maksatla Türk Hükümeti, Şirkete asgari 10 yıllık bir mîddet için yılda 9,2 milyon dolar döviz sağlayacaktır. (Bu parayla zaten 2500 kamyon ithal edilebilir.) İhracat yapılırsa, mesela her kamyonda iç ve dış fiyat farkı olan 20 bin

lira Şirkete Hükümet tarafından ödenecektir.

4. Bütün bunların dışında Şirket yatırım konusu makina ve teçhizattan vergi ödememeyi, cari veya mîstâkbel gider, istihsal ve gelir vergilerinden muaf tutulmayı, 5 yıl kurumlar vergisi vermeyi istemektedir.

Görildüğü gibi Chrysler çok avantajlı bir yatırım peşindedir. Bu sebeple ilk teklifi itibar görmemiştir. Yabancı Sermaye Komitesinin çok bezenerek, kimseye danışmadan kabullenmediği ikinci teklif ise ilkinden fazla farklı değildir.

İkinci teklif, birinci teklifteki bazı sayfaların aradan çıkarılması ve fazla itiraza uğrayan maliyet hesaplarının kaldırılması dışında hiç bir yenilik taşımamaktadır. Bunun dışında ilk teklife tereddütlerle yol açan dışardan gelen malzemenin yeni veya eski olacağı konusunda malzemenin yeni olacağını nüfretmektedir. Teknik Üniversite yetkilileri, bu teklifi açıklayan raporu da ciddiyetten uzak ve yetersiz bulmuşlardır.

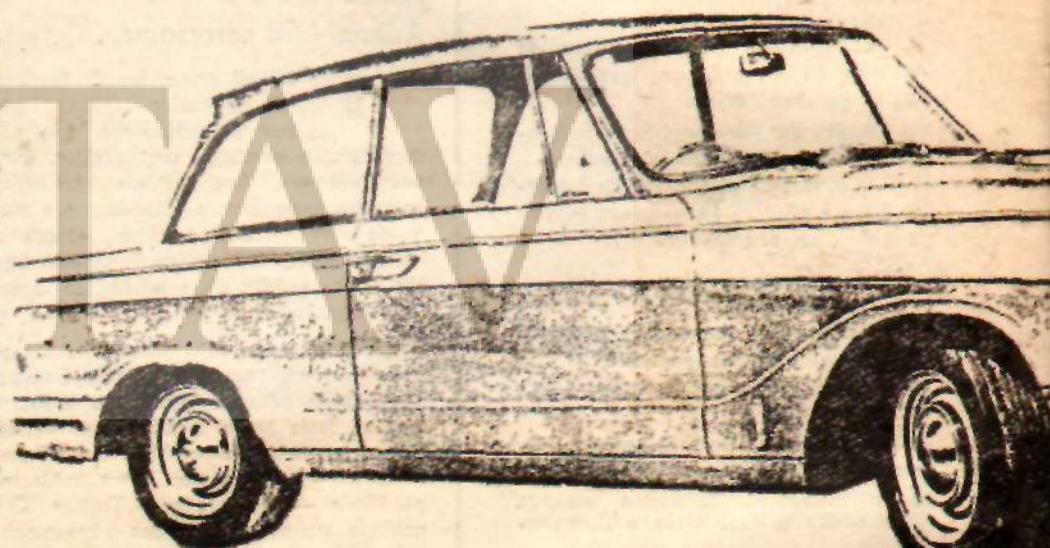
Hikâyeye nasıl başlandı?

Türkiyede otomobil yapma fikri, imal ettiği motorları satmakta güçlük çeken Gümüş — motor firması tarafından ortaya atıldı. Otomobil sanayii kurulursa, daha geçenlerde işçileri üretmelerini almadıkları için oturma greevi yapan Gümüş-motor imâlatını rahatça satmak imkânını bulacaktı. Gümüş motorun girene idaresi Doç. Necmettin Erbakan, bu projeyi Başkan Gürcel benimsediğini bildi. Başkan Gürcel, «Bu benim davamıdır. Türkiyede otomobil yapılmaz diyenler, kara düşüncülerdir.» diyor. Gerçekten o tarihten ilhâren otomobil dâvası Gürcelin dâvası oldu. Gürcelin delâletiyle, Necmettin Erbakan, Bakanlar Kurulu'na içine kadar girdi ve onlara «Otomobil yapmak vatan vazifesi tarzında nutrituklar çekti.

Dâvayı, Makine Mühendisleri de coğullukla benimsedi. Hattâ Makine Mühendisleri Odası, bir otomobil kongresi de terüplendi. Teşebâlis, mevcut oto montaj sanayiinin (Verdi, Otosan gibi) de menfaatineydi. İthalatın liberalizasyonu, montajcılar birçoğu kötü duruma sokmuştu. Eğer otomobil sanayii kurmaya karar verilirse, kara nakil araçları ithalatı tabiatıyla durdurulacaktı. Montajcılar, bu işe bir hayli para yattılar. Montajdan sanayie geçişte en büyük söz kendilerinin olacaktır. Bu sebeple fikri benimsediler. Bununla beraber, montajcılar bir kısmı ateşli mîhendislerden daha insâflıydılar. Otomobilci mîhendisler bir kuruşluk yem yâtrama thitâc olsakızın memleketeki mevcut ka-
pasite ile otomobil sanayii projesinin ger-
çekleştirilebileceğini ileri sürüyordular!
Montajcılar yeni yatırımlara ihtiyaç old
ğu fikrineydi.

İthalatçılar işe karışıyor

Otomobil sanayii taraftarları, menfaatlerini veya kendi ifadelerini göre, «çilksek memleket menfaatlerini» daha iyi savunabilmek ve devlet bünyüklerini ikna edebilmek için teşkilatlanırken, bir başka grubun sesi duyulmaya baş-

«Herald tipi» Avrupa binek otomobili: İki kapılı; dört silindirli; di-

ladi. Bunlar kara nakil vasıtaları ithalatçıları ve distribütörleri idi. Bu grup, memleketimizde katyen böyle bir teşebbüs girişilemeyeceğini iddia ediyordu.

Teşebbüs gerçekten, otomobil ithalatçıları için bilyik bir darbeydi. Fakat bu grubun, hiç bir zahmet ve riskkaya katlanmadan rahatça büyük kazançlar sağladığını bilinmesi, baykrışlarının Millî Birlik İdaresi deinde fazla yanık uyanırmamasına yol açtı. Gerçekten memleketimizde kara nakil araçları ithalatı, yılda 100 milyon dolara erişmişti. Bütün ithalatın beşte biri 5 — 10 firmaların zindeysi. Bu firmaların toplam ithalat kazancı 600 milyon lirayı buluyordu! İthalatçılar, tamamen bir inisiatif durumundaydılar. Ana şirketlerle yaptıkları mukavelelerle, memleketi markalarla ve bölgelere göre paylaşmışlardı. Bazı firmalar birkaç markanın belden ithalatçıydı. İthalatçıların satışları da kolaydı. Müşteriler, mal gelmeden çok önce isimlerini yazdırıp, bedellerini yatırıyorlardı. İthalatçıların işi, sadece mal gürültük alıp, mişteriye vermekti. Bu işin yılda 600 milyon lira alıyorlardı!

Mesleye Başkan Gürselin el koyması, bu çok kudretli grubun o günlerde sesini duyurmasının önemi.

Uyuyan prensler

Menfaat grupları çatışırken, halkın ekinci önünden otomobil yapımı yapmama tartışması başlandı. Gazeteler ve fikra yazarları otomobil meselesine geniş yer verdiler.

Bu konuda en çok konuşan mühendisler, meseleyi teknik bakımından ele alarak, «otomobil yaparız» diyorlar ve daha çok milli gurura sesleniyorlardı. Halbuki meseleinin bir de iktisadi tarafı vardı: Otomobil yapmak iktisadi bakımından kârlı ve faydalı mıydı? Ne çare ki, iktisatçılar bu konuda fazla bir şey söylemediler. Üniversiteler sustu, mühendisler konuştu.

Memleketi iktisat okutan iki fakülte ve üç tane yüksek okul vardı. Bu üç tane arasında bir sürü enstitü mevcuttu. Enstitüler, bu işe ilgilenemez miydi? İlgilenirdi, ama 100 bin lira verilmek şartıyla! Sanayi Bakanlığında kurulan «Otomobil Endüstrisi Tetcik Komitesi» ne verilen cevap oldu?

Üniversiteler ilgilendi, ama dikkat Devlet Başkanının «dâvâsi» olduğu için devlet dairesi kolları sıvamakta gecikmedi. İki faaliyet olarak Sanayi Bakanı Koçatopcu bir tetcik gezisi için Avrupaya gittil. 1961 Martının ikinci yarısında yapılan bu gezide, Sanayi Bakanı ve beraberindeki hepsi, Avrupada 11 otomobil firmasına kapısını çalarak, Türk Hükümetinin otomobil endüstrisi kurma arzusunu bildirdi ve firmaları bu konuya ilgilenmeye çağrıdı.

Bakanın gezisi fazla başarılı olmadı. Koçatopcu Avrupadan döndükten bir müddet sonra da istifa etti. Yerine otomobil yapacak bir sanayi Bakanı arandı ve bulundu. Yeni Bakan derhal, «Otomobil Endüstrisi Tetcik Komitesi» teşkil etti. Mühendislerden kurulu komitenin başına, Türkiye'de binek otomobili yapma fikrinin en barattılı şampiyonlarından Fikret Çelikçi getirildi.

Çeltikçinin raporu

Teşebbüs gerçekten, otomobil ithalatçılarının bilyik bir darbeydi. Fakat bu grubun, hiç bir zahmet ve riskkaya katlanmadan rahatça büyük kazançlar sağladığını bilinmesi, baykrışlarının Millî Birlik İdaresi deinde fazla yanık uyanırmamasına yol açtı. Gerçekten memleketimizde kara nakil araçları ithalatı, yılda 100 milyon dolara erişmişti. Bütün ithalatın beşte biri 5 — 10 firmaların zindeysi. Bu firmaların toplam ithalat kazancı 600 milyon lirayı buluyordu! İthalatçılar, tamamen bir inisiatif durumundaydılar. Ana şirketlerle yaptıkları mukavelelerle, memleketi markalarla ve bölgelere göre paylaşmışlardı. Bazı firmalar birkaç markanın belden ithalatçıydı. İthalatçıların satışları da kolaydı. Müşteriler, mal gelmeden çok önce isimlerini yazdırıp, bedellerini yatırıyorlardı. İthalatçıların işi, sadece mal gürültük alıp, mişteriye vermekti. Bu işin yılda 600 milyon lira alıyorlardı!

Söz plâncılarının!

Konu bu kadar dallanıp budaklanınca Plânlama Teşkilâtının da meseleye ilgilenmemesi mümkün değildi.

Plâncılar, konuya ilk defa olarak, iktisatçı gözüyle ele aldılar ve bazı gerçekler ortaya koydular:

1) Bir defa otomobil için mevcut talep gereklilik asgari kapasitenin yüzde 10'unu bulmamaktaydı. Görülebilir bir gelecekte de önemli bir artış beklenemezdi. Otomobil konstrüksiyon itibarıyla bir bütün olduğundan, tedrici imalatı da gitmek fazla avantajlı değildi.

2) Esasen otomobil, hâlâ bir istihlâk malıydı. Bir takımı sunulabileceklerle otomobil satışı artırmak veya otomobil sevdasıyla sâhvansıyon vermek sosyal adalet ilkesiyle kesin olarak bağıdatamazdı. Öyleye kara taşıt araçları denince otomobil yakın bir gelecekte akla gelmemeliydi.

3) Kamyon imalatına gidilmeliydi. Bir defa kamyon imalatı, çeşitli yerlerde yapılan parça ve aksamin birleştirilmesi istiydi. Tedrici imalatı, yani yatırımların belirli bir zaman aralığı içinde tamamlanmasına tâvsiyeliydi. Sonra kamyon talebi kuvvetliydi. Kamyon imalatı için ekonomik kapasite 5 — 6 bin iken, mevcut talep 1961 ile 10 bindi ve önumüzdeki yıllarda biraz daha artacaktı. Kamyon imalatı için kurulacak fabrika, aynı zamanda otobüs ve traktör parçası da yapabilecekti. Kamyon ile otobüs arasındaki fark sadece karoseri idi. Yurdun her tarafında da otobüs kamyon karoseri atölyeleri vardı. Ayrıca, kamyon imalatı çok kârlı bir iş olarak gözükmemektedi. 7500 kapasiteli ve yüzde 75 — 80'lerde imal edilen bir tesisin sermayesi 300 milyon lirayı超过去了. Gerekli döviz 17 milyon dolardı. Fakat, imalat için lizumlu ithalat sayılmasa, bunun sağlayacağı yıllık döviz tasarrufu 35 milyon dolara erişemektedir. - Kisaca otomobile hayır, kamyon'a ise evet demek lâzımdır.

Devlet Plânlama Teşkilâtının yapmış olduğu bu incelemenin özeti, biraz sulandırılarak bir «memorandum» halinde Devlet ve Hükümet Başkanlığına bakanlara bildirildi. Teşkilât memerandumu nihai görüşünü de eklemiştir:

1. Türkiye'de önce kamyon imalatına başlamak üzere karayolu ulaşım araçları sanayii kurulmalıdır.

2. Bu sabada faaliyet gösteren yabancı firmaların yabancı sermayeyi Teşvik Kanunu'na sağladığı imkânlarından hayal imtiaz verilmemelidir.

3. Devlet böyle bir sanayii kurmaya bizzat teşebbüs etmelidir.

Devrim otomobili eğlencesi

Plânlama Teşkilâtının bu konuda araştırmalarını bitirip görüşünü bildirmesi 1961 Ağustosunun sonunu bulmuştur. Önemli bir karar için bu kadar zaman çok sayılmazdı. Ne var ki bir takım ilgililer aynı sabrı gösteremiyorlardı.

Sabırsızlananlarla başında Devlet Başkanı Gürsel geliyordu. Devlet Başkanı konu sahfi ve millî gurur meselesi yapmıştı. 27 Mayıs idaresinin Türkiye'de ilk otomobil yapmasını istiyordu. Bu sebeple, Başkan Gürsel Ulaştırma Bakanı Orhan Mersinliye, 29 Ekim 1961'e kadar Türk tipi otomobil yapması emri verdi.

Mersinli bu iş için Devlet Demiryolları Fabrikalarını kullandı. Demiryolları idaresinde bu işin hevesileri fazlaydı. Otomobil Kongresinin düzlemeleyicilerinden Orhan Alp ve D.D.Y. Genel Müdür Yardımcısı Emin Bozoğlu, bu işin gönülfilleriydı.

İlk incelemeler, Devrim otomobili fantezisinin 1 milyon 250 bin liraya malolacagımı gösterdi. İşe Eskişehirde büyük bir gizlilik içinde başlandı. Başlangıç töreninde Ulaştırma Bakanı Orhan Mersinli ve 30'a yakın yüksek makine mühendisi hazırıldı. Tören, hiç bir törene benzemedi. Açılgı utuşturular atıldı, kurban kesilmedi. Kimse kimseyi alkışlamadı. Yalnız kulaktan kulağa büyük bir şır fisildandı: «Otomobil yapacağız.» Bakan Mersinli herkesi sıkı sıkı tenbih etti: «Buradaki çalışmanın kimse haberi olmamalı.» Nihayet faaliyetlere bir de isim kondu: «Özel proje». Malzeme isteniyordu. Nereye? Özel projeye. İşçiler bazen çalışma dökümhane binasına yerleşen maya çağrılıyordu. Nereye? Özel projeye. özel atölyede 30 kadar işçi ve 50 mühendis çalıştır. Bir işçiye iki mühendis düşüyor. Mühendisler 50 — 60 lira mesaf alındı, halde, işgillerne normal ücretlerinin dışında

değildi.

Plâncılar, konuya ilk defa olarak, iktisatçı gözüyle ele aldılar ve bazı gerçekler ortaya koydular:

1) Bir defa otomobil için mevcut talep gereklilik asgari kapasitenin yüzde 10'unu bulmamaktaydı. Görülebilir bir gelecekte de önemli bir artış beklenemezdi. Otomobil konstrüksiyon itibarıyla bir bütün olduğundan, tedrici imalatı da gitmek fazla avantajlı değildi.

2) Esasen otomobil, hâlâ bir istihlâk malıydı. Bir takımı sunulabileceklerle otomobil satışı artırmak veya otomobil sevdasıyla sâhvansıyon vermek sosyal adalet ilkesiyle kesin olarak bağıdatamazdı. Öyleye kara taşıt araçları denince otomobil yakın bir gelecekte akla gelmemeliydi.

3) Kamyon imalatına gidilmeliydi. Bir defa kamyon imalatı, çeşitli yerlerde yapilan parça ve aksamin birleştirilmesi istiydi. Tedrici imalatı, yani yatırımların belirli bir zaman aralığı içinde tamamlanmasına tâvsiyeliydi. Sonra kamyon talebi kuvvetliydi. Kamyon imalatı için ekonomik kapasite 5 — 6 bin iken, mevcut talep 1961 ile 10 bindi ve önumüzdeki yıllarda biraz daha artacaktı. Kamyon imalatı için kurulacak fabrika, aynı zamanda otobüs ve traktör parçası da yapabilecekti. Kamyon ile otobüs arasındaki fark sadece karoseri idi. Yurdun her tarafında da otobüs kamyon karoseri atölyeleri vardı. Ayrıca, kamyon imalatı çok kârlı bir iş olarak gözükmemektedi. 7500 kapasiteli ve yüzde 75 — 80'lerde imal edilen bir tesisin sermayesi 300 milyon lirayı超过去了. Gerekli döviz 17 milyon dolardı. Fakat, imalat için lizumlu ithalat sayılmasa, bunun sağlayacağı yıllık döviz tasarrufu 35 milyon dolara erişemektedir. - Kisaca otomobile hayır, kamyon'a ise evet demek lâzımdır.

Devrim otomobili yapmayı planlayanlar, otomobil sevdası, Devrim eğlencesiyle de bitmedi. Otomobil hummalı Sanayi Bakanlığı da sıraya geldi. Seçimlere iki gün kala, Bakan

Kurulunun nedensel Resmi Gazetede yayınlanan bir kararnamesiyle Otomobil Endüstrisi Araştırma Bürosu kuruldu. Kararın alınması ne olur ne olmaz endişesiyle, seçimlere iki gün kaldığı halde yine Hükümete bırakıldı.

Uluslararası bir dairesinde çalışmalarına bağlı olanlarla başında, tamamı iktisatçı olduları söyleyen, Yüksek Mühendis Fikret Çeltikçi vardi. Çeltikçi malîyeti milyarı aşan bilyik bir projenin şimdide. Çalışmalar Ağustos'ta tamamlayacak, fakat Çeltikçi Haziran sonunda, seçimlerin ilk sonuçlarını Hükümetten önce Gürsele sunacaktır.

Çeltikçi çok kısa bir zamanda 20 bin binek otomobili yapılması gerekligine inanmaktadır. Plânlama Teşkilâtı ise, otomobil talebinin çok düşük olduğunu, bu yüzden 5 yıllık kalkınma planı devresinde otomobil yapmaya asla kararlı olmamıştır.

İki teşkilât arasında tam bir anlaşmazlık vardır. Otomobil vazgeçilmez bir ihtiyaç olan Çeltikçi, plâncıların zamanla hâjalarını anlıyarak «doğru yol» a geleceklerine inanmaktadır.

Şimdî bir de Chrysler meselesi ortaya çıkmıştır. Devlet Plânlama Teşkilâtı, bu alanda faaliyet gösteren yabancı firmalar, «Yabancı Sermayevi Teşvik Kanunu» dışında imtiyaz tanınmamalı dediği halde, Chrysler'e kimseye danışmadan imtiyazlar tanınmıştır.

Plânlama Teşkilâtının tavsiyelerine alırdı eden yoktur. Bu durum, bugünkü Hükümetin ve idarenin plânlı gidişe ayak uyduramayacağına sayılı örneklerinden bir tanesidir.

Ne yapmalı?

Memleketimizde binek otomobilleri hariç, Ulaştırma Araçları Sanayii kurmanın zamanı artık gelmiştir. Yalnız ulaşım araçları meselesi, bütün olarak ele alınmalıdır, imalat, ithalat ve bakım bir arada düşünülmelidir. Bu maksatla sermayesinin tamamı devlete aittir, kamyon ve otomobil ithalatı tekelden sağlanan fonlarla beslenen Maliye Bakanlığının bir finansman kurumu kurulmalıdır. Finansman Kurumu, bakım atölyelerini geliştirmelidir. Bunun dışında kurumun sağladığı fonlarla, ilk olarak bir Kamyon İmal Tesisi ortaya konmalıdır. Devlet iştiraki olan Türk Otomobil Endüstrisi A.S., Kamyon İmal Tesisi'nin nüvesini teşkil edebilir. Tesisi, Sanayi Bakanlığının bağlı bir iktisadi devlet teşekkülü olabilir.

Sermayesinin yüzde 70'i Ziraat Bankasının kontrolü altında olan bu şirket, halen bir çok imkâna sahip olmakla beraber işletme sermayesinin veterisizliği dolayısıyla faaliyet gösterememektedir. Fakat, bu durum çok kârlı bir teşebbüsün, yüksek kâr için gelen yabancı sermayeyi peşkeş çekilmesine sebep teşkil edemez. Muhtaç olunan teknik bilgi, yabancı uzmanlara yüksek de olsa ücret ödemek suretiyle sağlanmalıdır ve kendi kamyonumuzu kendiniz yapmalıyız.

Chrysler — International gibi montajci firmalar — bu firma imalatçı, deñikler ve çeşitli firmaların topladığı parçaları bir araya getirerek imalat yapmaktadır ve bu iş için de bu firmaların muvafakatına ihtiyaç bulunmaktadır — döviz tasarrufundan çok döviz sarfyatını artırıracaktır. Zira kamyon başına 600 dolar bir döviz transferi gerektirecek tekniflerle karşızmak gerekmektedir.

Nitekim daha önce mîraçast eden ve Chrysler'ın nazarın daha mîsaat teklifte bulunan Deutz — Magirus'un mîraçastı, sebeplerle reddolunmuştur. Buna rağmen Chrysler — International montajci firmasının teknifinin ne sebeplerle kabul edildiğini anlamak için Sanayi Bakanlığının bir açıklaması gerekmektedir.

Bu açıklama yapılıp ve bunu sebepler öne sürülebilse bile, gereklişirkenin imkânlarımız dahilinde olan kamyon imalat işinin asla yabancı firmalarla peşkeş çekilmemesi ve devlet silsilesi bu işin yapılmasını yolu açılmıştır.

Sanayi Bakanı Çelikbaş

Doğu'lu gençler «Barış**Dünyası»na cevap veriyor:**

15 Doğu'lu gencin birlikte hazırladıkları yazısı yayılıyor. Doğu'lu gençler şunlardır: Salt Kırımtırapak, Selahattin Kemaloğlu, Kahraman Ayaç, Salt Kelekçi, Gıyasettin Eroğlu, Hasan Karademir, Mehmet Ali Aslan, Yusuf Karagül, Veja Alpaslan, Mehmet Ali Dinler, Taksin Binici, Ali Ekber Eren, Hamdi Turanlı, Suleyman Bayramoğlu, Haydar Kava

Gizli maksatlar

Doğu kalkınması konusunda, ayaklı dergilerden birinde bir yazı yayınladı (1). Gerek doğu aydınları arasında yarattığı ilgi ve gerekse Türkiye fikir hayatında — sadece kelime ve biçimde bile olsa — bir yenilik sayılması bakımından üzerinde durmaya değer. Yazının pek belirli ve açık olmayan, üstelik sık sık çelişen kapsamı özetle söyle bir giriş yapmaktadır: 1 — Tarihi gelişime seyrinde Doğu ANADOLU meseleleri — Osmanlılar ve Cumhuriyet idaresi devrine — daima şiddet ve tenkil ile tedavi ettilmeye kalkılmış. 2 — Doğu'nun kültürel, sosyal ve ekonomik yapısı gerçeklerin tam aksine bir anlaysın çerçevesinde ele alınmış, nedener araştırılmamış.

Görünüşte çok doğru ve haklı bir giriş. Ama yazının sosyal tablibi ve tedavi çareleri hiçe gitme uygulugunu devam ettirmiyor. Zaten sözçüliğinden yaptığı yerli — yabancı özel sermaye çkarına uygun hal çarcelerini söyleyebilmek için çalışmalarla boğulmak; bir yandan bilsel, tarafsız gibi görünürken, öbür yandan opportunizmin hataklığına düşnek nükaddelerdir. Nitelikten edavannı en kesin çözüm yolus olarak iddia ettiği fikirler, toplum ve millet meselelerinin asla temel yapısına inmememekte; olayları satılık, soyut ve sermayenin yüzünlardanberi alışlagelen aldatıcı metoduyla incelemektedir. Gerek kendi yurdu gerekse sınırlı ülkelerde asıl özel sermayenin gideceği yerde işbirliği yapmak zorunda olduğu bazı sosyal sınıflar vardır. Bu bölge veya denizasası ülkenin en fazla derebeylik tarzı ve özelliklerini asmadığı, ortaçvari birçok sosyal mülseseleri bulunabileceğii pek tabii. Toprağı, vergisi — ölü servetleri, ucuz ham madde ve insan gicileyle bu verler: — tek amacı gelismek ve kazanmak olan — sermaye için çekicidir. Yani işin asıl esası sınırlıme olduğu halde yerli ve yabancı olsun özel sermaye bu temel amacı tıpkı maskeler — asına saklar. Örneğin medeniyeti taşınmamakla gideriliyoruz. İş sahaları açıp herkesin çalışmasını temin ediyoruz. Demiryolları, karayolları yapılıp halkın malının pazarı aksamasını sağlıyoruz vs. Sık sık tekrarlanan misyonervarlığı sözler. Gerçekte bunlar asıl sınırlıme ve kâr amacının dolavisiyla doğurduğu birlikte göz alici durumlardır. Medeniyet, kalkınma... iş alanlarını geniş kitleler yararına açma, hemşî ya da bursalar. Kurulan her okul, yapılan her yol, geliştirilen her modern mahalle, açılan her yeni fabrika ve maden ocağı, biraz daha sınırlı biraz daha kâr temin etmek içindir. Birakınca sınırlı kitlelerini — en ileri sermayeci memleketlerde bile — geniş asfalt caddelein, modern mahallelerin biraz dışına çekincilik kitlelerinin içinde dehanelendiği sefaleti yuvalarını görmek bu yüzdendir. Tabiatın kanunları gibi, toplumun da değişiremeyecek, inkişafının muayyen bir noktasında infilak eden kuralları var. Son yüzülların sermayeye salananı ve sınırlıgeçiliği için de böyle olmuştur. Kendi yurdunda veya denizasası ülkelerde kazanma, durmadan sınırlıme (toprağı, madenleri, denizleri, iş... giciliği...) Bu sınırlıme devam etmek, geliştirmek için sermayenin yapmak zorunda olduğu bazı işler var: Kendi görüş ve anlayışlarına uygun eğitim, yol, yeni fabrika, maden ocakları vs. Ne gariptir ki sermaye bu sınırlıgeçili aletlerini bir fedakârlık, haka hizmet, ülkeyi kalkındırmak gibi faziletkar hareketlermiş gibi takdim etmekten utanmaz. Bu katı şartsız gerçek zaman zaman öylesine gözlere batarcasına su yüzüne çıkıyor ki. Örneğin Katanga madenleri için bütün dünya halk eftârına meydan okuyan beynimleli söñürgeci sermayenin çevirdiği dolaplar en ince tefferruatına kadar gânceler tekrâr edilmiştir. Katanga'cakı yabancı ser-

DOGU DAVAMIZ

Doğu'lu genç YÖN'de
Her çeşit sınırlıgeçiliğe paydos

maye ve yerli işçileri çkarları tehlkiye gitince maskelerini atırlar, en bunhar en caniyan metodları — fazilet ağaları eden çok sermayeci devletin ve yardımıyla — kullanmaktadır çekinmediler.

Din tüccarları

Amacı, kimliği, her şeyi kâr ve sınırlıme olan özel sermaye gideceği bölge veya ülkenin bilhassa iki sosyal sınıfı gözlerine kesitir. Birincisi yarı derebeyi, yarı burjuva durumundaki toprak ağaları ve din tüccarları (diner, mezhepler) değil ama bütün yokul ve gelişmemiş ülkelere dahil eden sınıflarla işbirliği yapan ve pek tabii dine mezhebe, tarikata göre isimler alan din teknelerein metodu, antacı değişim) sınıftır. Çünkü bu sınıf, halk kitleleri üzerinde sosyal ve ekonomik baskısı olan tek hâkim sınıfır. Bizim sermayecilerimize bilhassa gerekten ham madde kaynakları (toprak, madenler, ormanlar vs.) ucuz iş gicili (fabrikalarda maden ocaklarında, demiryollarında çalışacak insan bulmak ve bu çalışanlara dedigi ni yaptırmak) ve nihayet hâkin inancı ve ibadetlerinden gereğince yatarlanmak.. İşte bunlar ağaların — din tüccarlarının elinde dir. Bakın «dâvanın en kesin çözüm yolu» göstermek iddiasında olan dergi bu konuda ne diyor: «Yine özel teşebbüs ve sermaye teşvik edilerek bu bölgelerde (Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri) ilerle bir sanayi hâreketi de yaratılabilir. Sermayenin, hâtkâ ençeli sermayenin givende iş girebileceği bir bölge halini alması, halkın refahı (?) kavuşması... bâtilin huzafeleri, ortaçlılığı derebeylik tasallutunu ortadan kaldırımı yeters». Özel teşebbüs, sermaye, hâtkâ yabancı sermaye ve arkadaşından derebeylik tasallutu. Dergi bu derebeylik tasallutunu kendi görüşüne göre söyle sözcülmüştür: «Sadece toprağın köylüye dağıtılmazı ne fayda vermiştir? Aşağıları kaldırılmış neye yarar? Onların bu gâncı iştidâ şartlarında sosyal birtakım fonksiyonları vardır (?)» Yazi mesleyi daha başlangıçta yanlış ve eksik olarak ortaya koymuyor: «...Bu dâvalardan biri de Doğu'daki toprak ağaları, eski derebeylik sisteminin tasfiyesi idi. İttihâl Komitesi 105 sayılı bir kanun çıkardı, 55 ağayı silgili etti. 55 ağayı silmeliyiz ne çıkar. Belki kütte tizerinde su veya bu yönünden nüfuz sahibi olan bu gibi insanlar arasında, Kemalist kalkınma (yazıyla göre özel teşebbüs ve yabancı sermaye) rejiminin bu bölgede tabikinden rol alabilecekler bile bulunabilir.» Göründüğü gibi dergi Doğu'daki toprak ağaları ve derebeylik meselesiinde 105 sayılı kanunu tek amir hikâmi «millî menfaatlere zarar verici hareketlerde bulunan» gibi yuvarlı,

(nüfuzlaryla yerli ve yabancı özel sermaye rejiminin tabikinde rol alabilecekleri için) istemiyor. Bir kere toprak ağaları sistemi yânzı Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da değil, Türkiye'nin her bâlgesinde, hâtkâ büyük şehirlerin hemen civârlarında mevcuttur. Aradaki tek fark, Türkiye'nin bazı bölgelerinde Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün târihi boyunca ejemes olmuş ve Cumhuriyet'ten sonra da devam eden derebeyliğin toprak kapitalizmine istihale etmiş olmasıdır. Çukurova'nın pamuk — celtik, Orta Anadolu'nun buğday — tiftik, Ege ve Marmara'nın tütün — zeytin ağaları vs. Hepsi derebeylik mülkîyet özelliklerini aynen muhafaza eden, istifâ bu yüzünden bütün teknik ve işletmecilik esaslarından yararlanabilen ağaları.

Kadırîli duymak istiyen istemeyen herkes ögrendi. Ege'de, Menderes kiyâlarda yüzülların silregelen dramından «Göllüce'lerin dram» ndan bahseden bir makale yânlândı Cumhuriyyet (2). «Göllüce köyünde iş yâlyâzır ezilen insanlar, üzerinde oturdukları toprakta kendilerine kerpiçten, tuğadan mesken yapmak hakkındâ yokostundular. Çâl çırpan ölü çatıları kulübelerinde yağıyurun, çamurun,

tozun, toprağın içindedirler. Kulübelerinin önlâne bir tek fidan dikemezler. Köyün ve ovânnı sahibi olduğunu iddia eden kişi yâzı Mesude Hanım (Evliyâzade) buna izin vermez.» Makale böyle böyle devam eder: Sol model arabalar köyden diken surularla ve çeşitli çeşit ağaçlıklarla aylan ağa hanının kökü, asfalt yollar, gelip giden Amerika'lı misafirler, traktörler vs. Ama köy insanı, kâlbesi, hayvanıyla ağa hanının malı. İşte tam ortaçlığın derebeylik münamebetleri. Fidan dikemez, kendisine hostan ayıramaz, ev yapamaz.. Neden? Sonra köyâli toprakta hak iddia eder diye engel olur toprak sahibi. Makalede Göllüce'lilerin karamancan mîcadelesi de anlatılır. Ama gelip geçmî hâlikâmetler dâma. Mesude ağaların safâsında, Toprak ağalarının Türkîyenin her bölgessinde, bucâğında bulundugu ve bu günün teknik, modern usullerile saltanatını daha da sağlamlaştırıldıguna dâha dâha canlı, daha belili, daha fazla örnek aramak gerekmez. O halde toprak ağâlığı ve derebeylik münamebetlerinin tasfiyesinde ikidebir — ki dergideki yazı da o kanaatte — ortaya atılan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki birkaç derebeyi sloganı, ya bir paravanadır veya safsatadır. 55 kâtının sürülmemesine gelince, bu işin ne toprak ağâlığı, ne de toprak reformuyla — birçok bilgin geçen aydınlarımızın finansî hillâfâna en ufak ilgisi yoktur. 105 sayılı kanunda tek amir hikâmi «millî menfaatlere zarar verici hareketlerde bulunan» gibi yuvarlı,

lästikli, her kâla sokulabilen ibaredir. Ve sanırız dergideki yazının bütün çalışmalarına rağmen varlığı en doğu yargı da budur: «İste Millî Birlik Komitesinin reform nameyi giriştiği 55 ağa ve seyhan sürülmesi hareketinden 55 iniz de Kürt olmasi, dâvâyi bilmiyerek, idealistlerinden asla şâphe edemeyeceğimiz ihtilâclerimiz de yanlış istikameye yöneliklerini göstermektedir». Özel sermaye sözleşî dergiye göre: Toprak dağıtmı olmaz, evet Doğu ve Güneydoğu'da ağalar — seyher var ama yerli ve yabancı sermaye yatırımlarına girişince pek âlâ bunlardan faydalanabilir. Oysa toprak reformunun baş koğulu toprağın işlîyenlere dağıtılmıştır. Ege işlîsalı artırmak gerekiyorsa, bu dağıtımından sonra gelir. Aksi halde tarım alanında yapılacak işlîhat toprak ağalarını biraz daha semitmek, geniş kitleleri biraz daha uğuruma sürmekten başka sonuç vermez. 105 sayılı kanun ise en azından 114 sayılı mehmet 147 lerin kanunu kadar hâlîdir. Toprak reformu yapmak için adam sırmeye hiç de ihtiyaç yoktur. Zaten aynı ruhu ve kompleksi taşıyan 114 sayılı kanunun kaldırılmamasından sonra hâlî 105 sayılı kanunun kaldırılmaması olması da düşündürücüdür.

Kürt aydınları

Yazımız ikinci ve bilhassa Kürt kâlbesi burjuva aydınlarını okşayan bölümü ciddî enterasandır: «Kendimizi niye bir Kürt milîneveri yerine koymuyoruz?.. Halbuki Kürt milîneverleri coğulluk itibâriyle Türk olmayı gaye edinmiş insanlardır. Niçin ana dili Kürtçe olan ve bundan başka dil bilmeyen vatan çocuklarınuzu kendi ana dillerini öğretecek okullar açmıyalmış? Niçin bu dili edebiyatını, filolojisini bölgenin üniversitesi araştırmasın? Niçin Kürtçe gazete çıkmaz, kitap basılmaz, mahalli bir radyo istasyonu Kürtçe neşriyat yapmasın?»

Yazımızın başlangıcında yabancı veya yerli sermayenin yatırım yapacağı bölge veya ülkelerde iş birliği yapmak zorunda olduğu (kâr ve sınırlıgeçili kolaylaştmak için) iki sosyal sınıfın ve bunun birincisinden bahsetmek İkincisi ise ekonomik ise ekonomik temeli olmayan (Ekserya memur, avukat, doktor, Üniversiteli, ve ekseryi köylü, işçili, kâlîkî esnaf çocuğu olan) ve fakat kafalarında bir takım karma karışık fikirler, projeler, yükselseme ve kalkınma arzuları taşıyan kâlîkî burjuva aydınlarıdır. Bu aydınları coğulluğu mensup bulundukları kâlbeden ya kopar, veya idealist bir devreden sonra bedbinleşir, bölge veya ülkenin ekonomik — sosyal gicileme sahip sınıfın politik ortamda birer aleti, yardımcı durumuna girerler. Bu sınıfın en beliri karakteri, işlîsal vasıtalarına sahip yüksek sınıf arasına

Dış Politikamızın Değişkenleri

Bir müddet önce YÖN'de, dış politika esaslarının tartışılmamasından doğacak fikir açığını ve milli faydalara işaret edilmişti. Hâlen New York'taki Columbia Üniversitesinde bilimsel arastırmalarda bulunan Siyasal Bilgiler Fakültesi mensuplarından Dr. HALUK ÜLMAN'ın kaleme aldığı üç makalelik yazı serisini, böyle bir tartışmanın hedef noktası olabilecek görüşlerden biri olarak okuyucularımızın dikkatine sunuyoruz.

Herhalde düzinlerlerinizin dikenli sorunlara değinmekten azı korukları yüzünden olacak, ötedenberi Türk dış politikası üzerinde ciddî bir tartışma yapılmamıştır. 27 Mayıs devriminden sonra kamu hayatının her yöndü üzerinde açıkça, uzun uzadıya konuşmaya başladığı halde, dış politikamız gene bir tarafa burakılmış, gittin degizmez konusu dış yardımalar açısından hiçbir önemli sorun incelenmemiştir. Türk dış politikası üzerinde bir tartışma açmak için ilk gayret, hatırladığımız kadar, 27 Mayısın hemen ertesinde FORUM dergisinden gelmiş, bu dergide dış politika sorunlarınıza degece, iki sayfaya çakılmıştı. Ne yazık ki bu yazılar kamu ortunda yankı uyandırmadığı gibi, birkaç günlük yazının dışında, düşünlürlerimizi tartışmaya çekmemiştir. Aynı şekilde, bundan bir süre önce YÖN'in yaptığı tartışma çağrı da yine FORUM'da çıkan krısa bir yazı dışında, tamamıyla cevapsız kalmış bulunuyor.

Oysa, Türk dış politikasının çeşitli sorunlarını ele alıp açıkça tartışmak zamanı artık gelmiştir. Bir kere, Türkiye'de ötedenberi alışmış iş ve dış politikanın birbirinden ayrıntılı ilkesi, artık silresini doldurmuş

bir ilkedir. Dünya devletlerinin birbirine bu kadar açık, bu kadar bağımlı oldukları bir dönemde iç politika ile dış politika arasında kesin bir ayırım yaparak «Benim iç ve dış politika sorunlarını birbirinden bağımsızdır» diyebilmenek mümkün değildir. Bu şartların yazarı, birçok kere, Türk dış politikasını yürütmede sorun sahibi kişilerin ağzından, Batıya bağlılığımızın, özellikle ekonomik, bir sürü iç gerekçesi dinlemiştir. Aynı şekilde, Batının yardım yeterlilik bulundukça komünist blokla münsüz birliğimizi iyileştirmek için denemeler yapıldığını ve bunun Batıya harekete getirmek için oldukça etkili bir koç olduğunu hep biliyoruz. Batıya bağlılığın şampiyonluğunu yapan Menderes bile, iktidarinin son günlerinde ekonomik çökme girince ortaya Moskova yolculüğünü atmış. İç politikamız yeni bir yön vermek istedığımızı her fırsatla ortaya attığımız şu günlerde dış politika sorunlarınıza tartışma düşünde bırakmak, en azından gerçeklere aykırı bir tutum olacaktır.

İkincisi, son on yıldır sanki donan, belli kalıplar içine kapanıp kalan Türk dış politikasına ikinci Cihan Savasının sona erdiği günden bugüne kadar izlediği yonlu çetenlerarası bağıntılarla, son yıllarda önemli değişiklikler olmuştur. Bilindiği gibi, Türk dış politikasının sıkı sıkıya Batıya bağlanmasına yol açan en önemli etken, 1945 - 47 yıllarında karşı karşıya kaldığı Sovyet tehdidiidir. Bu tehdit sırıldarda yalnız Türkiye için değil, İran ve Yunanistan için de vardı ve Sovyetler Birliği'nin takıldığı uzlaşmaz tavır yüzünden, bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü korunmak isteyen bir devletin gönüllük kudretli ülkesine, Amerika Birleşik Devletlerine yanaşmaktan başka seçenek yolu kalmamıştır. Aynı şekilde Türkiye ekonomik durumunu düzeltmek için de, dış yardım arayan bütün Avrupa devletleri gibi, o sırada dış yardım yapmaya gidiyor yeten tek filke olan Amerika Birleşik Devletlerine yanılmak zorundaydı.

Oysa, son yıllarda milletlerarası alanda ortaya çıkan bazı yenilikle, Türk dış politikasına yön veren ilk durumda büyük değişiklikler yapmıştır. Dikkat ve cesaretle incelenince dış politikamız tizerine önemli etkiler yapabilecek nitelikte olduğu görülen bu yenilikleri, ana hatlarıyla, söylece sıralamak mümkündür:

I İkinci Cihan Savası sonunda bellenen Sovyet tehdidi, bugün yalnız Türkiye bakımından değil, dünya ölçüsünde bir değişim olmuştur. O günlerde pekâlâ mümkün görülebilen bir doğrudan doğruya saldırıcı denemesi, bugün artık düşünülemez olmuştur. Bunun nedeni milletlerarası durumun pu Özelliğiyle açıklanabilir: İki blok arasındaki kuvvetler dengesi Orta Doğu, Uzak Doğu ve Güney Doğu Asya gibi, her iki blok için de birçok bakımından önemli olan bölgelerde kuvvet yoluyla yapmak istenecek bir değişikliği kabul edemeyecek kadar nazikleşmiştir. Büyük devletlerin hiçbir, tekirdeki silahlıların görülmemiş gelişmesi sonunda, karşılıklı yoklama tehlikesini göre almadan küçük bir devlete karşı doğrudan doğruya saldırıcı girişemez. Laos ve Güney Vietnam örneklerinin açıkça gösterdiği gibi, küçük devletler için en büyük tehlike dış saldırılardır, iç bölgümler, düzensizlikler ve karışıklıklardır.

Son yıllarda ortaya çıkan bu durumun yarattığı en önemli sonucu sudur: *Milletlerarası durumda bu gelişmeye sonunda, güvenlik bakımından, küçük devletlerin bir savunma teşkilatının içinde, ya da büyük bir devletin yanında yer alıp almamalarının artı büyük bir önemi kalmanı gürünüyor. İç düzeni sağlam ve kuvvetli olukça, hiçbir savunma teşkilatı içinde, ya da büyük bir devletin yanında yer almaya da, bir devlet bugün bağımsızlığını ve güvenliğini, diğer bir büyük devlet karşısında sağlayabilmek durumundadır.*

Biraz önce de söylediğimiz gibi, küçük devletler için bütün sorun iç durumda yataktadır. Milletlerarası gelişime ve çatışmanın başında kalmak isteyen her küçük devlet, bunların kolayca kullanabileceğini iş ayrıkları önerse bağımsızlığını ve güvenliğini sağlamış demektir. İç ayrıkları önemek için en çıkar yolu da toplumsal adalet ilkelerine dayanan ve ekonomik katılımaya yönelik bir dilden olduğunu, son

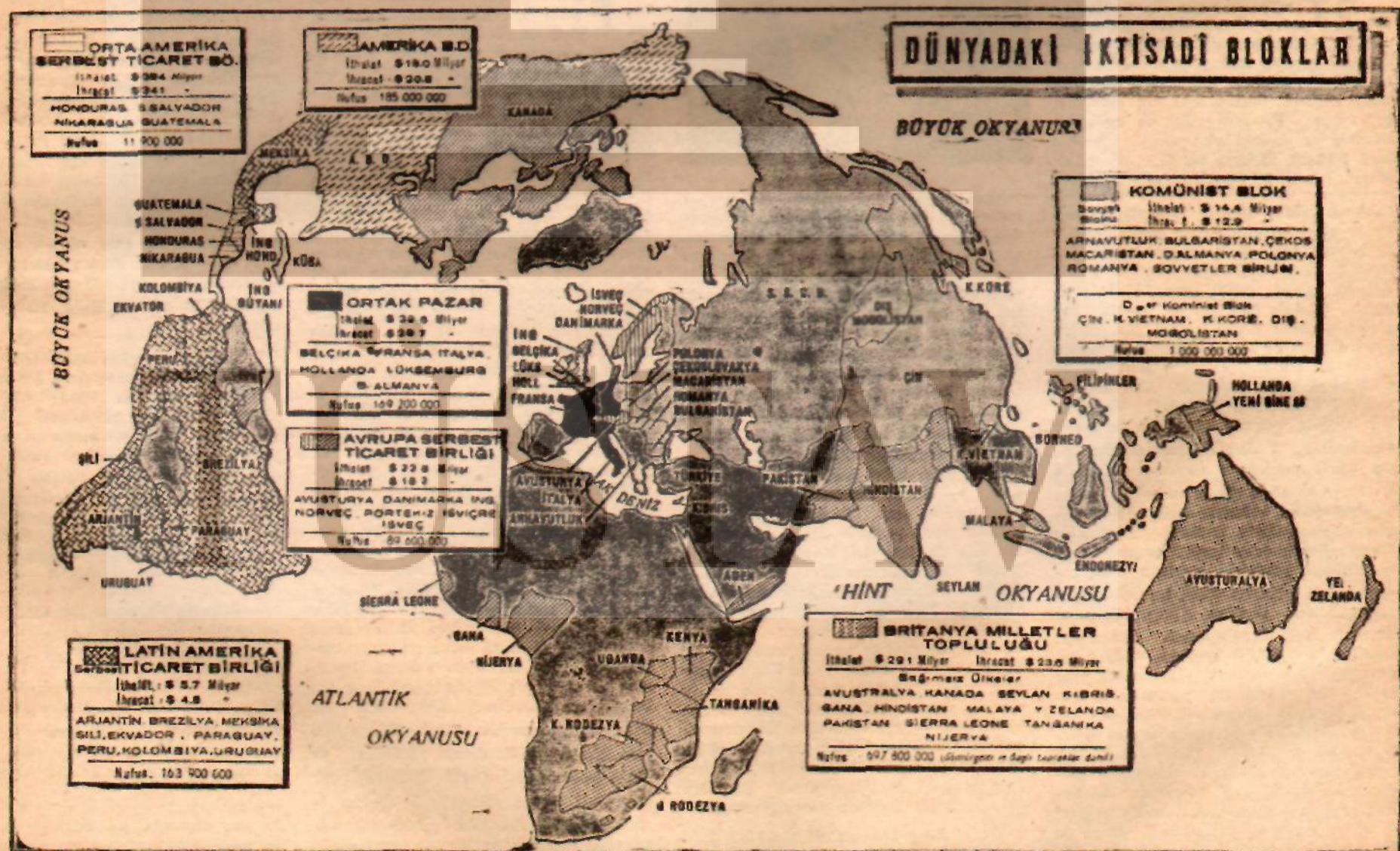
yılların verdiği örnekler açıkça göstermektedir.

2 Hiçbir savunma teşkilatı içinde, ya da büyük bir devletin yanında yer almadan bağımsızlığın korunabilecegi gerçeği anlaşıldıktan sonra, ortaya Tarafsızlar dedigimiz üçüncü bir blok çıkmıştır. Çeşitli sorunlar karşısında anlaşmada çeşitli düşünceler ayrınlıkları olmak beraber, bu blok içindeki devletlerin üzerinde birleşikleri yönetici ilke sudur: *Bir savunma teşkilatı içinde, ya da büyük bir devletin yanında yer almak bağımsızlık için vazgeçilmez bir gerek olmalıdır*ına göre, milletlerarası savunma bağıntıları girişmek, savunma giderlerini gereksiz yere korbartacağı gibi, istenmeyen bir savaya katılmak tehlikesini de kendiliğinden göğüslemektedir.

Gerçekten, bir savunma teşkilatı içinde olmak bir devletin bağımsızlığına büyük bir fayda sağlaymıyorsa, tersine gelişmesi ve güvenliği için önemli bir engel olabilir. Gelişmeye engel, kolayca anlaşılacagı gibi, savunma giderleridir. Bir savunma teşkilatı üyeliği devletin surluna fazladan askeri yüklem ve gerekler bindirir, oltcede olağanüstü içinde savunma giderlerine yol açar, ekonomik kalkınma için kaçınılmaz yatırımlara ayrılmazı gereken devlet gelirlerinin en önemli bölümünü alır götürür.

Savunma teşkilatı üyeliginin bir devletin güvenliğine getireceği engel de, o devletin milli çıkarını doğrudan doğruya ilgilendirmese de, büyükler arasında çıkacak bir çatışmaya ister istemez katılmak zorluluğudur. Örnek olarak, Berlin sorunu yüzünden çıkacak bir savasta İzlanda'nın durumunu alalım. Bu sorun İzlanda'nın hiçbir milli çıkarını doğrudan doğruya ilgilendirmediği halde İzlanda, NATO üyesi olarak savaya katılmak geregiyle, NATO üyesi olmasıydı belki dışında kalaçağı bir çatışmada yerinden silinmek tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ufak kırsalcılardan büyük yangınlar ekşeması çok olverişli olan bir milletlerarası ortanda, insan yorganı olur olmaz yere atıe atmadan, çok düşünlmek hakkını elden bırakmamalıdır.

3 Çekirdekli silahlıların görülmemesi sonunda, tarafsız ülkeleri silahlı saldırılarla kendi tarafına almanın büyük devletler için düşünlülemeyecek kadar güçlüğüne söylemişler. Silahlı bir saldırıya girişmenin yalnız kendilerinin değil, aynı zamanda bütün insanların sonu olacağını bilen iki dünya görüşü, bugün, Laos ve Güney Vietnam gibi içten ka-

DIŞ DURUM

nayaş yaralar dışında, dünya dengesini ken- di çırçırına bozmak için ateşli olmayan, fa- kat şimiliğinden etkili bir silâh kullanıyor: Ekonomik yardım.

İkinci Çihan Savaşı sonrasında dünyada dış yardım yapabilecek güçte tek bir dev- let vardı: Amerika Birleşik Devletleri. Bu- gün, onu karyesine, ekonomik yardımın küçük devletlerin kabini ve destekini ka- zanmak için çok önemli olduğunu anlayan Sovyetler Birliği de çıkmıştır. Bu iki büyük devletin anısına, Almanya, Japonya ve Çin Halk Cumhuriyeti gibi milletlerarası alanda gerçekleştirecek istekleri olan diğer bazı devletler de, aynı silâhi ustalıkla kullanmaya başlamış bulunuyorlar.

Bu silâh, kuvvetini, iktisaden geri kal- mis ülkelere ileri devletlerin hayat seviye- sine erişmek, çağdaş uygarlıktan pay almak isteden alıyor. Bu ülkelere, ekonomik ge- lişmelerini sağlamak için dış yardıma büyük emeller bağlamışlardır. Sovyetler Birliği dış yardıma başladıkten sonra, bütün dünyada, tarafsızlığın en iyî ödeyen dış politika o- duğu konusunda kuşvetli bir inanç bellî- miştir. Gerçekten, hiçbir bloka bağlanmayan devletler her iki blokton da yardım alabilmektedirler. Buna karşılık, kendilerini ke- sin bağları iki blokta birine bağlayan geri kalmış ülkelere, çatadaki keklik örneği, dış yardımından yeteri kadar pay alamamaktan yanıp yakınılmaktadır.

Batılı büyükler, kendi savunma kurum- ları içinde yer alan iktisaden geri kalmış ülkelere bu yanıp yakınlardan habersiz değildir. NATO'nun bugünkü dünya durumu nyması, komünizmin yayılmasını ön- fenesi için ekonomik yönünü geliştirmesi gerekiydi, bundan yillarda önce heri sürülmüş bir fikirdir. Fakat kuruluşunda askeri bir teknik olarak doğdukları NATO, son gelenin Türkiye konusundaki tutumlarını da gösterdiği gibi, sira büyük devletlerin bütçelerinden çıkışacak ekonomik yardım gelince, üyelerin çok güç fikir birliğine var-

dikleri bir kurum olmaktadır. Aynı şekilde, son Laos olayları da, Amerikan yöneticilerinin SEATO üyesi dostlarına yaptıkları askeri yardımları ekonomik yardımlardan daha verimli ve etkili sayıdıkları gösteriyor. Diğer yandan Sovyetler Birliği de, Varsova Paktı içindeki dostlarına, dostluğunu, ya da devamlı tarafsızlığını sağlamak

istedigini ülkelerden daha az eliaçık dav- ranmaktadır.

Türkiyenin durumu

Bu yazımızda, İkinci Çihan Savasının- dan sonra Türk dış politikasına yön veren milletlerarası durumda son yıllarda ortaya

gikan yenilikleri, gelişmeleri gözden geçir- meye çalıştık. Bu gelişmelerin Türk dış po- litikası üzerine önemli etkiler yapacak ni- telikte oldukları azyktır. Bu etkilerin neler olduğunu gelecek yazımızda değerlendirmeye çalışacağız.

Mehmet OLMAN

yancıların acı hatırları ougline kadar gel- miştir.

Bundan 7 yıl sonra çok daha geniş bir isyan patlak verdi. Etkisi iki yüzyıldan fazla sürelen bu isyan, Karmatîr isyanı adını alır. Bu isyanın da itici kuvveti, bîrincisinde olduğu gibi, Kur'an'ın sözleri idi. Çünkü Kur'an o çağda, vaktile In- til'de olduğu gibi, olağanüstü bir reform gücü taşıyordu. Gerçekten de Kur'an, bütün insanların eşitliğini, bütün inançlıların topluluğunun kardeşliğini, yoksulun zengîne, kalp diliştiğünün dünya hâsına ış- tınlığını ilân etmemiştir. Kur'anın böyle harfi harfine yorumlanması, güney Irak proletaryasını ayaklandırdı. Yeraltı Irak'ının fikri başkenti olan Küfe'deki medreselerin vicdan mescidleriyle uğraşan hocaları, koca bir metafizik doktrin or- ta ya koydular. Bu doktrin, başlangıçta bir içi kurtuluş hareketi olarak doğmuş olan Orta-Çağ Masonluğunun kardeşlik ve ot- takılığa dayanan tabii din anlayışına garip şekilde benzeydi. İlyice silâhlanan Kar- matîr, 890'da aşa: Dicle'nin sefil bir köyünden hareket ederek, zanlı isyan hare- ketlerini, grevleri, isyan komitelerini Türkistan ve Yemen'e kadar yaydılar. Bunlar Basra'da, Paris komününün manevi atası olan ilk komünizan derneği kurdu. Hat- tâ Mekke'yi ele geçirip talan ettiler. Boz- guna uğramış gölgelemesine rağmen Basra körfezinin aydın çevrelerini kazanmış olan bu hareketin gerçekle hiçbir zaman yenil- medî. Tarihatlarını her tarafa yayarak Müslümanlığa zamanla gelenen sosyalist bir hamle kazandırdı. Militan bir sendi- kalizm kaynağını da olsa aramak ge- rektir. Çünkü bu sendikalizm içi yine- işi yönetim konusunda kalmamış, za- jîrî Osmanlı idaresi altındaki Arap ülke- lerini gerçekle bu komiteser idare etmiştir.

Irak İhtilâlinde az önce, bu İhtilâli hazırlayısalardan biri olan tarihçi Faysal Samir, İlahâni Rus marksizminden değil, Zenciler isyanından iddîmi söyleyordu. Cezayir İhtilâlinin altında da, bu eski doktrinden gelen derin kipirdanışlarının izi vardır. Eninde sonunda ve özellikle bu eski kaynak sebebiyle, Arap ülkelere sendikalizme dayanmış bir İhtilâci hareket olamaz. Gerek Nâsır sisteminin gerekse Irak sisteminin temel taşı sendikalıdır. Yakın gelecekte ister istemez bir takım değişikliklere uğrayacak bile olsalar bu iki rejimin gücü işte buradan gelmektedir. Bu rejimlerin, kendini yeniden buluş hareketini daha gerçekleştirmemiş bütün Arap milletleri üzerindeki yayılış gücü de yine buradan gelmektedir.

Batılı gözlemeçler Doğu meselelerini tartışarken, Doğu'daki alt kipirdanışları Batı evriminin ışığında, vanlı siyasi parti- ler arasındaki dozajlar ve uzlaşmalara göre yargılanmaktadır. Gerçekten de bu- güne kadar Fransa'da, iş grupları arasında uzlaşma yoluna gidilemeyecektir. sendikalaların sözünü dinlemeksiniz hâkimette hiçbir bünye reformu olmamıştır. Fransız sendi- kalizmi milletin içindedir, hükümetin içinde de değil. Yeni Arap sistemlerinde ise, sendikalizm devlet idaresine katılmıştır. Libya'da işi sendikalaların sifir kendi te- sebbüsleriyle Fransız tacitine boykot et- meye kalkıştır. Cezavirde ise sendikalaların baş rolü oynayanların göz önüne alacak yerde işi birtakım sahî kavgalar semâsiyla yargılama- makta devam ederse, yarınki Cezayiri hiç tanı- miyacagız demektir.

Arap köylülerî veya işçileri ne za- man siyasi hayatı karışmağa kalkartırsa hemen ortaya Moskova okuluunu çı- karmak, komünizme kentinde bulunu- yan dünya çapında bir etki gâlici tanımak demektir. Üstelik bu, Arap dünyasının öz değerlerini küfürsemek anlamına gelir ki- nuci, eninde sonunda kendi geleneğimizi de inkâra varır.

Eğer yarın Fransız sendikalizmi, bizi yöneten sahte aristokrasiyi artık milleti devlete karıştırmak sorunda bırakabilirse, hiç şüphesiz, bugün Magrib ve Doğu'nun kayaklı kütüklere hâkim olan reform dâ- şüncesi ile buluşacaktır.

Cumhurbaşkanı Cemal Abdülhâsîr

Arap Sosyalizminin Kaynakları

(Pierre d'Istria'nın bu yazısı, «Tribune des Nations»un 18 Mayıs 1962 tarihli sayısında yayımlanmıştır.)

Arap uyanışı Avrupanın İlerleme- sine bağlamak ve bunu Batı an- layışlarının biraz beceriksiz bir kopyası olarak görmek, biz Fransızların bir hastalığıdır. Bir toplumun madînî du- rumunu manevi durumu ile karıştırmak eğilimine kapıldığımız için, Arapların se- falet içinde olmasından fikirce de perişan oldukları sonucuna varıyoruz ve bir öğretici, bir şifacı pozuna bürüneniz. Doğustan ahmak, ancak bizim okulumuz sayesinde adam olan, bizim askerlerimiz sayesinde disipline altan, bizim isyâragımız altında himayeye kavuşan vir Arap hayali kafa- larımıza eskiden beri yerleşmişdir. «Fran- siz Cezayiri» anlayışının arkasında da, iş- te bu imparatorluk çağına mahsus ve çocukça düşünde yatkınlardır. Okul çocuk- larımızın hayaline yerleştirilen bu tabloyu, aslında, nice kan ve gözüza çerçevelmektedir.

Nasıl demokrasiyi Onsekizinci yüzyıl filozofları icat etmemişse, sosyalizmi de marksizm icat etmemiştir. Nitelik mark- sizim de böyle bir iddiada bulunmaz. Arap sosyalizmi sokaklar kadar eskidir. Doğrudan doğruya bizim etkimele olduğumu-

sandığınız Doğa İhtilâl hareketleri, ger- çekte, bin yıllık ve bütün Arap tarihi boy- unca kendini gösteren bir geleneğin mirasçısıdır. Bilinen ilk mîlitân ve doktrînci sosyalizm hareketi, Dokuzuncu yüzyılda Basra körfezinde meydana çıkar. Kanlı bir sosyal savaş şeklinde beliren bu hare- ket iki defa tekrarlanmıştır: Zenciler ha- reketi, Karmatîr hareketi.

Dokuzuncu yüzyıl ortasında, başkenti Bağdat olan Abbas İmparatorluğu Hindistan sınırlarından Atîs Okyântusuna ka- dar uzanıyordu. Mezopotamya'nın ekono- mik yapısı aşağı yukarı olimbüyük kapitalist ülkelere inşâ etti: büyük bir banka gelişimi, dökumacılığın ileri derecede sanayileşmesi, ziraat gelirleri sıkı sıkıya kontrol altına bulunduran malli konsorsiyumlar, iktikâr servetlerinin di- şında tutulan bir içi ve köylü proletarya- sunun büyümesi, bankaların esir, bir hükü- met. Halife, sadece başlıca devlet malâthanelerinin bir çeşit genel müdürlük değil, aynı zamanda, özel mülkiyet pratik ola- rak mevcut bulunmadığı için, bâsilîn top- raklarını da mutlak sahibi idi. Yerli pro- letarya bile yoksul olduğuna göre, disa- rından getirilen içi zâmrresinin ne derece yoksul olduğu kendisinden anlasılır. Hele zenciler, yabancıları olsalar da bir ülkede tam anlamlıya esir idiler. İşte sosyal İhtilâl ilk mayasını bu zâmrâ teşkil ede- cekti.

868 yılında Basra'nın sahil malikane- lerinde kanlı bir şekilde battak veren Zenciler isyanı, özellikle Zanzibar'dan getirtilen bu tarım işçilerinden admî almıştır. Isyanın önderi Ali El Bürkuvi (Peçeli Ali), bir deşirmenci, bir bira satıcısı ve bir İlyâzof İlkokul Öğretimeyi ile birlikte kurdu- ğu âsi hâkimetine başkanlık etmiştir. Spartakus isyanını hatırlatan bir yurtçılıkla yönetilen bu savaş 15 yıl sürmüştü, hattâ Bağdat bir ara âsilerin hâkimiyetini dayana- miyacak duruma düşmüştür. Isyanı baş- turma hareketi daha da vahşî olmuş ve yıllarca sürmüştür. Ceza olarak uzuvaları kesilen, kazığa oturtulan, parça parça doğranan, ölüncye kadar kirbaçlanan is-

SOSYAL YAYINLARI: SOSYALİZM NEDİR?

John Strachey
Fiyat: 2 Lira

SOSYAL YAYINLARI: 2 L. FEUERBACH ve KLASİK ALMAN FELSEFESİNİN SONU

ENGELS

İçindekiler: Hegelden Feuerbach'a— Idealizm ve Materyalizm — Feuer- bach'in din felsefesi — Diyalektik Materyalizm

Fiyat: 3 lira

P.K. — 716 — İstanbul

YON — 835

Batının ilk ve en büyük destanı Türkiye'ye kazandırıldı

HOMEROS İLYADA

(Dördüncü ve son kitap)

Şîir diliyle çevirenler:

A. ERHAT — A. KADIR

iŞ BANKASI YAYINLARI

YON — 848

Yedek subay öğretmenler konuşuyor:

Köy Enstitülerinin kapatılmasından sonra tamañen, oluruna bırakılan köy eğitimi dâvamıza yeni bir hamle getirmesi umularak çikartılan 97 sayılı kanun da, 1 Haziran 1962'de 12500 yedeksubay adayı öğretmene teskereverilerek, tatbik edilemiyen ya da tatbik edilmez duruma getirilen bir çok güzel kanunlarımız gibi, tozlu rafslara kaldırıldı.

Bu yazında «yedeksubay başretmenlik» diye anılan 97 sayılı kanunun çıkış nedenlerini, kanunu çıkartanların ve aydınlarının bu kanundan nele: umduklarını ve de kanunu «ehil eller» de nasıl tatbik edilerek akla hayale gelmediği kötü sonuçlar doğurduğunu, kanunda 1960 Temmuzuna kadar lise ve dengi okulların maddeşinin bulunmasına rağmen nîçin şimdi er olarak sevk edildiklerini inceleyeceğiz.

M.B.K. ni sadece serbest seçimler yapmak için iş başına getmiş bir geçici hükümet olmaz gormeyin, dertli menşeketin de dîne eareler de bulmak gerektîne inanan üveleri, tarafından 1960 yaz içerisinde 97 sayılı kanun çıkarıldı.

O günlerde —bugün de aynıdır— Türkiye'de 90 bin köy öğ-

retmenine ve 17 bin köy okuluna ihtiyaç vardı. Mevcut öğretmen okulları nüfusu yilda yüzde 3 gibi çok süratle artan bir ilkedeki gerekli öğretmeni 100 yıl sonra bile karşılayamayacak durumdaydı. Bir eğitim seferberliği şarttı. Bir zamanlar Türkiye böyle bir seferberliği büyük bir başarıyla tatbik etmişti. ve eğer devam edilebilmiş olsaydı bugün Türkîyenin köy eğitimi dâvası hattâ bütünlükle köy dâvası çözülmüş olacaktı.

M.B.K. nin genç üyeleri bu başarılı kurumu örnek olarak işe giriştiler. Köy Enstitülerini Kanunu çıkmadan önce öğretmen ihtiyacını acele karşıyalabilecek için askerliğini evlilik yapmış köy delikanlıları toplanarak «köy eğitmeni» kurslarına tâbi tutulmuşlar ve köylere gönderildiklerinde de çok iyi sonuçlar alınmıştır. Şimdi de büyük eğitim seferberliğine başlamadan önce, onun bir parçası olarak, yardım kabilinden ordu, millî eğitim seferberliğinde kullanılmıştı. Yabancı ülkelerde de ordunun halk eğitiminde kullanıldığına dair örnekler çoktu. Eskiden Bulgaristan'daki, günümüzde de İsraildeki tatbikstilleri. 1936 daki «köy-egitmen kursları» da göden geçirilerek

1960 yazının Türkîyesi şartlarına uygun bir formül bulundu. Lise ve dengi okul mezunu gençler, vatanı ödevlerini orduda yedeksubay olarak değil, köylerde iki ders yılı süresince, öğretmen olarak çalışacaklardı. Böylece hem ordunun ihtiyacından fazla yedeksubaylar sıra beklemeden vatanı ödevlerini yapacaklar hem de bir anda onbinlerce öğretmen köylere dağılmış olacakları. Kanunun ikinci ve çok önemli yönü de yedeksubaylık için köyden ve okulundan her yıl ayrılan binlerce öğretmeni ödevi başında bırakıp öğretmen sayısını bir başka şekilde çoğaltmak olmuştu.

Kanunu çıkartanların yedeksubay adayı öğretmenden umdukları fayda çift yönlüydü. Birincisi köyün öğretmene kavuşması diğer ise şehir çocuğunun az bir paraya, iki yıl boyunca köyde kalmasını sağlamak. Birinci faydanın meslekten yetmiş bir öğretmen yanında çok eliz kalacağı kimseňin gözünden kaçmamıştı. Fakat Türkiye Reşat Şemsîtinler, Tevfik Heriller gibi Millî Eğitim Bakanları ve onların taikamları, tarafından tam bir yarusun üzerine çevrilimiştir. Faydanın bâlgâsına kılıçına bakılmak-

sızın ilk yardım yapılmamıştı. İkinciden umulan fayda birinciye göre çok daha gereklidi. Bir şehirli için köy bir türlü bilinmemeyen esarengiz bir seydi. «Çoban kaval çalar anın hayatı şairan eder» in yanı sıra yorgan döşek şehir sokaklarında dolaşan insanlar vardı. Basınımızın sıvri akıllılarının, şehirleri köylü akrına karşı koruyabilmek için şehirlerin giriş kapularına nöbetçiler konulmasını ciddi eiddi tâvsiye eden yazıları sık sık gazetelerimizde boy gösteriyordu. Bir de «köylü gerek yiyor artık», «çarşı bırakı ayakkabı giyiyor», «Yeni Harman sigarası içiyorum» v.s. gibi unutulmaz politikalarımın unutulmaz sloganları vardı.

Köyün söyle mi ya da söyle mi olduğu ne 4 yılda bir saat giderek ne de pişikler teneffüs edilerek öğrenilebilirdi. Elbette ancak içinde yapanarak, teneffüs edilerek, oya işlenerek, yemekle yemerek, derslikte, evdeyle kavurarak öğrenilebilirdi. Memleket gerçeklerini en iyi şekilde onları hâzır hazırlayıp, öğretmenliğini pek güzel hâlde atıflar onları lise ve dengi okul mezunu gente hâdiseyle hâphâga kalp teşvîrin, kitapları ve sevîmî basınumla politikalarımızı hâsine halkın içinde kendilerini bulmalarını sağlamak, iyi doğru güzel görmek ve göstermek yeteneklerini kazandırmak istediler.

Bu ana düşünceler ve hedeflerle kanun M.B.K. nden çıktı.

Tatbikat

Yalnız askerlerin yanıldıkları hem de yanıldıkları iki nokta var: Birincisi, Devlet Teşkilatının bütün kurumlarında muhafazakârlığın devam ettiği, halkın bir devrim havasına sokulmadığı memleketimizde devrim bir kanunun tek başına boşlukta sallanacağı gerçeği idi. Ve de böyle oldu. İkincisi ise, sivil teşkilâtın ne durumda olduğu meslesidir. Bu iki yanılma M.B.K. nin en büyük yanılmasıdır bütün devri boyunca. Kanun çıktı. Uygulayacağım Millî Eğitim Bakanlığıydı. Dilîyanın en tahtı rehaveti içinde işlerin kendi kendine, nasıl olduğu bilinmez, yürüyüp gittiği bakanlık. Neden sonra bu gerçeği 97 sayılı kanunda emeği olan M.B.K. üyesi Mehmet Özgürne de turkina vararak «Büyük kafâyla çalışan fedakâr öğretmenler Sarkî kâfiyyâsıyla idare eden bakanlık» diyecaktır. Ama İbtidâî ilk ziyârâının heyecanı içerisinde herkesi kendileri gibi idealist sanan iyi niyetli M.B.K. üveleri o güzelim kanunu Millî Eğitim Bakanlığı idarecilerinin sarkî kurnazıklarına teslim ettiler. Basın «lise mezunlarının yedeksubay olma hakkı kaldırıldı» manşetleriyle 97 sayılı kanunu takdim etti. Gençlik teşekkülerini de aman Üniversitesi son sınıf öğrencileri hic olmazsa yedeksubay olsun endişesiyle yanlış bir yol tutturup her gün gazete sütûnlarını işaret edince mizansen tamamlandı oldu. Arkasından 12 Kasım olayı, kanunu sahiosuz bıraktı. Kanunu hazırlayanlar yurt-

dışına çıkarıldılar.
Ödev başında

1960 Kasım ayı başlarında trenler, kendilerini kediîmig, elinden laç alamay, bilmemişti duymadığı yâbancı bir ilâme sârgûn hayatı gönderildiğini sanan yedeksubay öğretmenlerle dokuya. Yâkûta ve adıntıyla yükli, her an patlamaya hazır geneler 67 ilin Millî Eğitim Müdürlüklerini dolduruyorlardı. Millî Eğitim Müdürlarının yoğunluğununa nasil bir ödev anlayışı içinde oldukları T.M.T.F.'nin üç kategori tipiyle «yedeksubay öğretmenlik ve Anadolu» konulu açık oturumlarında ve yaz eğitimini için toplantıları tagaylardaki sobbelende otaya çıktı. Birkaç saatte bu tip Millî Eğitim idarecilerinin kısa portrelerini giyip taşıyorum. Böyle şartlarda cultulamayacağımı söyleyen bir öğretmen «latifa et efendî» cevâbu verebilir, devam tatbikatı yapan ve öğretmenlerin daha temiz bir kıyafetle okula gelmesi için uşakştan başka sağa olmayan herkese öğretmenlik tehdidi: «Kârını bir köye, seni bir köye süreysin» — akılın başına gelsin, köylüsün mütegallibîn elinden kurtulmaya çalışan öğretmeniye verilen cevap: «Sen öğretmen misin yoksa arzuhale mi, sadece okulun'a uğrasa başka işe katılmaya» — öğrencilerin böyle bir rahatlık ve umursamazlıkla söyleyebilenlerde dolu Millî Eğitim Müdürlüklerimizin çoğu. Kendi büyük dertleri yetmiyormuş gibi bir de basılarına yedeksubay öğretmeniye «bir sürü» (bu deyimi kullanınan millî eğitim müdürü verdir maalesef) gönderildi. Bakanlıkta gelen emirde «bir haftalık öðretmenlik kursuna tâbi tutularak kur'alarının çekilmesi» ve derhal köylere gönderilmesi diye yazılıydı. Bu kurs hemen bütün illerde söyle yapıldı: Bir müfettiş «çoğu kere baş müfettiş» «ilkokul programı» adlı Millî Eğitim Bakanlığına öğretmenler derslerinde neleri okutulaçğını adeta kronolojik olarak sıralayan bir kitabı okur ya da sıklıkla çocukların birine okuturdu. Bir hafta boyunca bu kursta öğretmenliği hemen kavrayıveren yedeksubay öğretmenler kur'alarını çekip köylerine gittiler.

Psikolojik gerginlik içerisinde il merkezine gelen genç orada da, ödevi gideceği yer hakkında hiçbir olumlu bilgi almadan sanki mesleklerin en kutsalsı öğretmenliği değil, sanki Türk halkın en temiz en içten insanları köylülerin içine değil hâpishaneye gitmecesine kötülükler gitti. Hesin'in yüreginde bellîsiz bir sıkıntısı bir korku ve hâkar: elinden alınmış insanların kim var-

Bir iki ay sonra İl meczelerinde maaş almak, ya da başka işler için gelen yedeksubay öğretmenlerin karşılıklı konuşmaları onların oldukça büyük değişikliklere uğradıklarını gösterdi. Anadolu'nu o temiz insanları bu kadar küskün bu kadar kâfî ve korkulu olarak seülerine gelenleri bile çok kuşmandı kendilerine getirmiş hatta kendisine getirmekten逃避 etmek bir rub, reprensi bir şâhâde amâni verenliği. Köye gelenlerin çoğu galibâti ve

Kaçan büyük fırsat

Uğur Cankoçak

Köy okulunda ders

rumluları tarafından verilmesi gereken formasyon köy çocukların tatlı bakışları parlak zekâları, köyün cıplak gerçekleri tarafından verilmişti. Konuşmaları hep oziel ve köy üslüneydi. «Üçüncü sınıfın hayat bilgisinde dere unitesini sen nasıl işledin?», «Bende ikinci sınıfta bir oğlan var görecesin ne zeki...», «Benim köy çok fakir. Hic birinin önlüğü yok ne yapsam acaba?», «Benim köyde güzel elmalıklar var, ama su yetişmiyor motor alabilmek için nereye başvuram dersin?» v.s..

Yavaş yavaş İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne kapısı yedeksubay öğretmenlerle dolmaya başladı. Okullarının eksiklerini büyük bir inatla ve ivedilikle yapılışmasını isteyen yedeksubay öğretmenleri dinlemekten bıktılar. İdare adıver kardesim, láfını bir türlü anlayamıyorlardı. Artık yedeksubay öğretmenler bazı Milli Eğitim Müdürlüklerince bir sürülmüş olmaktadır ekinus -bag helası- olmaya başlamışlardır.

Yedeksubay öğretmen — Milli Eğitim Müdürlüğü çatışması bir kere daha devrimci kanunların diğer bütün kurumların olduğunu gibi kaldığı Türkiye'de nasıl boşlukta sallanacağı açıkça göstermektedir. İyi niyetli çalışan bir Milli Eğitim Müdürü ile kendi teşkilat kanun ve imkânları değişmediği için çalışma ve is yapma arzı heyecanı içindeki Streetmenin anek sözleri dolu, elinde seyredebildi.

Müfettişler

Milli Eğitim Teskilâtında ilk öğretim müfettişleri devalet bir grup vardır. Üzerinde yıllarca köy enstitülerinde öğretmenlik yapmış olanlar devamlı okuyanları meslekîn önemini kavramış olanları oldular gibi, maalesef kilisenin meneceri bir konu da her zaman Gazi Türkâsi'nden gelenmiş ve o gün de müfettiş de -Mayıs-, «Yıl sonu» -döşemelerden başka kitap yapan girmenmiş kişilerdir. T.M.T.P. tarafından tertiplenen açık etkinliklerde en çok yıldırımları geçenler de bu tip müfettişler almıştır. Bir çok öğretmeni meslekîninden ve canından beziren müfettişlerin yedeksubay öğretmenlerle çatışmasına alt bir iki örnek: Bir kazada 42 yedeksubay bürolar arasında 38'i hakkında tahkikat açılmıştır. Tahkikat konusu olan suçlar sunlardır: «Gece lokantada sarap içmek», «Milli Eğitim memuruyla konuşurken elini masaya vurmak», «Beş sınıfı okulda plan defterini usulüne uygun tutmamak» v.s. Okulun kapanmasına neden olmak, kala okula gelin -adım ne, hanının adı ne hangi okuldan mezunsun?-, sorularını soran köyde tam on dakika o da öğretmen odasında kalan müfettişler de görülmüşdür. Beş sınıfı okulda tek başına şde yapan bir yedeksubay öğretmeni böyle birinci sınıfı olmasa dize çekip -Efendim ben meslekten yetişmedim bizim zamanımızda da böyle okumadık, siz de ilk defa geliyorsunuz lütfen bir örnek de verin- cevabını alına klasik bir terbiyesiz beniniz başbelâkâr dize bağırdı çağrular da vardır.

Müfettişten zayıf rapor alanlar kitava er olarak sevk edileceğine dair madde başlarının içinde Demokratik kişi gibi sallanıp duran yedeksubay öğretmenler bu tip müfettişlere râhîm. Şde yanmayı başarmışlardır. Bu konuda en büyük yararı da kövün içindeki ekin kâye dönerken aklı hayale gelmediği gibi şartlar içinde şde yapan -patılı kafalı- köy öğretmenlerinden, emâniçlerdir. Gerek okul-

içi gerek okul dışı bütün öğretmenlerde yardımcılarına meslektaşlığı koymustar.

Yaz Eğitimi

Yaz askeri eğitim için er eğitim tugaylarında toplanan yedeksubay öğretmenler iki ay askeri eğitim sonunda bir de öğretmenlik kursuna tabi tutulmuşlardır. Fakat bu kurs, kurs öğretmenlerinin de bakanlığa verdikleri raporlarında acı acı bellitikleri gibi tam bir fiyasko olmuştur. Her tugayda aşağı yukarı 3500-4000 yedeksubay adayı öğrenci toplamıştır. Tugaylar is için değil erlerin eğitim görmeleri için düzenlenen kurumlardı.

Büyük topluluklara ders anlatıacak dershaneleri yoktu. Onun için 500 kişilik gruplar altında dersler yapıldı. Esasen dersten çok karşılıklı öğretmenler peklinde geçti koskoca bir ay.

Yeni ders yılının başlama style sadece kendi bir yıllık tecrübeleri dışında hiç bir şey öğretilememiş olan yedeksubay öğretmenler şdeveleri başlarına döndüler.

Nasıl olmalıydı?

Türkiyenin kalkınma programı için YÖN'de Doğan Avcıoğlu tarafından pek büyük bir isabetle tâsiye edilen «IS ORDULARI» na güzel bir başlangıç olabilecek olan 97 sayılı kanun basıretsizlik örnegi olarak ruhsuz idareciler eliyle heder edildi gitmiştir.

Gercek bir Milli Eğitim Seferberliğinin başlamasıyla anlam kazanacak olan kanun tek başına boşlukta sallanıp kalmıştır. İlk ve acil tedbir olarak köylere öğretmen olarak yedeksubaylar şdevelerine başlarken Köy Enstitüsü yeniden kurulur, bittiği hâzırda ikinci yardım yerine esas tedavi umanısan yetiştiir, meslekîn öğretmenler yedeksubaylardan şdevelerini teslim alındıca yedeksubaylar yeni yurt sorunlarını çözme için başka esbârlarda çalışmalara sürdürdüler. 97 sayılı kanun, Milli Eğitim Bakanlığının belli köhne zihniyetini taşıyan idarecileri yine, bütün epektiklerine rağmen, hâlde 1949'lardaki devrimci heyecanlarını yitirmemiş Köy Enstitüsü kurucularına ve onların yetirdiği genel eğitimcileri tatbik ettirmeliydi. Bittiği devrimci kanunların en muhtâq oldukları sey gerçek bir yurt ve halk sevgisinden gelen heyecanı. Ruhşuz, sala başını almasının zihniyetelleri elinde devrimci kanunlar anek geri teper. 97 sayılı kanun her ilde kurulacak özel eğitim kurumlarında tatbik edilmeliydi. En az bir ay

Türkiyenin gerçek eğitimekerlerinin elinde, yedeksubay öğretmenne hakları alınmış bir sürü kim verileceğine, Türkiyenin kalkınmasının gereklî birer küçük ekipleri olduğu heyecanı ve ödev sevgisi verilmeliydi. Köye karşılık ekipleri deriler ve ecareleri okul ve öğretmenlik hakkında bilgilerle gönderilmeliydi. İki yıl maddietle de bu özel kurumlarca düzenlenmiş özel müfettişlerle yedeksubay öğretmenler yakından izlenmeli ve derillerine ecareler aranmalıdır. Ancak bu şekilde köylerimiz yillardır ödemeli ektişi lider köy öğretmenine kavuşabilirdi.

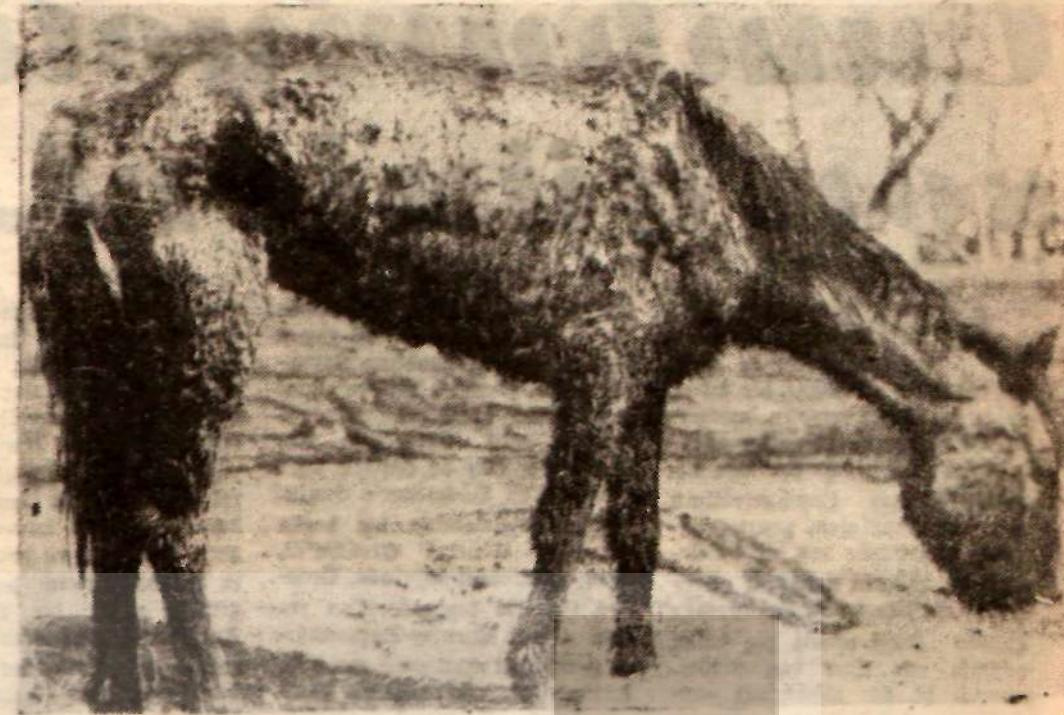
97 sayılı kanun bu kadar yanlış anlaşılıp yanlış tatbik edilmesine ve çeşitli ekiplerde sıkışık konusu yapılmasına sebep bittiği muhafazakâr kurum ve kanunların, kodoların ortasında tek başına kalmış olmasından dârî şartlar içinde şde yapan -patılı kafalı- köy öğretmenlerinden, emâniçlerdir. Gerek okul-

rin bile ne olduğunu anlamadıkları, inanmadıkları bir kanunu yâkmaları isten bile değil ve de söyle oldu. Bundan sonra köylülerimiz yedeksubay öğretmen görmeyecek. 12500 öğretmenin de yerine topal aksak öğretmen yetiştiren öğretmen okulları kim-

bilir ne zaman öğretmen gönderebilicek?

Fakat herşeyde rağmen 97 sayılı kanun iki büyük faydalı olmuştur. Birincisi 12500 yedeksubay öğretmeninden hiç olmazsa 10 bin tanesinin ayakları vere başmıştır. İki yıl boyunca acı

köy gerçekleri içinde yaşamış olmanın verdiği memleket surlarına gerçek bir gözle eğitilemeye yeteneği az sey değildir. İkincisi ise yarının mutlu Türkîyesini kuraçak olanlara ham madde olarak hazır bir kanun mahiyetinde olmasıdır.

Çayralanın Aşağıdakine açık geçen kış bir atı bu hale getirdi

Köydeki gerçek

Anadolu köylerinin hayatı şartlarından, yardım muhtaçlığından, söz açıldıka, dikkat kesildi. Anatalanlar hep aynıydı. Bilhassa Anadolu köylüsünden yardım muhtaçlığı.

O zamanlar, bu kabil öğretmenlerde kendinden bir seyler ekleyemememin acısı duvardım. Yedek Subay Öğretmen olarak askerlik vazifemi yapmak fizere mîracat ettiğimde, bilhassa bu bakımından sevinç duymuş bir cephem de. Vakit geldi, vazifeyi başladım. (Yozgat'ın Çayralan kazasının Aşağıdakine köyüne) Şimdi bu gerçeklerin içindeyim.

Öyle ya, Anadolu köylerini vakından görecelik, iki sene gibi kısa sayılmasa bir müddet içinde, onların havasını tenefîli edebilecektim. Doğrusu bundan iyi müşahede fırsatı bulamazdım belki de. Vakit geldi, vazifeyi başladım. (Yozgat'ın Çayralan kazasının Aşağıdakine köyüne) Şimdi bu gerçeklerin içindeyim.

Yedek Subay Öğretmenlik hem: büyük sözlerin gülgelediği, söylek istâraplar diyarı düşür. Ü. Hanı senelerden beri Memeketin Efendi. Tâbir edilen övüller var ya? İşte onların beşini bilken, ömrîn tilketen, söylek istâraplar diyarı burası.

Sylesine geçim derdine düşmüşler ki, yaşayabilecek için ancak vîyâceyi zaruri ihtiyaç tabub ediyorlar. Giyocok olsun olur, olmasa da Hallerinde bunu en çok gûle oluyor. Erkeklerin, ekel pantalon, dize giydiklerinin esas kumasını farketmek, ilk nazarda mümkün değil. Yamaçlar elbise giyipolar adeta. Kadınlar, kuşar, çocukların da böyle.

Bes aydır devamlı yağan karlar üzerinde, parçalanmış kışıklarla okulu kosunan soluk benizli, çekik omuzlu küçüklerin turumu, aksın gözleri müteessir elimiyo. İlgi ve hayretime targılık:

— Öğretmen meraklısına, onlar alıştırır. Diyolar.

Aşşâkâltan değil de, zâurete boyun bükülmüş olacakları bu aksın gözlerin hatırlaması.

En yakın dostları ve en iyi arkadaşları olarak kabul ettik-

leri hayvanları da, aynı sıkıntıyı paylaşıyor. Hayvanlarıyla aynı yerde yatanlar çok. Yalnız yedikleri ayrı gidiyor.

Cift'e koşulanları müstesna, diğerlerine yem vermeği adet edinmemişler. Saman veriyorlar. Geçen yaz kuraklık olduğu için, yeter miktarda ne yem, ne mişlik seksenlik ihtiyar kadınları, pek yakınlarındaki komşu köyden başka yer bilmiyorlar. Bu yastık erkeklerin görceleri, askerlik yaptıkları yerlerde ölçülüyordu. Askerden döndükten gün geçtikçe küçülmeye başlıyorlar. Sonra da mecburen kesiyorlar. lerinin çığlarını serlesiştiriyor. Refah diye bir sey düşündükleri yok. Bu yerlerden bunu elde edemeyeceklerini, senelerin tecrübesi göstermiş.

Hal böylelikten, yurtlarına kargı gösterdikleri bağlılığı takdim etmemek, kabıl değil. Köylü yetişmiş seksenlik ihtiyar kadınları, pek yakınlarındaki komşu köyden başka yer bilmiyorlar. Bu yastık erkeklerin görceleri, askerlik yaptıkları yerlerde ölçülüyordu. Askerden döndükten sonra ise, anek is sehebiyle fliginebilecekleri civar köyleri görehiliyorlar.

Buna mukabil gençler, sansları dışarıda aramağa başlamaları artı. Askerlik çağına kadar sehirlerde, ameletik, ustalık yapıyorlar. Yüzirmi haneli kövdâcalıma çağına gelmiş gençlerden, yirmi tane bulmak imkansız. Köylün tâhsile devam eden gençlerinden altı tanesi As. Sb olmuş. Gerek bu tâhsili senelerin, gerçke disarida calisanları, köydeki ailelerine yaptıkları yardım, köyün umumi hasusunu hissetti.

Bittiği buslara ilâveten hâzırında, bir de tâhsildar gelmeye köye. Vergileri, üç beş lira tutuyor. Fakat bunu da veremiyorlar. O günlerde borçların ödeyebilme için borç para ararken kıvrımları, boyun kırıkları, tahammîl edilir hal desil.

Bulundukları topraklarını kendilerini beslemediği hususundaki kararları kaçı.

— Öğretmen; evvel Allah'a sonra sana bel bağladık. Bizi buradan kurtaracaksın. İçimde yaşadın. Durumumuza bilişsin. Bizi bugüne kadar dertrandık. Vefasızlar gibi cıkırmayın. Diyorlar.

Gürelim nisoetinde, kendileri için çalışacağımı söz verdim. Acelârını duyarlısınısem daha simdiden sifa bulaeklärına inanıyorlar.

Milletçe, bu bağıt vanık insanlara gerçek efendiliklerini buldurabilirsek; belki o zaman bugüne kadar kendilerini ihmâlet etmem olmamızın günahını, affetilebiliriz.

Eyüp Turhan Fııldak

NASIL ÇILDIRILIR?

Cumhuriyetin son günleri...

Almış toplumunun yeni bir karşılıklı devresi girdiği sırada ortaya tuhaf ve düşenbir bir adam çıktı ki, Cumhuriyetin mezarnı da herkesten çok bu adam kazdı. Siyasi hayatı çok kısa süren, Weimar Cumhuriyetinin son başbakanı olan, gaşritci siyaset hayatının son bir hamlesiyle ve kaderin garip bir elvesiyle Cumhuriyeti kurtarmaya çalışan fakat bunda geç kalan adının adı Kurt von Schleicher'di ki, adı almancada «entrikacı» ya da «yılan», anlaşılmaktır.

Von Schleicher de-

tügeneral bulunuyordu. 1882 doğum von Schleicher 18 yaşındayken eski Hindenburg alayında hizmet görmüş, böylece Cumhurbaşkanı Mareşal Hindenburg'un oğlu Oskar von Hindenburg'la sıkı bir dostluk kurmuştur. Von Schleicher'in dostluğunundan faydalandığı bir başka asker de General Groener'di. 1918 mütarıkası üzerinde, Groener, General Ludendorff'un yerine Genel Kurmay Başkanlığına getirildiği vakıt genç von Schleicher'de yaver olarak yanına almıştı. Meslek hayatı daima bir «büro subayı» olarak geçen von Schleicher, Weimer

Cumhuriyeti ordusundaki iki kez kaynaklarına daima yakın kalmış, kıvrak zekâsı, kibar davranışları, siyaset alanındaki ustalığıyla hem generaller hem de siyaset adamları üzerinde etki yapmıştır. Von Schleicher, General von Seeckt'in emri altında, kanundışı milis kuvvetinin ve gene kanundışı ve çok gizli «Kara Reichswehr» in kuruluşunda gittikçe artan bir rol oynadı. Entrikadan çok hoşlanan, son derece ustalık gösteren von Schleicher, «gölgelerde» çalışmayı tercih ediyordu. Von Schleicher 1930 yılının başlangıcına kadar Alman halkının tanınmadığı bir ismidir, fakat daha o zamanlar Alman iktidar çevrelerinin gittikçe dikkatini çekmeye başlamıştır.

Oskar von Hindenburg vasisıyla Cumhurbaşkanı Mareşal Hindenburg'un yakın dostu olan von Schleicher 1927 ocağında yaşlı mareşal nezdinde nüfuzunu kullanarak eski komutanı General Groener'in Savunma Bakanlığının tayinini sağlamıştı. General Groener, von Schleicher'i sağ kolu yaptı ve ona yeni bir subenin, «Miniteramt» (Bakanlık Bürosu) sorumluluğunu verdi. Bu subenin görevi, kara ve deniz kuvvetlerinin siyasi çevreler ve basın münasibetlerini sağlaması. Groener, von Schleicher'e aynı zamanda ordunun obür bakanlıklar ve siyasi şeflerle münasibetlerini düzenlemek işini de verdi ki, von Schleicher böylelikle yalnız orduda değil siyasi alanda da güç kazanmağa başladı. Von Schleicher, orduda istedigini tayin ettiyor, istedigini attıyordu. Bu arada, 1930 da Genel kurmay İkinci Başkanı General von Blomberg'in bu görevden uzaklaştırıp yerine Hindenburg alayındaki eski dostu General von Hammerstein'ı getirmekte gecikmedi. Aynı yılın İlkbaharında da ilk defa olarak bir başkan tayininen girişti ve ordunun da desteğiyle Mareşal Hindenburg'u, bu görevde Heinrich Brüning'i getirmeye kandırdı. Von Schleicher bu siyasi başarıyı kazanmakla, Cumhuriyeti devirmek gibi daha geniş bir tasarımla ilk merhalesini tamamlamış bulunuyordu. Von Schleicher, Weimar rejiminin gürültüsüne yol açan sebepleri açıkça görüyordu: Sıvısi partilerin sayısı çoktu; temsil ettileri özel iktisadi ve toplumsal menfaatleri korumakla meşguldu; ve bu sebepten dolayı çok bölünmüşlerdi, öyle ki bu yıldan ayrıklarını unutamıyorlar ve parlamentoda istikrarlı bir hükümetin kurulmasını sağlayacak coğuluk meydana getiremiyorlardı. Parlamentenin hükümet, Almanların deyişiyle «at eam-hazlı» haline gelmiştir. Partiler, kendilerini iktidara getiren grupların menfaatleri için pazarlığa girişiyorlar, milli menfaatleri ise hice sayıyorlardı. Bundan dolayısıyla ki, 28 Mart 1930 da Brüning başbakanlığı getirildi.

gi vakit parlamentoda ister sağ, ister solcu, ister merkez olsun, hiçbir siyasi tutum için gerekli coğulluğu saglayamamasa gâsihâcık yön yoktu. Yine bundan dolayısıyla ki, Brüning, günlük işleri yürütürmek ve iktisadi felesi önemle igin Anayasasının 48inci maddesine başvurmak zorunda kaldı. Daha önce de belirtildiği, bu madde, Cumhurbaşkanının tasvip etmesi şartıyla başbakanı memleketi kararnamele idare etmek yetkisini tamlandı. Von Schleicher'in istedigi de zaten buyru.

Gercekte von Schleicher iki büyük yanlışla düşmüştü. Brüning'in başbakanlığı getirmekle ve onu Cumhurbaşkanlığı kararnamele memleketi idare etmeye teşvik etmekle, ordunun halk içindeki nüfuzunu, tarafsız tutumunu zedelemiştir. İkinci yanlış ise, Eylül ayındaki seçimlerdeki oylar konusundaki hessinden ileri geliyordu. 14 Eylül 1930 tarihinde, iki yıl önce 810.000 seçmenle karşılık 6.5 milyon seçmen Nazi Partisi'ne oy verince, politikacı General başka bir yol tutturmak gerektiğini anladı. Aynı yılın sonunda, Bolivya'dan dönümtü olan Roehm ve Gregor Strasser'le temas geçti. Bu naziler ile iktidarları elde tutanlar arasındaki ilk eiddi teması. Bu temas, iki yıl sonra, Hitler'i amacına General von Schleicher'in de önce iktidar dan atılmağı, sonra da ölümü ulastıracağı.

Hitler Hindenburg'a görüşüyor

Hitler, 10 Ekim 1931 de, yegeni ve sevgilisi Geli Raubal'ın intiharından üç hafta sonra ilk defa olarak Cumhurbaşkanı Mareşal Hindenburg tarafından kabul edildi. yeniden bir entrika ağı örmeğe giren von Schleicher bu görüşmeye hazırlamıştı. Von Schleicher, sonbahara giderken Hitler'le görüşmüştü ve onu Başkan ve Cumhurbaşkanı ile bulusturmak için hazırlık yapmıştır. Brüning von Schleicher de Mareşal Hindenburg'un yedi yıllık Cumhurbaşkanlığı süresi 1932 İlkbaharında sona erdiği vakit ne yapılması gerektiğini kendi kendine soruyordu. Mareşal Hindenburg o vakit 85 yaşına varacaktı, zaten anlayışı da kitleşmeğa başlamıştı. Fakat herkesin bildiği bir şey vardı ki o da guydu: Mareşal Hindenburg Cumhurbaşkanlığı yeniden adaylığını koymadığı takdirde, henüz Alman vatandaşlığı olmayan Hitler bu vatandaşlığı elde edebilir, Cumhurbaşkanlığına adaylığını koyar ve seçimleri kazanır.

Başbakan Brüning, komünistler hariç olmak üzere, bütün belli başlı partileri, anayasada önemli bir değişiklik yapmakla kandırmak için çalışmak istiyordu: bu değişiklik, Hohenzollern Krallığının adaylığını koysa bile, yaşı gözünden alınanca, yeni bir yıllık sürenin sonuna kadar yaşaması çok şüpheliydi. Mareşal Hindenburg bir iki yıl sonra ölünce de Cumhurbaşkanlığı yine Hitler'in eline geçecekti. Brüning, bunu önlemek, devlet başkanlığı görevinde sürekli ve istikrari sağlamak üzere günde bir plan tasarladı: 1932 Cumhurbaşkanlığı seçimleri iptal edilecek ve anayasa uygulanarak Cumhurbaşkanlığı süresi, parlamento meydana getiren iki meclisin, yani Reichstag ve Reichstrat'ın içte iki coğulluğuyla uzatılacaktı. Bu iş gerçekleşir gerekmez de, parlamento ya krallığın İlân edilmesini ve Cumhurbaşkanının naflı tayinini teklif edeecekti. Naibin Sülmü lizerine de Kronprinz'in oğulların

dan bir tahta geçecekti. Böylece aynı zamanda Nazilerin kolu kanseri da kırılmış olacaktı, zira Brüning, kralının İlânıyla birlikte Nazi partisinin siyasi bir güç olmaktan çıkışına inanıyordu.

Fakat yağlı mareşal, Brüning'in bu teklifini kabul etmedi. 1918 Kasımında, imparatorluk ordusunun başkomutanı sıfatıyla Kayser'e tahttan çekilmesi gerektiğini ve krallığın sonu geldiğini bildirmek görevini Mareşal Hindenburg yüklenmek zorunda kalmıştı. Tahttan uzaklaşmasını söylediğii imparatorun kendisi hariç, bir başka Hohenzollern'in tahta çıkmasına razi değildi. (İmpator Guillaume II o vakit Hollanda'daki Doorn şehrinde silgün hayatı yaşıyordu). Başbakan Brüning, sosyal demokratlar ve sendikaların bu taraşı: ancak Hitler'in iktidara geçişini önleyecek son şere olarak büyük bir tiksinti ile zorla kabule yanaştıklarını, ne Guillaume II'nin ne de oğullarından birinin dönüsünü kabul etmeyeceklerini. Almanya'da kralı kurulacağın Ingiltere'deki örneği gibi meşru ve demokratik bir kral olacağını izah edince yassi Mareşal bundan o kadar buruldu ki, başbakan hemen uğurladı. Bir hafta sonra da başbakan yanna çağırarak, Cumhurbaşkanlığı seçimlerine adaylığını koymayıcağını kendisine bildirdi.

Bu arada, önce Brüning, sonra da Hindenburg, Adolf Hitler ile ilk görüşmelerini yapmışlardır. Her iki görüşme de, Nazi sefi için kötü geçti. Hitler, sevgiliyi ve yegeni Geli Raubal'ın intiharının korkunç darbesinden henüz kendini kurtaramamıştı. Kafası karmakarışık ve kendinden emin değildi. Brüning, Hitler'den, Mareşal Hindenburg'un Cumhurbaşkanlığı süresinin uzatılması için Nazilerin destegini istediği vakıt, Hitler Cumhuriyet aleyhinde uzun ve şiddetli bir mutlu cevap verdi. Hindenburg'a yaptığı görüşmede ise Hitler hiç de formunda değildi. Uzun bir mutlu atarak bu yaşlı aristokrat üzerinde etki yapmakta çalışıyordu. Cumhurbaşkanı Hindenburg bu ilk görüşmede, kendi deyişle «Bohemyalı onbaşı» dan müspet bir intiba edinmedi ve Schleicher'e Hitler gibi bir adamın Posta Bakanı olabileceğini ama hic bir vakit başbakan olamayacağını söyledi. Fakat yağlı Mareşal daha sonra bu sözünü yutmak zorunda kaldı.

Başbakan Brüning 1932 başlarında Hindenburg'un Cumhurbaşkanlığı süresinin uzatılması için yeniden faaliyeti girdi. parlamento Cumhurbaşkanlığı süresini uzatır, böylelikle yeni bir seçim kampanyasının zahmetinden yaşı mareşali kurtarır, böyle bir durumda Cumhurbaşkanlığında kalabileceğii hususunda Brüning, Hindenburg'tan söz almıştı. Bunun üzerine Brüning yeniden görüşmek üzere Hitleri Berlin'e çağırdı. Başbakanın çektiği telgraf, Münich'te «Völkischer Beobachter» in idarehanesinde Hitlerin Hess ve Rosenbergle çalıştığı bir sırada geldi. Hitler telgrafta Hess ile Rosenberg'e fırlatarak söyle dedi: «Nihayet onları cebime soktum! Beni müzakerelerde taraflardan biri olarak kabul ediyorlar.»

Gelecek yazı:
Hitler,
Hindenburg'a
karşı

BU ESERİ OKUDUNUZ MU?

SUYU ARAYAN ADAM

Yazar:

Şevket Süreyya AYDEMİR

«Suyu Arayan Adam» bir roman değildir. Bu eser, hakiki bir hayat hikayesi etrafında, bir neslin ve çağımızın, büyük problemlerini aksietten mühim ve düşündürücü bir ruh ve fikir istihsalının hikayesidir.

«Suyu Arayan Adam» pürüzsz ve akıcı bir üslûpla okuyucuya, çok hâreketli bir hayatın oluşları, arayışları ve dönemleri arasında sürüklüyor.

Bir ilk mektup öğretmeni olarak hayatı hazırlanan bir genel Türkiye'de ve Turan ülkelерinde yaşadığı mefkûre savagları, harpler, ihtişâller, aşklar ve tehlikeler bu kitapta canlı ruh tâbilleri içinde hikâyeye edilir.

Sonra yabancı bir memlekette ve yabancı bir ideolojinin getin fikir buharları arasında yaşanan olaylar ve istihâleler. Ortaçyada Enver Paşa, Himalayalarındaki istifham? Cin asrı.

Memleketi dönils. Hapisler, mahkemeler. Memleketin sert realiteleri arasında geçen ruh ve fikir savagları.

KITABIN BÖLÜMLERİ:

- Bir çocuk ruhunun ilk dokuları
- Bir İmparatorluk masası
- Erğenekon
- Su bilinenseyen Anadolu
- Su bilinen hikâye
- Aydemir
- Kızıl Elma
- Eiderhan bahçesi
- Simale çikan yol
- İhtilâlci
- Rus evası ve Rus mistiği
- Ormandaki ağaç
- Toprağın asıl sahibi
- Pamirdeki istifham?
- Bagarılısanın inkilâp
- Rusya demek herşey demek değildir...
- Putlar ve İlâhlar
- Cin asrı
- Olim teki kavga
- Otomat
- Erinyen bir mum gibi
- Profesyonel İhtilâlci
- Kovadis Yoldaş?
- Dönük yolu
- İnkılâbin eninde
- Dağın başındaki adam
- Kadro ve bir dağ yolu
- Epiktetosun kandili
- Toprağa dönüs...

NOT:

Genceler, Öğrenciler ve öğretmenlerin ödemeli siparişleri % 25 temsilîti 7,5 lira üzerinden gönderilir.

537 sayfa
10 lira

— Öz Yayıncılık —
S. 44 N. 6
Bahçelievler - Ankara
YON - 038

RAŞOMON

«Doğruyu bileyeksin. Doğruyu bilmek seni özgür kılacaktır»

Sevgi Sanlı

İnsanoğlunun gerçek döneminde koşması, kurtuluşu gerçekle yüzleşmede aramasi Sophokles'in Kral Oedipus'u yazdığı günden bu yana bir çok ilginç oyunların ağırlık noktası olmuştur. Fay ile Michael Kanın çiftinin kısa Japon öyküsü üzerine kurdukları «Rashomon» da bunlardan biri.

Byron, gerçeğin öyküden daha acayip olduğunu ileri sürer. Kent oyuncularının kentimize getirdiği oyunun dayandığı «Ormandan» ve «Rashomon»un yazarı Ryunosuke Akutagawa'ya göre gercek öyküden çok daha az raslanan bir nesne, bir çeşit Anka kuşu.

Oedipus'ta olduğu gibi Rashomon'da da çözülmesi için uğraşan düğüm bir adamın kimin öldürdüğündür. Rashomon, Oedipus'a bir cinayeti izleyen oyuncuların en güçlüsü, en ulusu ile kiyasla anlaşılmaz nitelikte değil. (Kac yazar ekmiş Sophokles'le boy ölçüsecek?) Gene de standard bir «policier»nin çok üstünde kalabilecek rahatca söylenebilir

Olaysı söyle özetleyebiliriz: Bir yıl kadar önce, Kyoto yakınındaki bir ormanda belâli haydot Tajomaru ile karşılaşan bir Samurâi öldürülmüştür. Karışma sözünlümlü. Gerçeğin bu kararı herkesse teslim edilmektedir. Ama yalnız bu kadardır. Haydot, kadın ve koca mahkemede tanıklık ederler. (Bu Samurâi bir müddet anılsakta hâlihâli yaşamıştı.) Birbirini olası birlikte (fizik - lük - gericiliğe) yaralı ayı ayrı ortaya atır. Ama birinin dediği öbürünün kılını tutmaz. Her biri kendi şıklığı, kendi inançları, kendi tutkularıyla renklendirilmiş bir «version»unu sunar olup bitenlerin. Haydot kıyıdırı sayısız esnâfla bir yenisini kâtmakla hâlihâli demektir. Alayı bir gülüşe sunar: «Adam öldürün yâzu ben miyim? Sizler kılıç kullanıyorsunuz. Kudretinizle, pa-

oduncunun ağzına düşince ortada ne kahramanlık kâlýyor, ne tutku, ne şiir. Karı, koca, aşık üçgen bir «farce» havası içinde ele alımıyor. Oyun burada düşüyor bir çeşit. Gene de oduncunun öyküsü önekkilerle şirin bir «contrast» meydansı getiriyor. Cinayeti işlediğini inkâr eden yalnız o. Oysa bir çıkarı var Samurâi'nin ölümünde. Kâhîne harac mezar satmış Kaatil o mu dersiniz? «Size nasıl geliyorsa öyledir.»

Rashomon'u görünce Pirandello'yu anınamak elde değil. Bazı tefsirlere göre bu ünlü dram yazarının gerçeğin incelenmesinde «dualist» bir görüşe varması, biraz da karısının bir aklı hastası olmasından, gerçeki herkesin farklı görmesinden ileri gelir. Ryunosuke Akutagawa'nın hayatında da bir deli kadın bulunuğu (yazar daha dokuz aylık annesi çıldırmış) ilgi çekici bir rastlantı.

Rashomon'u Kanın'larından çok 1892 de doğan, 1927 de daha otuzbeş yaşındayken asrı bir uykuya hapsi dozuyla kendini öldürmen Japon yazarının eseri sayıyorum. Oyunun en başarılı yerleri Akutagawa'nın öykülerinde şâşılacak bir dramatik yoğunluğa verilen, fazla değişiklikle lüzum kalmadan sahneye aktarılınca saf tiyatro oluyor sahneler.

Öykülerde iyi tiyatro çıkışı çok nadirdir. Coğu zaman sahneye aktarılan öykü ya da roman devrukusu gibi ne kustur ne de devre. Kanın'ler kendilerinden ne kâtişmışlarsa pek başarılı olmuşlar. Onların düzenledikleri rahip, oduncu ve perukacı Ülfüsü, Samurâi, kadın ve haydot üçlüsü yanlarında çok zayıf kahyör. Japon gelenegine göre bir Buda rahibi derin bir insanlık anlayışı, derin bir insanlık sevgisi olan, düşünmeyi bilen adamdır. Inandırmayı olmayan nedenlerle hak yolundan ayrılmış gene inandırmayı olmayan nedenlerle hak yoluna dönmesi Amerikalı yazarların buluşu. Rashomon kapısında bulunan terkedilmiş çocuk, fakir oduncunun bu coenâ gösterdiği şefkat insanın içini ısıtveriyor.

Ama eserin bütünlüne uyumayan göz ahei bir yama olmaktan öteye gitmiyor.

Rashomon'da aslında bir sinema teknigi olan «flash-back» lerden bol bol faydalânlı. Aratık içimi sıkıma bağıdı «flash-

Yıldız ve Müsâlik Kenter, Rashomon temsilinden sonra

oakşeler. Geçen yılların eksantrik esyapları gibi moda geçiyor sanırı. Tiyatro tiyatroluğunu, sinema sinemâğımı bilmeli bana kalırsa.

Yıldız Kenter'in oyun düzennini sahnelerin kopmadan biribirine bağlanması kolaylaştırıcı tempoda, rahat, iddiasız ve düzgün bulduk. İlk imkânlar arasında iyi kullanılmıştı yalnız Rashomon filmindeki nefes kesici renk ve sık kompozisyonlarını anınamak elde değil. Dekor kullanılmış, giysiler Akutagawa'nın tariflerine uygundu. Laurence Rosenthal'ın hem doğulu, hem batılı çalgıları, hem doğulu hem batılı müzik anlayışını bir araya getirerek yazdığı Rashomon müziği, bestecisinin de dediği gibi sadece atmosfer yaratmakla kalmıyor, yer yer dramatik hâlekâtları atégiliyor, hızlandırıyor. Tiyatrodâ genel olarak geride kullanılan müzik burada sık sık ona plâna geçiyor.

Yıldız Kenter, dokunsalar kırıl verecekmiş gibi görünen, kelebekler gibi uçarcasına yüren ama bu narin görünüş altında saklanan enerjisi, yürekliliği fizik güçten çok sınır gerginliğinden alan Japon kadının başarıyla canlandırdı. Lotisler gibi salmurken birden bir diş kaplanması, iki erkek kendisi için dövüşürken gözlerinde ekan muzip parıltılar (Bütün ömrü babaya, kocaya ve oğula boyun eğmekte geçen Japon kadın böyle bir durum karşısında kına yakmaz da ne yapar?) Haydot rolini oynayan Müsâlik Kenter ile ilk öyküde baleyi hatırlatan bir hareket ve durus güzelliğiyle kapışmaları unutulur gibi değil.

Müsâlik Kenter konuşmaga başladığında zaman kulaklarına inanamadım âdet. Bence Tajomaru kompozisyonunda en başarılı tarafı hayduda çok yakışan, simdiye kadar kendisinden hiç duymadığım bas-bariton bir ses çıkarması. Müsâlik Kenter'in hançere imkânlarını genişletmesi aramızda doğuştan aktör olan Kenter kardeşlerin en parlak tarafları sesleri değildir.) Yıldız sevinilecek bir gelişme. (Lâf

ste müsâlik Kenter'in etrafına başarılı oyuncular olarak bir takım oyuncuna doğru gitmeleri de övülmeye değer. Sükrân Gângör Samurâi'de iyidi. Yânz azılı haydutla Samurâi'nin duello sahnesini hayatı acemice buldu. Samurâi'ler kılıçları paslanmasın diye cellâtılara para verip idam mahkûmlarının başlarını ucurmayı bir çeşit spor sayarlarım. (Yeni kâhîne denemek istiyen bir Samurâi kafayı tiltsilemis, neşeyle evine dönen şisman bir köylüyü bir kâhîne darbesiyle kafasının tam ortasından ikiye ayırmış. Başına gelen fark etmemen köylü yürümeğe devam etmiş. Bir tümseğe çarpıp iki eşit parça hânde yere yuvarlanmaya kadar) Doğrusu Sükrân Gângör'de hiç de bu işleri bekerecek hal yoktu. Öllerin saçılımını koparıp perukalar hazırlayan perukacı rolinde Kâmurân S. Yüce, Medium'da Çiğdem Selîşik yeteri kadar tâyler ürperttiler. Anne'de Alev Koral, Rahip'te Bâlînt Koral beklenenin yapıyordu. Daha ne yapılr o rollerde? Genco Erkal'a gelince, geleceğin önemli oyuncularından olacak o delikanlı diyecektim, vazgeçtim. Oyun eleştiriceğim diye ortaya çıkan ikisilerin genç oyunculardan patronluk taslaresine söz ağmaları ayıp kaçıyor bana kalırsa.

Aye Sarıgil'ün çevirisi genellikle başarılı. Yâlutz bir effane-oyunda daha arı bir dil kullanılabılır sanırı. Gângör Dilmen'in Midas'ın Kulakların hâlihâli bir başarıyla yaptığı gibi. Bir efsanede alışmadığımız o kadar çok şeyi birden kabule hazırlız ki arada, yeni kelimelerde yadırganıyor.

IMECE

Haziran Sayısı çıktı
MURACAAT:
P.K. 373 — ANKARA
TÖN — 041

refah yolu

TASARRUFLARINI
ZİRAAT BANKASINDA
TOPLAYANLARA AÇIKTIR

ZİRAAT BANKASI

iSSİZLİK

MADE IN
ÖZEL TEŞEBBÜS
TM

- İŞİNİZ?
- VATANDAŞLIK...

Once var mı, yok mu diye tartışıldı. Açığı
ne kadar, gizli ne kadar?. Bu arada
sabri taşıyan işsizlik çıplak ayakla Meclisin
önüne kadar geldi. Evet, işsizlik mevcuttu.

GİZLİ İSSİZLİK

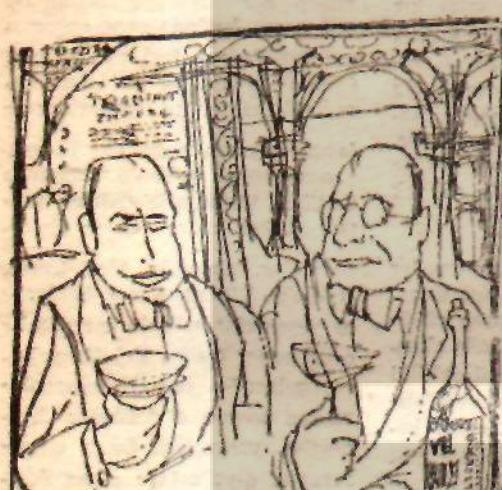
ACIK İSSİZLİK

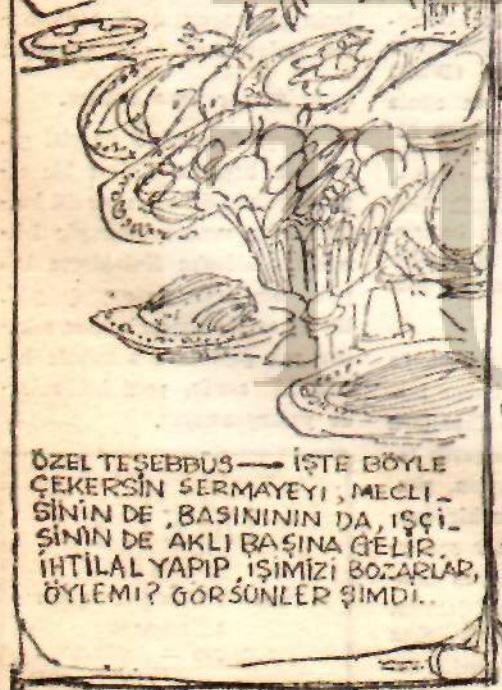
İŞÇİLERİN HAKKI VAR KARDEŞ, İNSAN
İSSİZLİKTEN PATLIYOR VALLAH!

YAPACAK İŞ YOKSA
DAHA İYİ YA! OTURUP
KEYİFLERİNE BAKSIN-
LAR ÖYLE İSE...

İSSİZLİK ALDI YÜRÜDÜ...

ÖZEL TEŞEBBÜS — İSTE BÖYLE
ÇEKERSİN SERMAYEYİ, MECLİ-
SİNİN DE, BASINININ DA, İŞÇİ-
SİNİN DE AKLI BAŞINA GELİR,
İHTİLAL YAPIP, İŞİMİZİ BOZARLAR,
ÖYLEMI? GÖRSÜNLER ŞİMDİ...

ALDI BAKALIM İŞÇİ NE DEDİ:
— ESİR-İ İKTİSADIN OLDUM
— EY DİDARI HÜRRİYET
— GERÇİ KURTULDUK
— ESARET'TEN...

TÜRKİYEİNİN YENİ
DÖVİZ KAYNAKLARI...